

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

148422

**KIBRIS MESELESİ'NİN TÜRKİYE'NİN AVRUPA
BİRLİĞİ POLİTİKASINA TESİRİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Engin KAHRAMAN

Enstitü Ana Bilim Dalı: Tarih
Enstitü Bilim Dalı: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

148422

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Orhan HÜLAGÜ

Eylül 2004

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KIBRIS MESELESİ'NİN TÜRKİYE'NİN AVRUPA
BİRLİĞİ POLİTİKASINA TESİRİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Engin KAHRAMAN

Enstitü Ana Bilim Dalı: Tarih
Enstitü Bilim Dalı: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Bu tez 15/09/2004 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Orhan HÜLAGÜ

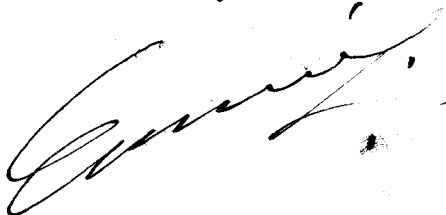
Yrd. Doç. Dr. Emin Sezer

Yrd. Doç. Dr. Enis ŞAHİN

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

ÖNSÖZ

Kıbrıs Adasının Türkiye açısından taşıdığı stratejik öneminden dolayı Türkiye Adadaki gelişmeleri daima yakından takip etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan günümüze kadar Kıbrıs sorununa çok önem vermiş, meselenin çözümünde üzerine düşen görevleri daima yapmaya özen göstermiştir. Kıbrıs'ın Türkiye'nin güvenliği açısından taşıdığı önemin yanında ayrıca Türkiye'nin AB yolunda taşıdığı önemde son yıllarda özellikle ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş için çabalarını arttırmasıyla birlikte Kıbrıs Sorununun çözümü için çabalar artmış, bunun yanında G.K.R.Y'nde AB'ye müracaatı gerçekleşince AB meselenin içine çekilmiş ve AB Kıbrıs sorunu içine girmiştir. AB'nin Kıbrıs sorununun içine girmesiyle birlikte Türk dış politikasında Kıbrıs'ın etkileri özellikle Türkiye AB ilişkilerinde Kıbrıs'ın etkileri artmıştır. Kıbrıs sorunu bugün Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda çok önemli bir etkiye sahiptir. AB Türkiye ile olan ilişkilerinde Kıbrıs koz olarak kullanılmaktadır ve sorunun çözümü için Türkiye'ye çeşitli baskılarda bulunmaktadır.

Türkiye ise Kıbrıs'ın kendisi için taşıdığı stratejik ve politik önemden dolayı bu konuda yaşanan tüm gelişmelere olumlu fakat temkinli yaklaşmaktadır.

Bu çalışmam süresince her türlü yardım ve desteği sağlayan bilgi ve tecrübeleriyle çalışmama ışık tutan çalışmamın yöneticisi Yrd. Doç. Dr. Orhan Hülagü'ye, Tarih Bölüm Başkanı Prof. Dr. Mehmet Alpargu'ya, yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Emin Sezer'e, katkılarından, desteğinden ve göstermiş olduğu hoşgörüden ötürü saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Enis Şahin'e, araştırma görevlisi Serkan Yazıcı'ya, ayrıca, değerli aileme, eşim Nermin Kahraman'a ve Salih Rendecioğlu'na teşekkür ederim.

ENGİN KAHRAMAN

EYLÜL 2004

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

KISALTMALAR iii

ÖZET iv

SUMMARY v

GİRİŞ 1

1. KIBRIS MESELESİ VE TARİHİ GELİŞİMİ 15

1.1. 1571 Yılına Kadar Tarihi Gelişimi 15

1.2. Osmanlı Devleti'nin Adayı Fethinden 1878'e Kadar Kıbrıs 17

1.3. 1878'den Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Kadar Kıbrıs Meselesi 21

1.4. Kıbrıs Cumhuriyeti'nden Barış Harekâtı'na Kıbrıs 34

1.5. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı 39

1.5.1. Barış Harekâtı'nın Neticeleri ve Harekâta Gelen Tepkiler 43

1.6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Devlet Yapısı 49

1.6.1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Gelen
Tepkiler 53

1.7. Bağımsız Devletten 2004'e Kadar Kıbrıs Meselesi ve Çözüm
Çabaları 54

1.7.1. Annan Planı 71

1.7.2. Referandum ve Referanduma Gelen Tepkiler 77

1.8. Kıbrıs ve Amerika Birleşik Devletleri 79

2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE KIBRIS MESELESİ 83

2.1. Avrupa Birliği 83

2.2. Avrupa Birliği Yolunda Türkiye 84

2.3. Avrupa Birliği'nin Kıbrıs ile İlgili Kararlar Aldığı Zirve ve
Toplantıları 96

2.4. Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs 103

2.5. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Müracaatı 114

2.5.1. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Müracaatının Hukuki Mahiyeti	116
2.5.2. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Müracaatına Gelen Tepki ve Tavırlar	121
2.6. Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Meselesi ile İlgili Çözüm Teklifleri	124
SONUÇ VE ÖNERİLER	127
KAYNAKÇA	130
EKLER	138
ÖZGEÇMİŞ	141

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
A.B.D	: Amerika Birleşik Devletleri
Ant.	: Antlaşma
AP	: Avrupa Parlementosu
AT	: Avrupa Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
K.K.T.C	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
G.K.R.Y	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
İng.	: İngiltere
M.Ö.	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
vb.	: ve benzeri
KTFD	: Kıbrıs Federe Türk Devleti
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri

ÖZET

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Meselesi, Avrupa Birliği, Kıbrıs ve Türkiye

Kıbrıs meselesi, Türkiye-Avrupa ilişkileri ve Türkiye Avrupa ilişkilerine Kıbrıs'ın tesirini konu alan bu çalışma Kıbrıs meselesinin nasıl ortaya çıktığını belirtip bu meseleye Türkiye'nin bakışını ve Türkiye'nin meselenin çözümü konusunda neler yaptığını nelerle karşılaştığını belirlemek aynı zamanda Türkiye –Avrupa Birliği ilişkilerinin nasıl başladığını bugün ne durumda olduğunu, Kıbrıs'ın bu ilişkideki yerini ve etkisini belirtmek amaçlanmıştır.

Çalışma Kıbrıs'ın Türkler'in eline geçmesinden günümüze kadar geçirdiği tarihi gelişimi, adanın önemini, adada yaşananları, Kıbrıs sorununun halledilmesi konusundaki tutumları, Türkiye - Avrupa Birliği ilişkilerini ve bu ilişkiye Kıbrıs'ın ne gibi bir etkisi olduğunu kapsamaktadır.

Kıbrıs meselesinin ana sorunları ve meselelerin ortaya çıkışı belirlenip bu konuda yapılanlar, yapılmak istenenler araştırılmıştır. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkisinde Kıbrıs'ın etkisi nedir? Sorusu kapsamında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri incelenmiştir.

Kıbrıs'ın Türkiye için çok önemli bir yeri olduğu bu konumundan dolayı Kıbrıs Meselesinin Türkiye'yi Dış politikada etkilediği ve son dönemde Kıbrıs meselesinin çok boyutlu bir hal olduğu anlaşılmıştır.

SUMMARY

CYPRUS QUESTION, TURKEY-EUROPEAN UNION RELATIONS AND EFFECTS OF CYPRUS TO THE RELATIONS OF TURKEY-EUROPEAN UNION.

Key Words: Cyprus Question, European Union, Cyprus and Turkey

The study based on the Cyprus Question, the relations of Turkey-European Union and the effects of Cyprus to the relations of Turkey-European Union, defines how the Cyprus Question arise and what Turkey done, what she faced with for the solution of the problem. In this study, it is also aimed to illustrate how the Turkey-European Union relations start, what the present condition, and the effect and the place of Cyprus in this relation.

This study comprises the historical developments in Cyprus from the Turkish conquest to the present days, the importance of the Island and facts of experiences, the attitudes for the solution of the Cyprus Question, the relations of Turkey-European Union and the effects of Cyprus to this relation.

Defining the basic problems and emergence of the problem, it is examined that what have done and wanted to be done for the solution of the problem. It is analysed the Turkey European Union relations in the frame of following question. What is the effect of Cyprus in the relations of Turkey-European Union ?

It is understood that Cyprus has very important place for Turkey and for this importance, the Cyprus Question affects Turkish foreign affairs and recently it

GİRİŞ

Tezin Konusu: Kıbrıs'ın Türkler'in eline geçmesinden günümüze kadar geçirdiği tarihi gelişim, Kıbrıs'ta özellikle 1950 yılından sonra yaşananlar Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışı ve Türkiye için önemi haiz olan Kıbrıs konusunda Türkiye'nin 1974 Barış Harekatı öncesi ve sonrası politikası çözüm çabaları bu çabalar esnasında yapılanlar yapılmak istenenler Kıbrıs konusunun niçin uluslar arası bir sorun haline geldiği ilk bölümde açıklanmaktadır.

İkinci bölümde Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinin nasıl başladığı, Türkiye'nin Avrupa Birliği serüveni başladıktan sonra Avrupa Birliği'nin takındığı tutumlar, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne müracaatın Kıbrıs meselesine etkisi, Kıbrıs'ın Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerine etkisi anlatılmaktadır.

Tezin Önemi: Kıbrıs meselesinin nasıl ortaya çıktığını ve Türkiye'nin meselede nasıl bir yol izlediğini çalışma kısaca anlatabiliyor. Aynı zamanda Kıbrıs konusunun neden bu kadar önemli olduğunu ve neden meselenin bir türlü halledilemediğini kavrama imkanımız oluyor.

Aynı zamanda çalışma Kıbrıs sorununun nasıl ortaya çıktığını ortaya koymakta bu meselenin bugünlere nasıl geldiğini göstermektedir.

Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkileri nasıl bir seyir izlemiş ve nasıl bir seyir izlenerek olduğunu bu ilişkilere nelerin tesir ettiğini görebiliyoruz. Çalışmaya baktığımızda Türkiye –AB ilişkilerinde Kıbrıs'ın yeri ve önemini kavrayabiliyoruz.

Tezin Amacı: Bu çalışmada amacımız Kıbrıs meselesinin nasıl ortaya çıktığını niçin meselenin hiç gündemden düşmediğini ve neden bir türlü sonuçlandırılmadığını kavramak, Kıbrıs'ın Türkiye için önemini belirleyip bu çerçevede Türkiye'nin meseledeki politikasını ve yaptıklarını belirlemek ikinci olarak da Türkiye'nin Avrupa Birliği serüvenini ortaya çıkarıp niçin bu serüvenin mutlu sona neden ulaşmadığını

bunda nelerin etkili olduğunu belirlemek Kıbrıs'ın buradaki rolünü ortaya koymak amacımızı teşkil etmiştir.

Araştırma Süresince İzlenen Yöntem ve Sınırlamalar:

Çalışma sırasında öncelikli olarak Kıbrıs adası ve özelliklerini belirleyip Kıbrıs'ın önemi ortaya konuldu. Kıbrıs'ın tarihsel süreç içindeki yerini belirleyip bu süreçteki olan olayları kısaca açıklayıp 1878'den günümüze kadar Kıbrıs adasının nasıl dünyayı ilgilendiren bir sorun haline dönüştüğünü sergilerken mesele ile ilgisi olan devletlerin veya kuruluşların amaçları, düşünceleri açıklanmaya çalışıldı.

İkinci kısımda Türkiye'nin Avrupa Birliği için yaptığı faaliyetleri belirleyip yapmış oldukları çerçevesinde kazanımlarını ortaya koymaya aynı zamanda Avrupa Birliği'nin Kıbrıs konusundaki yaklaşımını çeşitli kaynaklardan belirleyip bu konuda yapılanlar anlatılmaya çalışıldı.

Çalışmada kısaca uygulanan yöntem şudur: Konuyla ilgili sorunları ve soruları belirleyip bunun üzerinden çalışmaları yönlendirmektir.

Kıbrıs sorununun ortaya çıkışını ve gelişmeleri aktarmadan önce Kıbrıs'ın coğrafi, ekonomik, jeopolitik yapısı kısaca Kıbrıs adası hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Bu bölümde Kıbrıs adası hakkında bilgi verilerek Kıbrıs meselesinin daha kolay anlaşılmasına imkan tanınacaktır. Kıbrıs'ın bugünlere nasıl geldiğini kavrayabilmek için öncelikli olarak Kıbrıs'ı tanımak gerekir.

Adını, Kına Çiçeği adı verilen bir çiçekten veya Kınıros'un kızının isminden, başka bir görüşe göre aşk ilahesi Kipris'ten aldığı söylenen Kıbrıs Adası, aynı zamanda adanın önemli şehirlerinin adları olan Amatusya, Pafya ve Salamaniye ünvanı ile de anılırdı. İlkçağ uygarlıkları döneminde ada için; Hititler zamanında adaya Alasya veya Asi adı, Fenikeliler zamanında Hetim adı kullanılırdı.

Avrupa dillerinde kullanılan bakırın adı, bu adanın isminden ortaya çıkmıştır [Alasya, 1964: 13]. Adanın önemli doğal kaynağı olan bakırın birçok dildeki karşılığı

(copper,kupfer,coivre,cobre) şeklindedir [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc-coğrafyası.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00]. Bakır sözcüğünün Latince de kullanımı “Cuprum” dur. Kıbrıs kelimesi de Cypris kelimesinden oluşmuştur [Alasya, 1964: 13].

Adanın coğrafi yapısına baktığımızda Kıbrıs adası Akdeniz'in Kuzeydoğu kısmında, Suriye'nin 96 km Batısında, Türkiye'nin yaklaşık olarak 64 km Güneyinde, Mısır'ın 400 km Kuzeyinde, Yunanistan'ın 770 km Güneydoğusunda bulunan, Akdeniz'deki üçüncü büyük adadır. Yüzölçümü 9250 km'dir. Bu yüzölçümü ile Türkiye'nin ancak 83'te biri kadardır. Kıyılarının toplam uzunluğu 780 km'yi bulur [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc-coğrafyası.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00]. Kıbrıs Adası 33,34 – 35,42 enlem, 32,17 – 35,42 boylamları arasında Doğu Akdeniz'de bulunan bir adadır. Adanın doğusu ile batısı arasındaki uzaklık 225 km'dir. Adanın çevre ülkelere olan uzaklığı şu şekildedir: Türkiye'ye 71, Suriye'ye 98, Mısır'a 384,m Yunanistan'a 900 km uzaklıkta bulunmaktadır [Bozkurt, 2001: 9].

Adanın kuzeyinde kıyıya çok yakın olmasından ve beş tepeli görünümünden dolayı, Beşparmak Dağları olarak adlandırılan dağlar bulunur. Kıyıya paralel olarak 160 km boyunca uzanan bu dağlar Akdeniz'in doğusundaki büyük Alp-Himalaya zincirinin en güney ucunu oluşturur. Güneyde ise Troodos Dağları (Karlıdağ) bulunur. Bu dağların en yüksek noktası olan, Olmypos Dağı 1.951 metre yüksekliğindedir. Adanın iç tarafında ise Mazerya Ovası olarak da bilinen bir iç ova bulunur. Sadece yarısı sulanabilen bu ova temel tahıl üretim alanı şeklindedir [www.kibris.tkd.org.tr /Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc-coğrafyası.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Kıbrıs Adası yeryüzü şekilleri bakımından coğrafi olarak bakıldığında 4 bölgeye ayrılmıştır. Akdeniz Bölgesi'ne, İskenderun Körfezine doğru uzanan Kıbrıs eski devirlerde Anadolu'ya bağlı Anadolu'nun bir parçası iken daha sonra dünyadaki değişimler neticesinde Anadolu'dan ayrıldı. Bugün Anamur'dan yaklaşık olarak 40 mil uzaklıkta bulunan Akdeniz'in bir adasıdır.

Kıbrıs Adası'nın toprağına baktığımızda Anadolu toprağı ile aynı özellikleri gösterir. Bunun nedeni de Anadolu'nun bir parçası olmasının sonucudur. Kıbrıs Adası'nın iklim şartları bakımından da Anadolu'nun Güney sahilleri iklimine benzemesi sebebi ile Kıbrıs'ın bitki ve hayvan topluluğunda baktığımızda Anadolu'ya benzerlik görülmektedir [Alasya, 1964: 14].

Adanın bütün önemli ırmakları güneydeki Troodos Dağları'ndan doğar. En büyük ırmak olan Kanlı Dere Gazimagusa Körfezi'ne, Karyoti Irmağı Güzelyurt Körfezi'ne, Kuris Irmağı ise, Episkopi Körfezi'ne dökülür. Kıbrıs'ın iklimine baktığımızda Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü görülür. Yıllık ortalama yağış miktarı 500 mm'dir. Ortalama sıcaklık ise yazları 20-30 derece, kışları 5-15 derece arasındadır. Bitki örtüsüne baktığımızda adanın kuzey kıyısı boyunca yaprak dökmeyen ağaçlarla kaplı verimli bir ova vardır. Burada ayrıca zeytin, keçiboynuzu, portakal, limon ve greyfurt ağaçları yetişir. Troodos Dağları çam, meşe, servi ve sedir ormanlarıyla kaplıdır. Güney ve batıdaki dağ yamaçlarında üzüm bağları uzanır. Ayrıca okaliptus, akasya, selvi ve çam ağaçlarının birçok türünün görüldüğü ormanlık kesimler vardır. Adanın batı ucunda Güzelyurt çevresindeki alanlarda portakal bahçeleri bulunur [www. Kıbrıs tkd. org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc-coğrafyası.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Kıbrıs Adası'nın kıyı boyları çok girintili ve çıkıntılı olup, kıyıları boyunca pek çok körfez, yarımada ve koy vardır.

Kıbrıs Adası'nın topraklarına baktığımızda 3355 km'lik kuzey bölümünde, adanın %35'lik kısmında bugün K.K.T.C bulunmaktadır. Toprakların % 62'lik kısmında ise G.K.R.Y (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) bulunmaktadır. Geriye kalan % 3 oranındaki toprak parçası İngiliz Egemen Askeri Bölgesi niteliğinde tampon bölgedir [Olgun, 1991: 2].

Adanın demografik yapısına baktığımızda Kıbrıs Adası'nın nüfusu son nüfus sayımına göre, 762887'dir. Adanın toplam nüfusu içerisinde K.K.T.C nüfusunun 179000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ada genelinde nüfus artış hızı % 0,79 olarak tahmin edilmektedir. Ada'da yaşayan halkın mensup olduğu dinlere bakıldığında %

78'i Ortodoks, % 20'si Müslüman, % 2' sininde diğer dinlere mensup kişilerden oluştuğu görülür. Türk nüfusunun yaşam olanakları şu şekildedir: % 51 kırsal alanda, % 44 şehirlerde yaşayanlar olarak gözlenir. Fakat Türk tarafında dikkate çarpan diğer önemli faktör ise, Kıbrıslı Türklerin dış ülkelere göç hareketleridir. Kıbrıslı Türklerin göç ettikleri ülkeler arasında Türkiye ilk sırayı almaktadır. Türkiye'yi İngiltere, Avustralya ve Kanada takip etmektedir [a.g.e, s.104].

K.K.T.C'nin en büyük iki şehri iki kesiminde başkenti konumunda olan Lefkoşe'dir. Lefkoşe'nin toplam nüfusu 250.000 civarındadır. Limasol ise, yaklaşık 150.000 kişilik nüfusu ile Lefkoşe'den sonra ikinci büyük kent konumundadır [www.kibris .tkd.org.tr/ Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc- coğrafyasıhtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00]

K.K.T.C ekonomisine baktığımızda ekonominin turizm, eğitim, tarım ve dış ticarete dayandığı görülmektedir. Bu sektöre ayrı ayrı bakacak olursak, turizm ekonomide önemli bir yer tutuyor ve sektörde değerlendirilecek bir potansiyel olarak bulunuyor. 1999 yılında K.K.T.C'yi 414.000 turist ziyaret etmiştir. Tarım sektörü 1980'lere kadar çok önemli bir noktada idi. Ekonomi esas olarak tarıma dayanmakta idi. Başlıca yetiştirilen ürünler narancıye çeşitleri ve patatestir. Başka sektörlerle ağırlık verilmesiyle birlikte tarımda istihdam edilen insan sayısı azalmış ve tarım üretimi düşmüştür. Tarım ürünleri K.K.T.C'nin ihracatında önemli bir yer tutmakta ihracatın yaklaşık % 50'sini tarım ürünleri oluşturmaktadır. Ekonominin diğer bir sektörü olan eğitime baktığımızda eğitim altı üniversite, 180.000'e ulaşan öğrenci sayısı ile ekonomi için bir lokomotif görevi görmeye başlamıştır. Öğrencilerin ekonomiye sağladıkları katkının yanında ailelerinde K.K.T.C turizmine büyük katkısı vardır. Bu yüzden eğitim sektörünün önemi günden güne artmaktadır.

K.K.T.C'nin dış ticaretine baktığımızda K.K.T.C genel olarak ithalat yapan bir ülkedir. İthalatın büyük çoğunluğu Türkiye'den yapılmaktadır. Gümrük Birliği'nden önce genelde Kıbrıs'a Türkiye'den alışverişe gelenler olurdu. Fakat Gümrük Birliği'nden sonra bu olay tersine döndü. K.K.T.C daha pahalı hale geldi ve artık K.K.T.C vatandaşları mal almak için Türkiye'ye gelmeye başladı. Bu da dış ticarete büyük bir

dengelesizliğe yol açtı [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc-ekonomisi.Html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

K.K.T.C'nin bir ada ekonomisine sahip olmasından dolayı ulaştırma ve enerji problemleri ekonomiden kaynaklanan en önemli sorunlardır. Adada aynı zamanda doğal kaynaklarda kısıtlıdır. K.K.T.C'nin Türkiye ile kurduğu ekonomik ve siyasi ilişkiler para birimi olarak TL'nin kullanılması ve bu gelişmeler ışığında, K.K.T.C ekonomisinin Türkiye ekonomisinden etkilenmesine ve Türkiye ekonomisiyle paralel bir seyir izlemesine neden olmuştur [Türel, 2002: 94-98].

K.K.T.C ekonomisinde 1991 Körfez Savaşı ve arkasından 1994'te meydana gelen ekonomik kriz bunlara ilaveten Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması nedeniyle Kuzey Kıbrıs ekonomisinde bir duraklama ve düşüş meydana gelmiştir [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc-ekonomisi.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Krizler K.K.T.C ekonomisini çok olumsuz yönde etkilemiştir. K.K.T.C ekonomisindeki büyüme hızı 1995 yılında %2,6 1996'da ise %3,9 olarak gerçekleşmiştir [Tamçelik, 1997: 93-95].

K.K.T.C'nin ekonomisi AB ve ABD'nin almış olduğu olumsuz kararlardan TC ekonomisindeki olumsuz gelişmelerden doğrudan etkilenmiştir. Ayrıca kendi içindeki yapısal sorunlar dış siyasal ve ekonomiyle gelişmeler K.K.T.C ekonomisini büyük bir oranda etkilemiş ve buna paralel olarak ekonomi gerekli iyileşmeyi gösterememiştir [Sönmezoğlu, 2000: 4].

Kıbrıs coğrafi konumu nedeniyle Yakınoğu ve Ege Uygarlıkları arasında bir köprü oluşturmaktadır. Kıbrıs sanatında bu uygarlıkların etkileri görölmektedir. Kıbrıs tarihinde etkin olan bu uygarlıklar burada çeşitli eserler bırakmışlardır. Bu uygarlıklar arasında Yunan, Mısır, Asur ve Pers uygarlıkları sayılabilir.

Ortaçağ döneminde Ada'ya hakim olan batı Uygarlığı'nda Ada'da çeşitli eserler özellikle kiliseler bırakmıştır. Osmanlılar zamanında çeşitli camiiler, türbeler, tekkeler, hamamlar, hanlar, konaklar, kaleler inşa edilmiştir. Bu özelliğinden dolayı, Kıbrıs bir uygarlık harmanı [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkct-coğrafyası.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Kıbrıs'ın Jeopolitik Yapısı ve ehemmiyeti taraf ülkeler ile bölge ülkeler açısından şu şekilde ortaya konulabilir: Kıbrıs'ın jeopolitik yapısıyla ilgili toplumların ve kişilerin düşünceleri birbirinden farklılıklar göstermektedir.

Kıbrıs, askeri analistlere göre “Akdeniz ve Ortadoğu için kaybedilmemesi gereken bir üs”; Türk ve Yunan politikacılarına göre “Ulusal Mesele”; Antropoloplara göre “9000-10000 yıllık insanlık tarihine sahip bir ada”; Kıbrıslı Türk ve Rum milliyetçilerine göre “Anavatanlarına Taksim-Enosis yoluyla ilhak şart olan bir toprak parçası”; Kıbrıs'ta Türk ve Rum sosyalistlere göre “Anavatan”; Avrupalı merkezcilere göre “Bir arada yaşaması mümkün olmayan iki uz gelişmiş toplum” olarak tanımlanır [Bozkurt, 2001: 9-12].

Kıbrıs adası stratejik olarak bölge ülkeler ve güçlü devletler açısından, çok önemli bir yere sahiptir. Kıbrıs adası aynı zamanda bulunduğu alan bakımından çeşitli önemlere sahiptir. Adanın önemi şöyle sıralanabilir:

- Ortadoğu'dan Afrika'ya, Anadolu'ya, Süveyş Kanalı'na kadar uzanan alanın, kontrol noktasındadır.
- Ortadoğu petrolünün ulaşım yollarına hakim bir alandadır.
- Süveyş Kanalı'ndan, Hint Pasifik Okyanusu'na uzanan deniz yollarını kontrol edebilecek bir yerdedir.
- Hava hakimiyeti açısından stratejik bir yer, aynı zamanda sabit uçak gemici vazifesindeki bir alandır.
- Ortadoğu'da petrol sebebiyle çıkabilecek bir savaşta depo vazifesi ifşa edebilecek bir alandır.
- Adaya sahip olan Ortadoğu devletleri üzerinde, önemli bir etkisi ve gücü olur [a.g.e, s.9].

Anadolu ve çevresi uzun yıllar karışıklık içerisindeydi. Türklerin Anadolu'ya gelişi ve bölge üzerinde hakimiyet kurmaları, bölgede yaşayan toplumların 1000 yıla yakın uzun bir dönem, huzurlu ve özgürce yaşamalarını sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, Osmanlıdan zorla koparılan bu ülkelere emperyalist devletlerce, sözde bağımsızlık verilmiştir. Ancak, bu gelişmelerden sonra bu bölgelerden felaket ve karışıklık eksik olmamıştır. Günümüzde Irak'ta, Ortadoğu'da, Kıbrıs'ta, Kafkaslar'da meydana gelen olaylar bu felaketlerin birer halkasıdır.

Bölgede çeşitli emelleri olan devletlerin bölge ile ilgilenmeleri, doğrudan taraf olmaları, bölgedeki toplumlarla ilişkilere girmeleri, sahip oldukları imkanlarla ve güçlerle bölge üzerinde söz sahibi olmaları, geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir ve edecektir. Asya ve Avrupa arasında bir köprü vazifesi gören Türkiye ve Ortadoğu'nun anahtarı konumundaki Kıbrıs, bölgede söz sahibi olmak isteyen devletlerin etkilerini hissedecektir [Cicioğlu, 2001: 21-22].

Kıbrıs adası aynı zamanda Doğu Akdeniz'de hava yolu trafiğinin kontrol altında tutulmasını sağlar. Yine Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de deniz ulaşımının kontrol edilmesiyle Ortadoğu ülkeleri üzerinde askeri, politik ve ekonomik baskı yapma imkanı verir. Kıbrıs, Akdeniz'de Süveyş Kanalı vasıtasıyla Hint ve Pasifik Okyanuslara açılan deniz yolunu coğrafi mevki itibarıyla kontrol altında tutar. Kıbrıs sahip olduğu deniz yolları bakımından Türkiye'nin güney limanlarını tamamen, diğer limanlarını da kısmen kontrol altında tutar [Bağ, 2002: 14].

Asya, Afrika ve Avrupa'nın arasında stratejik bir konumda bulunan Kıbrıs, Avrasya ve Afrika bağlantısının en önemli su havzaları olan Körfez ve Hazar havzalarıyla Süveyş, Aden ve Hürmüz su yollarının nabzını tutabilen ve Doğu Akdeniz ticaret yolunu kontrol altında tutan sabit bir üs konumundadır [Ersoy, 2001: 120].

Anadolu toprakları açısından , Kıbrıs Adası'nın önemine bakıldığında Anadolu'nun işgali için adeta bir atlama taşıdır. Mersin ve İskenderun Limanlarına giriş ve çıkışları kontrol edebilecek bir noktada ve bölgenin korunumu açısından önemli bir durumdadır. Mersin ve İskenderun limanları gibi Suriye ve İsrail limanlarının güvenliği içinde

büyük önem taşır. Akdeniz'in doğu kısmında ve Akdeniz ile bağlantılı alanlar, arasındaki deniz nakliyatının kontrolü açısından da çok önemlidir [a.g.e, s.12].

Türkiye'nin güney sahillerine yakın olmasının önemi yanında, Irak'ta meydana gelen Körfez Savaşı, Kıbrıs'ın stratejik ve jeopolitik önemini daha fazla arttırmıştır. Kıbrıs'a hakim olacak devletlerin tüm Akdeniz sahillerini ve Ortadoğu'nun girişini kontrol altında tutabileceği, Türkiye tarafından çok iyi bir şekilde algılanmakta, bu durumun önemi göz önünde tutulmaktadır [Aktan, 2000: 162-168].

Türkiye'nin Balkanlarda, Ortadoğu'da ve Orta Asya'da güven içerisinde varlığını devam ettirip, büyüyüp gelişmesi için, Doğu Akdeniz'de barış ve güven içerisinde olabilmesi için Kıbrıs adasını elinde bulundurması gereklidir.

Kıbrıs'ın Türkiye açısından önemine bakıldığında stratejik ve jeopolitik önemini bir kenara bıraktığımızda adanın Türkiye açısından önemi en başta adada aynı soydan gelen, aynı dili paylaştığı, aynı kültüre sahip Kıbrıs halkının yaşamasıdır. Türkiye 1960 yılında yapılan Garanti Anlaşmaları ile adada huzuru ve sükunu, adanın bağımsızlığını ve bağlantısızlığını koruyacağına dair, üzerine belli sorumluluklar almıştır. Antlaşmadan doğan nedenler de adanın Türkiye açısından önemini arttırmıştır [Bozkurt, 2001: 9-12].

Türkiye'nin birinci hedefi adadaki Türk halkının barış, özgürlük ve güvenlik içinde yaşamasını temin etmek ve Kıbrıs'ın bölgede bir barış adası olmasını sağlamaktadır. Buna ilaveten Türkiye 1960 Garanti Antlaşması ile Kıbrıs'ta huzuru, sükunu ve adanın bağımsızlığı ile bağlantısızlığını koruyacağına dair uluslararası yükümlülük altına girmiştir. Uluslararası yükümlülüklerine ve taahhütlerine bağlı bir ülke olan Türkiye, Kıbrıs'ta anlaşmalara aykırı gelişmelere göz yumamazdı. Dolayısıyla Kıbrıs, Türkiye'nin uluslararası antlaşma ve yükümlülüklerine bağlılığını kanıtlaması açısından da önemlidir. Bunun yanında Doğu Akdeniz'in en kilit noktasında bulunan Kıbrıs, Türkiye'nin Güney sahillerinin güvenliği açısından çok önemli bir stratejik konuma sahiptir. Nitekim tarihte Kıbrıs'a üslenen korsanlar, Akdeniz'deki ticaret gemilerine saldırabildikleri gibi, yine Kıbrıs'ı elinde bulunduran kavimler de burasını üs olarak

kullanarak, Anadolu'nun Güney sahillerine sürekli olarak akınlar düzenlemekteydiler. Ege Denizi'nde Yunanistan'a verilen adalarla kuşatılmış bulunan Türkiye'nin, tek açık olan sahil kapıları güneydedir. Bu sahillerin karşısında ise Kıbrıs bulunmaktadır.

Türkiye'nin Kıbrıs'a karşı yüklendiği uluslararası yükümlülükleri olmasa bile, Türkiye kendi sahillerinin güvenliği açısından Kıbrıs'ın düşman elinde bulunmasına izin veremez. Bütün bunlara ilaveten önümüzdeki 5-10 yıl içinde Kafkasya, Orta Asya ve Hazar petroleri ile doğal gazı, borularla İskenderun körfezine gelecek ve buradan dünyaya pazarlanacaktır. Irak petrolü, halen buraya akmaktadır. Türkiye'nin bu bölgede denize dökülen suyu da yapılacak yükleme istasyonları vasıtası ile Orta Doğu'ya ve Kıbrıs'a aktarılacaktır. Gelişen İskenderun ve Mersin limanları Türkiye'nin ithalat ve ihracatında önemli bir rol oynamaktadır. GAP ile birlikte yaşanacak üretim patlaması, bu limanlardan dünyaya pazarlanacaktır. İşte Kıbrıs, bu stratejik bölgeyi kontrol eden bir konumdadır [www.pubinfu.gov.nc.tr.150 soru.html. 11/09/2004: 16:00].

Türkiye'nin stratejik çıkarları ve ulusal güvenliği açısından Kıbrıs'ın önemini şu şekilde özetleyebiliriz: Kıbrıs'taki 200 bin kişilik Türk nüfuzu ile tarihsel ve kültürel miras Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmektedir. Ege'nin büyük oranda Yunan gölüne dönüştüğü dikkate alındığında Kıbrıs, Türkiye'nin hem yanı başında, Türkiye için Akdeniz'e ve uluslar arası sulara çıkış yolu üzerindedir.

Güney Doğu Anadolu (GAP) Projesi tamamen bitirildiğinde bölgenin dünya ile bağlantısı İskenderun- Mersin arasından sağlanacağından 40 mil güneyde Kıbrıs'tan bölgenin ticari yol güvenliği garanti altına alınmalıdır.

Kıbrıs adasının bir Yunan adası, deniz ve hava üslerinin kuşattığı bir yer haline gelmesi, Türkiye'nin hayati ve ulusal çıkarlarını tehdit edeceği gibi yeni güvenlik sorunları doğuracaktır.

Türkiye aynı zamanda bir Akdeniz ve Orta Doğu ülkesi olup, bölgenin en büyük ülkesinin Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da ekonomik ve siyasal varlığını sürdürebilmesi

için Kıbrıs'ta Türk varlığının korunması hayati önem taşımaktadır. Kıbrıs Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından hayati önem arz etmektedir. Özellikle bu 1990 yılından sonra daha bariz ortaya çıkmıştır.

Türkiye yeni gelişmekte olan Asya ekonomik pazarının batı kapısı üzerindedir. Asya, dünya ile deniz bağlantısını Batı'da Türkiye'nin Akdeniz kapısı üzerinden sağlayacaktır. Dolayısıyla bu batı kapısının karşısında da Kıbrıs bulunmaktadır.

Kıbrıs'taki Türk varlığının arttırılarak devamı, refah seviyesinin arttırılması, mevcut bazı sorunların hızlı bir şekilde ortadan kaldırılması Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından büyük öneme haizdir [www.hurgokbayrak.com/yeni_sayfa_145.htm, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Bu kapsamda Kıbrıs'ın Türkiye açısından önemine baktığımızda Kıbrıs'ın Türkiye'nin ulusal menfaatlerine engel olabilecek bir ülkenin elinde bulunması neticesinde Anadolu'nun güneyden de çevrileceği aşikardır. Gelecek on yıl içerisinde Kafkasya, Orta Asya ve Hazar petroleri ile doğal gazı borularla İskenderun Körfezi'ne getirilecek ve bu noktadan dünyaya pazarlanacaktır. Irak petrolü günümüzde hala bu bölgeye akmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin Akdeniz'e dökülen suyun bir kısmını bu bölgeye taşıma projeleri de vardır. Bu açıklamalar ışığında Kıbrıs'ın Türkiye açısından stratejik önemi olduğu kadar ekonomik önemi de çok fazladır. Türkiye açısından Kıbrıs'ın ekonomik, stratejik ve jeopolitik önemi Türkiye'nin politikalarını derinden etkilemektedir. Yukarıda saydığımız faktörler çerçevesinde, Kıbrıs, komşu ülkeler ve büyük devletler açısından da önemli bir yerdir.

Atatürk'ün Kıbrıs Hakkındaki Fikriyatına şu yöndeydi: Yüzyıllardan beri üzerinde Türk toplumunun yaşamını sürdürdüğü Kıbrıs'ın Türkiye açısından jeopolitik ve stratejik önemi, yeni Türk devletinin kuruluşundan sonra Türk devlet adamları ve aydınları tarafından çok iyi anlaşılmıştır. Kıbrıs'ın Türkiye açısından ehemmiyeti Atatürk'çe daima önemsenmiş ve bu önem zaman zaman net bir şekilde vurgulanmıştır [www.turan.tc/orkun/kibrisveabhtml, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Mustafa Kemal Atatürk, Antalya bölgesinde yapılan bir askeri tatbikatta yanında bulunan kurmay subaylara: “Türkiye’nin yeniden işgal edildiğini ve Türk kuvvetlerinin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim. İkmal yollarımız ve imkanlarımız nelerdir?” sorusunu sorar. Kurmay subayların görüş ve düşünceleri ile cevaplarını büyük bir dikkatle dinleyen Atatürk, sonunda elini haritaya uzatır ve Kıbrıs’ı işaret eder ve şöyle der: “Efendiler! Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz bu ada bizim için mühimdir.”

Atatürk’ün uzun yıllar yanında ve hizmetinde bulunan Saffet Engin Bey, Hatay’ın anavatana katılması için çaba sarf edilen günlerde Kıbrıs’ın geleceğinin ne olacağı sorusunu Atatürk’e sorma cesaretini gösterir. Soru üzerine Atatürk, Saffet Engin Bey’e şu cevabı vermiştir: “Onunda sırası gelecek Saffet Bey”..... [Cumalıoğlu, 2001: 20].

Atatürk ve Kıbrıs ilişkisine baktığımızda Kıbrıs Türkleri daha Kurtuluş Savaşı başladığı günlerde Atatürk’ü yakından izlemeye, Kurtuluş Savaşı’nın seyrini günü gününe takip etmeye başlamışlardı. Kurtuluş Savaşı genişledikçe, Kıbrıs Türkleri’nin Kuvay-i Milliye’yi desteklemesi de somut bir görünüme girecek, Kıbrıs’tan giden gönüllülerin yanı sıra, Anadolu’ya gidemeyenler bağış kampanyaları örgütleyecekti. Bu anlamda, Kıbrıs Türkleri’nin de Kurtuluş Savaşı’na fiilen katıldıklarını söylemek pek yanlış olmaz [<http://www.pubinfo.gov.nc.tr/atatürk1.htm>, 11/9/2004, 16:00].

Kıbrıs’ın Yunanistan İçin Ehemmiyeti şu şekildedir: Yunanistan’ın gerçekleştirmek için çaba sarf ettiği bir ülküsü vardır. Megali İdea (büyük ülkü) eski Bizans hattı İskender İmparatorluğu içindeki topraklarda Yeni Yunanistan, Rodos, Kıbrıs, Girit ve Anadolu toprakları üzerinde, Büyük Yunanistan’ı kurma ülküsüdür [Bozkurt, 2001: 10].

Yukarıda saydığımız topraklardan özellikle Kıbrıs Adasının, Yunanistan’ın hakimiyetine geçmesi, Megali İdea’nın gerçekleşmesi için önemli bir adım olarak açıklanabilir.

Uzun yıllardır Megali İdea düşüncesini gerçekleştirmek doğrultusunda ilhak faaliyetlerinde bulunan ve Girit ile Rodos'u topraklarına katarak On İki adayla birlikte sınırlarını genişleten Yunanistan için adanın kendi hakimiyetlerinde bulunması halinde bu durumun orta Akdeniz'deki Türkiye kontrolünü ortadan kaldıracağı düşünülmektedir. Ayrıca Yunanistan'ın adayı ele geçirmesi neticesinde, Türkiye'nin güney sahillerine yönelteceği bir saldırı hareketinde adanın bir yığınak bölgesi ve üs olacağı düşünülmektedir [Bağ, 2002: 15-16].

Kıbrıs'ın Yunanistan'la bütünleşmesi bir taraftan Yunanistan'ın Doğu Akdeniz ve Ortadoğu bölgelerindeki denetim ve etkisini önemli ölçüde arttırırken, diğer taraftan da Türkiye'nin hareketini güneyden de kısıtlayacak ve bölgede Yunanistan'a Türkiye karşısında stratejik bir üstünlük kazandıracaktı. Kıbrıs Adası, Girit ve Oniki Ada zincirinin "Doğu"daki son halkasıydı. Ada'nın Yunanistan kontrolüne girmesiyle Yunanistan, Megali İdea'nın dayandığı "siyasi-iktisadi rasyonel"ın önemli bir kısmını gerçekleştirecek ve bölgedeki en önemli rakibi Türkiye'yi durduracaktı [Türel, 2002: 32].

Kıbrıs konusunda Yunanistan'ın lehine çıkacak her bir karar Yunanistan'ın uluslar arası arenadaki prestijini önemini arttıracak Türk dış politikasında büyük kayıplara yol açacaktır.

Kıbrıs'ın Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Çevre ülkeler İçin Ehemmiyeti şöyledir: Bölge açısında çok önemli bir konuma sahip olan Kıbrıs, bölge ile irtibatı olan devletler açısından çok önemli bir yerdir.

Rusya ve BDT ülkelerinden gelebilecek herhangi bir tehdit karşısında, Kıbrıs Adası deniz ve hava üssü oluşturabilecektir. Türkiye ile Yunanistan'ın ve İngiltere ile Yunanistan'ın Kıbrıs meselesi yüzünden ilişkilerinin tehlikeli şekilde bozulması gerek batı dünyası gerekse Türkiye açısından olumsuz sonuçlara sebebiyet vermesi dünya barışı açısından çok önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, Rusya'nın bölgeye elçilik açır gelmesi onların bölgedeki kontrolünü arttıracak, bu kontrolde kolaylıklar sağlayacaktır.

Kıbrıs'ta bulunan İngiliz üsleri ve bu üslerin bölgedeki askeri hareketler bakımından sahip olduğu stratejik önem, Amerika'ya bu üsleri herhangi bir operasyonda kullanma konusunda önemli imkanlar kazandırır. Ada güçlü devletlere Doğu Akdeniz'de kuvvet gösterimi ve baskı unsuru oluşturma konusunda önemli imkanlar verir [Keser, 1992: 14].

Ortaya konulanlar ve açıklananlar çerçevesinde Kıbrıs'ın bölge ve taraf devletler açısından önemi çok fazladır. Böyle bir konumdaki Kıbrıs'ın sorun olarak karşımıza çıkması kaçınılmazdır.

1. KIBRIS MESELESİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

Bu bölümde Kıbrıs'ın tarihi gelişimi ve Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışı, meselenin nasıl bugünkü duruma geldiği ve 2004 yılına kadar Kıbrıs sorunundaki gelişmeler bu bölümde aktarılacaktır.

1. 1. 1571 Yılına Kadar Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi

Kıbrıs'ta yapılan araştırmalarda yontma taş devrine ait hiçbir kalıntı bulunamamıştır. Yapılan kazılarda elde edilen kalıntılar, cilalı taş devrine ait kalıntılardır. Bu kalıntılara baktığımızda Güney Anadolu'da bulunan kalıntılarla benzerlik gösterir [Alasya, 1964: 13].

Kıbrıs adasına insanların ilk ne zaman çıktığı konusu tartışmalı olup bazı arkeologlar adada yaşayan ilk insanın MÖ. 7000 yılı civarında varolduğu konusunda görüşler ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte uzmanlar Kıbrıs adasında ilk yaşayanların MÖ. 4000-3500 yıllarında Anadolu'dan geldiklerini söylemektedirler. Neolitik çağda Kıbrıs'ta yaşayan insanlar küçük köyler halinde denize yakın olmak üzere ırmak kenarlarında tarıma elverişli yerlerde yaşamışlardır. Bu insanlar tarımla uğraşmakla birlikte avcılık ve balıkçılıkla da geçinmişlerdir [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kktc- tarihi.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Şiro Kitya'da ortaya çıkarılan evlerin kuzey Mezopotamya'daki evlere benzemesi, Kıbrıs'ın bir taraftan Anadolu, diğer taraftan Mezopotamya ile ilişki içerisinde bulunduğunu ve aynı medeniyet devirlerini yaşadıklarını gösterir.

Kıbrıs'ın doğu ile batı arasında bir köprü vazifesini görmesi, Akdeniz etrafında ortaya çıkan gelişen medeniyetlerden etkilenmesine neden olmuştur.

Kıbrıs'ın ilk otokan halkı Asya'dan Kıbrıs'a gelmiş ve medeniyeti bu adaya getirmiştir. Bölgede yapılmış olan kazılar bunları ispatlamaktadır [Alasya, 1964: 13]. Tunç Çağında adaya yeni göçmenler gelmiş olduğu ve ada nüfusunun artmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde adada madencilik yapılmıştır. Genç Tunç Çağında Kıbrıs

adası Doğu Akdeniz'de önemli ticaret yollarının arasında bulunmuş ve önemli sayılabilecek kentler meydana getirmiştir [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkct- tarihihtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Çok önemli bir konuma sahip olan ticaret yollarının üzerinde bulunan, zengin madenlere, gür ormanlara ve güzel bir iklime sahip olan Kıbrıs adası, yukarıda saydığımız özellikleri nedeniyle çevresinde kurulan güçlü devletlerin her zaman dikkatini ve ilgisini çekmiştir.

M.Ö. ikinci binin ilk yarısında Anadolu'da Hitit ve Mısır'da Firavunlar tarafından yönetilen iki devlet vardı. Kıbrıs M.Ö. 15. yy'da Hitit'lerin nüfuzu altına girdi. Bu nüfuz M.Ö. 1450 yılına kadar devam etti.

Kıbrıs adası tarih öncesinde Hititlerin egemenliğinde bir süre bulundu ise de, Mısır'ın 18. Sülalesine mensup bulunan tütmez III, Suriye'yi tamamen hakimiyeti altına aldıktan sonra, Doğu Akdeniz'e hakim olan Kıbrıs adasını da M.Ö. 1450 tarihinde zaptetti. 450 sene kadar Kıbrıs'a hakim olan Mısırlılar Adanın medeniyeti üzerinde hiçbir tesir yapmadı .

Mısırlıların adaya hakim oldukları zaman zarfında bir süreliğine adanın hakimiyetini tekrar Hititlere kaptırdılar ve ada Hitit hakimiyetine girdi [Alasya, 1964: 15].

İlkçağ tarihine bakıldığında Kıbrıs'ın, Hititler, Mısırlılar, Asurlular, Sasaniler, Helen ve Roma İmparatorluğu idarelerinde dönem dönem kaldığı görülmektedir. Arkaik Çağda ada Asurlular'ın Mısırlılar'ın ve ardından da Perslerin egemenliğine girmiştir. Bu dönemde egemen güçler Kıbrıs kentlerindeki kralların iç işlerindeki bağımsızlıklarını kabul etmişlerdir. Bu dönemde Kuzey Kıbrıs'ta Lapithos, Kuzey Batı da Soli ve Doğuda Salamis gibi kentler gelişimlerini sürdürmüşlerdir. Ada bir müddet sonra Perslerin eline ardından da Mekadonyalı Büyük İskenderin eline geçmiştir. Kıbrıs daha sonra Mısırın eline geçmiş daha sonrada Roma imparatorluğuna dahil olmuştur [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkct- tarihihtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

İslam devletinin bölgede kurulmasından sonra 638 yılında İslam komutanı ve Halifesi Hz. Ebubekir, Adaya çıkarak adanın önemli yerlerini ele geçirdi. 647 yılında ise, Halife Hz. Osman adanın tamamını İslam egemenliği altına soktu. Fakat, Kıbrıs'taki İslam egemenliği 964 yılında Bizans İmparatoru Nikephoros Phassos'un adayı ele geçirmesiyle hakimiyet sona erer [Fedai, 1999: 102-107].

Bizans'ın Tarsus Valisi olan İsaç Comnenos Adaya egemen olarak krallık kurmuş ve Kıbrıs'ı kötü bir şekilde yönetmiştir. Bu arada Haçlı Seferleri olmakta idi. Aslan Yürekli Richard'ın nişanlısı Beringarya'nın gemileri fırtına yüzünden Kıbrıs'a çıkmıştır. Kıbrıs Kralı İsaç Comnenos Richard'ın nişanlısına kötü muamelede bulununca Richard Kıbrıs'a gelerek nişanlısını kurtardı ve Kıbrıs'ı ele geçirdi. Richard daha sonra Kıbrıs'ı Templar Şövalyelerine sattı. Templar Şövalyeleri Adayı iyi yönetemeyince Adayı Richard'a geri verdiler. Richard daha sonra Adayı Kudüs Kralı Lusignan'a sattı, böylelikle 1192'de Kıbrıs'ta üç yüz yıl sürecek olan Lusignan dönemi başlamış oldu. Lüzinyanlar döneminde Kıbrıs Avrupa'daki gibi feodal yapıda yönetilmiştir. Bu dönemde Kıbrıs sanat ve mimari de doruk noktasına çıkmıştır.

1350 yılından sonra Akdeniz ticareti nedeniyle Kıbrıs'ın bazı merkezleri Cenevizliler tarafından işgal edilmiştir. Fakat Venedikliler ile Cenevizliler arasında Kıbrıs konusunda bir rekabet söz konusu idi [www.kibris.tkd.org.tr/ Kıbrıs_trk_ dosyalar /kktc- tarihihtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00]. Bu arada Adaya Cenevizlilere saldırılar düzenleyen Venedikliler hakim oldu [Zia, 1975: 12-14].

1. 2. Osmanlı Devleti'nin Adayı Fethinden 1878'e Kadar Kıbrıs

Anadolu kıyılarına çok yakın bir yerde bulunan ve stratejik konumu önemli olan Kıbrıs adası 1500'lü yıllarda içinde Haçlı güçlerini barındırmaya başlamıştı. Bu güçler Osmanlı kıyılarını ve Osmanlı deniz ticaretini devamlı bir şekilde tehdit etmekteydi. Osmanlılar'ın bu bölgede verdikleri kayıplar günden güne artmaktaydı. Bu yaşananlar üzerine Osmanlı Padişahı II. Selim Kıbrıs'ın alınmasını kararlaştırdı ve bu konuda gerekli talimatları verdi.

Osmanlı kuvvetleri 1 Temmuz 1570 tarihinde ilk olarak Limasol'dan saldırıya geçmiş ve Limasol alınmıştır. Ardından Lefkoşe ve Girne ele geçirilmiştir. Ada alındıktan sonra Kıbrıs Beylerbeyliği kurulmuş ve Lefkoşe şehri merkez yapılmıştır.

Kıbrıs Osmanlı kuvvetleri tarafından alındığı sıralarda Anadolu'dan Kıbrıs'a 12000 Türk ailesinin götürülmesi planlanmış 4000 ailenin gitmek istememesi üzerine Kıbrıs'a 8000 aile göç ettirilmiştir. Bu tarihten sonrada Kıbrıs'a gidip yerleşen Türk aileleri olmuştur [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kktc- tarihihtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Ortodoks Hıristiyan olan ada halkı, Katolik Venediklilerin zulmü altında yaşamaktaydılar. Ada 1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından feth edilince Rumlar çok sevindiler [Evrans, 1996: 1]. Kıbrıs adası 1571 yılından, 1878 yılına kadar 307 yıl Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır [Olgun, 1999:14].

Adada bulunan Rum halkı Osmanlının adaya hakim olduğu dönem içinde din, dil, eğitim, kültür ve ekonomi alanlarında gelişmiş ve önemli ölçüde zenginleşmiştir. Fakat, Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra adada bazı huzursuzluklar baş göstermiş, adada bulunan Papazlar Enosis faaliyetleri içerisine girmişlerdir [Evrans, 1996: 1].

Osmanlı devleti tarafından feth edilen adaya Türkler'in yerleştirilmesi işlemi 1700'lü yıllara dek sürmüştür. Kıbrıs'a yerleştirilen Türkler'in özellikle çiftçi ve zanaatkar ailelerden seçilmiş olması adanın Türkler için yurt olarak tahsis edildiğini göstermektedir. Gene Osmanlı devletinin yerleşik hayata geçmek istemeyen Türkler'e karşı uyguladığı zorunlu iskan politikası gereği 1712'de İçel, Alaiye ve Teke civarlarından birçok Yörük aşireti Kıbrıs'a sürgün olarak gönderildi. Yerli halkı Ortodoks inancına mensup olan Kıbrıs'ın baskıcı Katolik mezhebinden olan Venediklilerin elinden alınması en çok Ada'nın yerli halkını memnun etmiş ve 1571 1878 arasındaki dönem adadaki en huzurlu yıllar olarak geçmiştir [www.turanc. /orkun/kibrisveab.html, 06/04/2004, 16:00-19:00].

1571 yılında Osmanlı idaresi altına giren Kıbrıs adası, 1878 yılına kadar belli bir düzen içerisinde içe dönük bir yapıda genelde sorunsuz topraklardan biri olmuştur [Uçarol, 2001: 121].

1878 yılında, Süveyş Kanalı'nın açılması Akdeniz'den Hindistan'a giden yol üzerindeki önemli bir nokta olan Kıbrıs'ın önemini daha çok arttırmış ve İngiltere'nin ada üzerindeki isteğini alevlendirmiştir [Bağ, 2002: 5].

Ada 1878 yılı ve sonrasında İngiltere'nin faaliyetlerine bağlı olarak birdenbire uluslararası arenanın merkezine yerleşmiş, çeşitli olayların ve ilişkilerin başlangıcına neden olmuş böylelikle Osmanlı dış politikasına önemli bir sorun olarak yerleşmiştir.

Kırım Savaşı (1853-1856) ve 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ve bunların sonuçları dünyadaki dengelerde belli değişimlere ve gelişmelere neden olmuştur. Kıbrıs adasının siyasi durumunda da bazı değişikliklere yol açmıştır. Kırım Savaşı sonrasında, Rusya'ya karşı bir Avrupa Bloğu oluşmuştur.

Bir süre sonra, Osmanlı, batı devletlerinin sağladığı desteği kaybetmiş, bu olay neticesinde Osmanlı ile Rusya Tekrar karşı karşıya gelmiştir. Rusya bulunulan bu durumdan istifade etmek için 1877 yılında Osmanlı İmparatorluğuna savaş ilan etmiştir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi, Osmanlı Devleti'nin yenilgisi ile sonuçlanmış ve savaş sonucunda imzalanan Edirne Mütarekesi ile Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmiş olduğu şartlar Avrupa'da dengelerin bozulmasına ve Rusya'nın Avrupa siyasetinde aktif bir hale gelmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler Avrupalı devletlerin pek hoşuna gitmemiş, özellikle de İngiltere yaşananlar sonrasında sözde İstanbul'da bulunan halkının güvenliğini sağlamak amacıyla İstanbul önlerine bir deniz filosu göndermiştir.

Yaşanan tüm bu gelişmeler çerçevesinde, Osmanlı Devleti, 3 Mart 1878 yılında Ruslarla Ayestefanos (Yeşilköy) antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır [Uçarol, 1979: 250-265].

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan Ayestefanos Antlaşması'nı İngiltere Asya'daki menfaatlerini tehdit ettiği için tanımadı. Bu gelişmeler çerçevesinde İngiltere Başbakanı Disraeli, hükümet toplantısında yaşanan bu olayların Akdeniz'deki güçler dengesini aleyhlerine bozduğunu söyleyerek Kıbrıs ve İskenderun'un işgal edilmesini talep etmiştir. Fakat, askeri güç kullanılmasını istemeyen Bakanlar Kurulu itiraz etmiştir. Gelişmeler neticesinde İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Derby istifa etmiş, yerine Lord Salisbury getirilmiştir [Gürel, 1985: 19-22].

İngilizlerin yeni Dışişleri Bakanı Salisbury, Ayestefanos Antlaşması'nın tekrar gözden geçirilmesi fikrini ortaya koymuş, bu arada da Marmara Denizi'ndeki donanmasını Doğu Akdeniz'e aktarmıştır [Olgun, 1991: 2]

İngilizlerin Doğu Akdeniz'de stratejik bir yeri ele geçirme fikri günden güne belirginleşmiş ve İngilizler, bunu yapmak için uygun bir ortam oluşmasını beklemeye başlamışlardır. 1878 Mayıs ayı başlarında ise, Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'de bir üs olarak alınması kararlaştırılmıştır [Zia, 1975: 77].

İngiltere'de Kıbrıs'a yerleşme fikri iyiden iyiye yerleştikten sonra, İngiliz Dışişleri Bakanı Salisbury, İstanbul elçisi Sir Henry Layard'a İngiltere'nin Kıbrıs'a yerleşmesini sağlayacak gelişmeleri içine alan bir talimat gönderir. 24 Mayıs 1878'de bakan elçiye ikinci bir talimat göndererek Osmanlı Devleti ile bu konuda bir antlaşma yapmasını içeren talimatı verir. Elçi Layard bu talimatı gerçekleştirmek üzere harekete geçer ve Yıldız Sarayı'na kabulünü sağlamak amacıyla Bahriye Nazırı Sait Paşa'ya isteğini iletir [Ahmetbeyoğlu; Afyoncu, 2001: 133]. İngiliz elçi isteğini bildirmekle birlikte, isteklerini kabul ettirmek amacıyla baskı yapmaya başlar ve Osmanlı Devleti'ni Berlin Kongresi'nde yalnız bırakmakla tehdit eder. Yaşanan bu olaylar neticesinde 25 Mayıs 1878 günü elçi Henry Layard Yıldız Sarayı'na kabul edilir ve İngiltere'nin isteklerini resmen Osmanlı Devleti'ne iletir [Zia, 1975: 100].

Bu dönemde Osmanlı'nın bir dostu gibi görünen İngiltere sözde olan bu dostluğunu çeşitli şartlara bağlıyordu. Osmanlı'ya yapacağı yardımlar için çeşitli koşullar öne sürüyordu. Bu koşullardan ilki, Doğu Anadolu'yu tehdit eden Rus tehlikesine müdahale edebilmek için Kıbrıs'ın üs olarak kendisine tahsis edilmesi, ikincisi ise Osmanlı hakimiyetinde yaşayan Hıristiyanlarla ilgili ıslah çalışmalarının düzenli yapılması idi. Bu şartların kabulü ile Osmanlı Devleti İngiltere'ye iki önemli taviz veriyordu. İngiltere Kıbrıs'a yerleşiyor ve Osmanlı topraklarında koruyuculuk hakkına sahip oluyordu. 4 Haziran 1878 tarihinde İngiltere bu antlaşmayı Osmanlı Devleti'ne kabul ettirdi. İngiltere elde ettiği bu kazançlar sonucunda dahi Rusya tehlikesini Osmanlı'ya karşı bir koz olarak kullanma politikasını daima canlı tutuyordu [Bağ, 2002: 6].

1. 3. 1878'den Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Kadar Kıbrıs Meselesi

İngiltere menfaatlerini tehlikeye düşüren Rus tehlikesine karşın, Osmanlı Devleti'ne yaptığı baskılar sonucu 4 Haziran 1878'de Kıbrıs'ı hakimiyeti altına aldığı antlaşmayı Osmanlı Devleti'ne imzalatmıştır[Bozkurt, 2001: 11]. Osmanlı Devleti'nin imzaladığı antlaşmaya göre Adayı bir üs olarak kullanabilecek Ada üzerinde Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti devam edecek ve İngilizler her yıl Osmanlı Devleti'ne vergi ödeyeceklerdir. Elviye-i Selase adı verilen bölgedeki Rus hakimiyeti bitince İngiltere Kıbrıs'ı Osmanlıya geri iade edecekti. Adanın İngiltere'ye verilmesi Rusların güneye inme gayretlerine bir tedbir olarak görülmekteydi. Süveyş Kanalı'nın güvenliğini korumak açısından Kıbrıs çok önemli bir konuma sahipti [Şahin, 2003: 239].

4 Haziran 1878'de İngilizlerle imzalanan antlaşmaya göre, İngilizlere Kıbrıs'ın yönetimi elinde bulundurduğu sürece ticari ve konsolosluk işlerinin düzenlenmesi için, İngilizlere Osmanlı yönetiminin izni olmadan, kanun ve mevzuat yapma hakkı verilmiş, daha önce İngiliz kraliyet ailesinin kolonileri için çıkardığı krallık emirnamesi, 14 Eylül 1878'de Kıbrıs içinde çıkarıldı. Bu emirnameye göre; Kraliyet Hükümeti adada kanun yapılması işlerini kontrol edecek ve Yüksek Komiser Kraliyet Hükümeti tarafından tayin edilen bir meclisin muvaffakatiyle kanun yapabilecektir. Bunun yanında Yüksek Komisere çeşitli haklarda tanınmıştı [Zia, 975: 85-86].

İngilizlerle Kıbrıs Antlaşması 1878 yılında imzalandıktan sonra ada yönetimini devralmak üzere gelen İngiliz Yüksek Komiseri'nin ilk ziyaretçilerinden biri Başpapaz Sofronios oldu. Başpapaz; İngiliz Yüksek Komiserinden adanın Yunanistan'a ilhak edilmesini talep etti. İngilizlerin Kıbrıs'ın idaresini devralmasıyla birlikteki adadaki Rumların Enosis faaliyetleri tekrar hareketlendi [Evrans, 1996: 1].

1878 yılında adanın Osmanlı yönetimi tarafından İngiltere'ye kiralanmasından sonra, Kıbrıs'taki Türkler ve Rumların ilişkilerinde Kıbrıslı Rumların Enosis mücadelesi önemli bir yer tutmuştur. Kıbrıs'ta İngiliz idaresine karşı, adadaki Türklerin bir hareketi olmamış, bazı küçük direnişler yaşanmış olsa da bu olaylar büyümemiştir. bunun nedeni olarak da adadaki Türk toplumunun hükümetine bağlılığı ve onun verdiği kararlara, emirlere uyma zorunluluğu olarak düşünülebilir [İsmail, 2000: 17-19].

Kısaca İngiltere'nin Kıbrıs'a yerleşmesi hem Hindistan yolunun güvenliğini sağlamak hem de Ortadoğu'nun kontrolünü elinde tutabilmek içindi. Kıbrıs'a yerleşen İngiltere buraya hakim olduğu tarihten itibaren Adadaki Rumları Türklerden daima üstün tutmuş ve Rumlara öncülük tanımıştır. İngiltere'nin Kıbrıs'a yerleştiği tarihte Yunanistan'ın amacı Ada ile bütünleşmek, yani emelleri olan Enosisi gerçekleştirmektir. Bu sebeple Yunanlar Adanın bir süre sonra kendilerine bırakılacağını düşündüler. Bunu düşünürken İngilizlerin amaçlarını hesaba katmamışlardı [Selvi, 2003: 231].

Rum halkı İngilizlerin adaya gelişini Yunanistan'la birleşmenin yolu olarak algıladı [Zia, 1975: 77]. Bu sebeptendir ki adadaki Rumlar İngiliz yönetimini sevinç ve Enosis çığıllıklarıyla karşıladı [Bozkurt, 2001: 11].

İngilizlerin adaya çıkıp, yönetimi devralması iki toplum tarafından farklı şekillerde algılanmıştır. Bunun neticesinde, 1878 yılından sonra Kıbrıs sorununun boyutları genişlemiş; Rumların asıl niyetleri ortaya çıkmaya başlamış, adadaki Türk-Rum çekişmesi ve çatışması başlamıştır [Ahmetbeyoğlu; Afyoncu, 2001: 153].

İngiltere'nin adayı devralmasıyla birlikte adadaki sorunlar iyice su yüzüne çıkmıştır. Kıbrıs Devleti kurulana kadar sorunların çözümünde en önemli ve belirleyici taraf

İngiltere oldu. Sorunların halledilmesi konusunda birçok teklif ve plan hazırlandı. İngiltere'nin çözüm ile ilgili planları şunlardır:

- 1947 Lord Winster Planı
- 1948 Jackson Planı
- 1955 Birinci Mac Millan Planı
- 1956 İkinci Harding Planı
- 1956 Radclift Planı
- 1958 İkinci Mac Millan Planı
- 1958 Spaak (Nato Genel Sekreteri) Planı

İngilizler'in ortaya koyduğu bu planların ortak özelliği adadaki İngiliz egemenliğinin devamı temeline dayanıyordu [Bozkurt, 2001: 13].

Kıbrıs Rum siyasetçileri Enosis taraftarıydılar. İngiliz hakimiyeti altında hiçbir yetkileri olmamalarından şikayetçiydiler. 1912 yılında bu sebeple toplu olarak istifa ettiler. Kıbrıs'taki İngiliz işgaline karşı mücadeleyi örgütleyecek bir "merkezi komitenin" kurulmasını önerdiler. Kıbrıslı Rumlar adadan hem İngilizlerin hem de Türklerin temizlenmesini istiyorlardı [Selvi, 2003: 232].

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Almanya yanında girmesinden sonra İngiltere, 5 Kasım 1914'te yayınladığı bir "Krallık Konseyi emri" ile Kıbrıs'ı ilhak ettiğini ve Osmanlı Devleti ile yapmış olduğu 1878 Antlaşmasını feshettiğini duyurdu.

İngilizler'in Kıbrıs'ı ilhakına sevinen Yunanlılar İyonya Adaları ile Girit'i kendilerine veren İngiltere'nin eninde sonunda Kıbrıs'ı da Yunanistan'a vereceğine inanıyorlardı. 8 Kasım 1914'te Yüksek Komiser'e bir mektup gönderen Başpiskopos İngiliz yönetimini kutlayarak alınan kararı "bu kararın Enosis'e ulaşmada bir adım olarak gördüklerini" ve İngiltere'nin almış olduğu bu kararı olumlu ve isabetli bulduklarını beyan etti. İlhak kararını kutlamak için törenler düzenleyen Rumlar Kıbrıs Türklerini taciz etmeye yeniden başladılar. İngiltere'nin ilhak kararı Rum basınında "Enosise giden yolda önemli bir adım" olarak değerlendirildi

Ruslar Ardahan, Kars ve Batum'u 1918 yılında boşaltınca Osmanlı Devleti yapılan antlaşma gereğince, adanın kendisine iadesini istemiş, fakat, İngiltere bu olaya yanaşmamıştır [Bağ, 2002: 8].

Adayı elinde bulunduran İngiltere Türkleri yönetimden uzaklaştırmış, onların yerine Rumlar atanmıştır, bu olay adadaki Türk nüfusunun azalmasına neden olmuş, Rumların bölgedeki nüfusunun ve imtiyazının artmasının sebebi olmuştur. Bu olaylar neticesinde Yunanlılarda Adanın kendilerine bırakılacağı düşüncesi kuvvetlenmeye başlamıştır. Kıbrıs'ın tarihine baktığımızda Adanın hiçbir zaman Yunan idaresinde kalmadığı görülmektedir.

İngiltere'nin ada üzerindeki bu konumu I. Dünya Savaşı'na kadar devam etmiş ve savaşın başlamasıyla birlikte Kıbrıs'ın bir mesele olarak ortaya çıkmasına neden olan gelişmeler yaşanmaya başlamıştır [Şahin, 2003: 239-240].

Osmanlı'nın İngiltere'ye karşı harbe girmesiyle birlikte İngilizler savaş sürence Kıbrıslı Türkler üzerinde baskılar uyguladı. Önce Kıbrıslı Türklerin adadan göç etmelerine izin vermiş, ancak, adadan göç etmek isteyenlerin adadaki emlak ve arazilerinden vazgeçtiklerini beyan eden imzalı belge vermelerini istemiştir. Bu gelişmeler göç etmek isteyen Kıbrıslı Türkler üzerinde caydırıcı etki yapmıştır.

Türkiye 1923 yılında imzaladığı Lozan Antlaşmasında, Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhakını resmen kabul etmiştir. Bu antlaşma neticesinde Türkiye adadaki bütün hukuki haklarını kaybetmiş ve ada resmen İngiliz toprağı olmuştur [Kocabaş, 1984: 154]. Antlaşmanın ilgili maddesinde, "Türkiye Britanya Hükümeti tarafından Kıbrıs'ın 5 Ekim 1914'te ilan olunan ilhakını tanıdığını beyan eder" denmekteydi [Bozkurt, 1992: 13]. Bu maddeyle beraber antlaşmanın 21. Maddesine göre de 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs'a yerleşmiş olan Türk uyrukluları yerel yasanın belirlediği koşullara göre, İngiltere uyrukluluğuna geçecek ve Türk uyrukluluğunu kaybedeceklerdir. Fakat bununla birlikte bu Türkler isterlerse bu anlaşmanın yürürlüğe konulmasından itibaren iki yıl içerisinde Türk uyrukluluğunu seçebileceklerdir denilerek; İngiltere bu dönemde uyguladığı politikalar sonucu ortaya çıkan durumun telafisini sağlamaya çalışmıştır.

Fakat, bu durumda seçme haklarını kullandıkları günü izleyen on iki ay içerisinde Kıbrıs Adasından ayrılmak zorunda kalacaklardır, ifadesiyle Adada bulunan Türk nüfusunun azaltılmaya çalışıldığı dikkati çekmektedir [İsmail, 2000: 44-46].

İngiliz Hükümet üyeleri arasında Adanın gelecekteki statüsü konusunda görüş ayrılıkları vardı. İngilizlerdeki bu görüş ayrılıkları ve tutarsız davranışlar Kıbrıs'ta Enosisçi düşüncenin yayılmasına neden oluyordu. 1 Mayıs 1925'te Kıbrıs bir Kraliyet Sömürgesi olarak ilan edildi. Alınan bu karar Enosis taraftarlarını hayal kırıklığına uğrattı. Ve emellerini gerçekleştirmesi konusunda terörist yöntemler uygulamaya sevketti. Bu dönemde Adadaki okullarda Rumlar Enosis'i körtüklüyorlardı [Selvi, 2003 : 233].

İngiltere adaya resmen sahip olduktan sonra, Kıbrıs'ta sömürge statüsü uygulamaya başlamıştır. İngiltere Kralı 5. George 10 Mart 1928'de Kıbrıs'ın bir "taç kolonisi" ne çevrilmesi için gerekli olan belgeyi imzaladı. Belgenin imzasından sonra Kıbrıs, İngiltere Valisi tarafından yönetilmeye başlandı [Olgun, 1999: 15].

İngiltere idaresindeki Rumlara hoşgörülü davranmasına rağmen Rumlar elde etmiş oldukları hakları devamlı olarak daha da arttırmayı amaçlamışlardır. Bu arada Enosis fikirleri de Türklere baskı hareketleri de Rumlar arasında yayılmakta idi. Türkiye Devleti'nin kurulmasının hemen ardından İngilizlerin baskısıyla pek çok sayıda Türk Kıbrıs Adasını terk etmek zorunda kalmış, Türkiye veya İngiltere'ye göç ettirilmiştir. Bu dönemde artan Rum taleplerinin İngilizler tarafından reddedilmesinin ardından Rumlar 1929 tarihinden itibaren Adadan İngiliz idaresiyle sorunlar yaşamaya başlamışlardır [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc- tarihihtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

1931 yılına gelindiğinde Adada olayların çıkması için tek bir kıvılcıma ihtiyaç vardı. 1931 Ekim ayında Kıbrıslı Rumlar İngiliz yönetimine karşı harekete geçtiler ve bu ayaklanma İngiliz ordusu tarafından uzun süre bastırılmadı. İngilizler İsyankar davranışları nedeniyle Kıbrıslı Rumlara ağır cezalar verdiler [Selvi, 2003: 233]. Rumlar isyan sırasında valini konağını yakma girişiminde bulundular. Valinin konağını yakma

girişiminden sonra İngiliz idaresi sert tedbirlere başvurdu. Yeni hareketlerin önüne geçmek amacıyla okullarda Türk ve Rum tarihlerinin okutulması yasaklandı ve Yunanistan'ın Kıbrıs konsolosuda İngiliz Devleti'nin hiçbir bölgesinde görev almamak üzere adadan yollandı [Olgun, 1999: 9].

II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan ve İngiltere'nin aynı safta zaferi kazanmaları Kıbrıs konusunda İngiltere'nin daha yumuşak davranması sonucunu ortaya çıkardı. İngiltere'nin Adada takip ettiği eğitim politikası Enosisçi Rumları işini kolaylaştırdı. Kıbrıslı Rum Önder Makarios'un bu alandaki çalışmaları yeni bir iç harbin temellerini hazırladı. İngilizlerle yapılan bütün siyasi görüşmelerde Rumlar bütün İngilizler kendileri açısından Enosis gibi bir sorun olamadığını söyleyerek bu konuyu sürekli geçiştiriyorlardı. 1950'li yıllar Yunanlıların ada halkının kaderini kendisinin tayin etmesini temin etmek için çalıştığı yıllardır [Selvi, 2003: 234].

II. Dünya Savaşı'nı müteakiben Yunanistan Kıbrıs meselesini resmen ele almıştır. II. Dünya Savaşı'nın mağlup devletlerinden İtalya, Paris Barış Antlaşması ile On İki Adayı Yunanistan'a verdi. Bu hadise Yunan Megalo İdeası için kışkırtıcı bir unsur oldu. On İki adayı alan Yunanistan gözünü Kıbrıs'a yöneltti. Bu gelişmeler çerçevesinde 15 Ocak 1950 tarihinde Yunanistan'ın kontrolünde olmak üzere bir plebisit yaptırılmış, Yunanlar bu plebisit'in sonuçlarına dayanarak Kıbrıs'ın ilhakından bahsetmeye başlamışlardır [Şahin, 2003: 241].

Rumlar bütün faaliyetlerine, gayretlerine rağmen, Kıbrıslı Türkleri sandık başına götüremediler. Böylelikle sadece Rum tarafının katıldığı bu sözde "Enosis Plebisti" nin sonuçları Türkler ve Rumlar tarafından kabul görmemiş ve bu plebisit Türkiye'nin dış politikası için uyarıcı bir faaliyet olmuştur.

Bu gelişmeler sırasında, Türk kamuoyu ve basını da Kıbrıs'la ilgilenmeye başladı [Olgun, 1999: 9]. 1950'li yıllarda Türkiye gerek CHP gerekse DP hükümetleri devrinde Kıbrıs konusunda konuya gereken ehemmiyeti göstermekten uzak durmuştur. Buna rağmen halk ve aydınlar Kıbrıs konusuna tepkisiz kalmayarak "Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti" gibi kuruluşlar vasıtasıyla toplantı ve yürüyüşler tertiplemiş,

basında Kıbrıs konusunun işlenmesini sağlamıştır [www.turan.tc/orkun/kibris veabhtml, 06/04/2004, 16:00-19:00].

1950'de Makarios'un Fener Patrikhanesi tarafından Başpiskoposluğa atanması Ada Rumlarının eylem politikasında yeni bir çağır açtı. Makarios ilk iş olarak Yunanistan'dan Albay Grivas'ı getirerek, Rum Gençlik Örgütü adlı teşkilatı kurdurup, gençlerin siyasi ve askeri eğitimden geçirilmesini sağladı. Makarios-Grivas ikilisinin birlikte çalıştığı devir, Kıbrıs'ta İngilizlere karşı terör olaylarının en etkili olduğu devir olmuştur [www.turan.tc/orkun/kibrisveabhtml, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Türkiye resmi yetkilileri, önceleri Kıbrıs'ı bir sorun olarak görmüyorlardı. Ayrıca, Türkiye adanın İngiltere elinde bulunmasını da destekliyordu. Türkiye açısından Ada'nın kimin tarafından kontrol edildiği çok önemliydi. İngilizler Ada'da kaldıkları sürece Türkiye için önemli bir sorun yoktu, ancak Yunanistan'ın Ada'yı ele geçirmesi bölgedeki kurulu stratejik dengenin Türkiye aleyhine ciddi bir biçimde bozulması demektir. Türkler bu yüzden Ada'nın Yunan egemenliğine geçmesine kesinlikle karşıydılar [Türel, 2002: 33].

Kıbrıs meselesine II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'de ilgi göstermeye başladı. 1945 yılında ABD'nin bir Enosis planı hazırladığı biliniyor. Yunanistan'da yaşanan olumsuzluklar sonucunda ABD 1950'li yıllara gelindiğinde İngiltere'nin Kıbrıs politikasını savunmaya başladı [Bozkurt, 2001: 14].

1953 yılından itibaren Yunanistan'ın adayı ilhak çalışmasının artması üzerine Türkiye'e harekete geçmiş, Türk basını da adanın Türkiye'ye verilmesi için kampanyalar başlatmıştır. Türk tarafı herhangi bir statü değişikliği halinde bunun Türkiye tarafından yapılması konusunda kararlıydı. Bu durum karşısında Yunanistan, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı meselesinin müzakere edilmesini 1954 Mart ayından itibaren İngiltere'den talep etmiştir. Fakat İngiltere'nin Kıbrıs konusunu Yunanistan ile müzakere etmek istememesi üzerine Yunanlılar yeni çözümler aramaya başlamışlardır. Meseleyi 1954 Ağustosunda Birleşmiş Milletlere taşımışlardır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu başvuruyu gündeme almasına rağmen Birleşmiş Milletler Siyasi

Komisyonu Yunan müracaatının görüşülmemesi kararını verdi. Yunanistan ne Birleşmiş Milletlerden ne de İngiltere'den arzusuna göre bir karar alamayınca Makarios'un öncülüğünde meselenin silah yoluyla halledilmesi yoluna gitmiş ve EOKA adıyla bir örgütün kuruluşuna hız vermiştir [Şahin, 2003: 241].

Bu gelişmeler olurken 2 Temmuz 1952'de Makarios'un başkanlığında Atina'da EOKA ile ilgili görüşmeler gerçekleşti. 7 Mart 1953'te "İhtilal Konseyi" kuruldu ve konseyin kurucuları Enosis yemini yaptılar. 1954 kasımında EOKA lideri Grivas gizlice Kıbrıs'a çıktı [Bozkurt, 2001: 14].

Bu gelişmelerden sonra, 1955 yılında EOKA (Kıbrıs Savaşçıları Organizasyonu) kurulmuş, kuruluşundan sonra faaliyetlere girişmiş ve 1 Nisan sabahı İngiltere'ye ait bir çok resmi daireyi bombalayarak EOKA saldırılarına başlamıştır. İngiltere kendisine karşı faaliyetlere başlayan bu örgüte karşı böl ve yönet politikası izlemiş ve Kıbrıslı Türklerden yardımcı bir polis örgütü oluşturmuştur. Kıbrıslı Rumların bu saldırı hareketleri 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar devam etmiştir [İsmail, 2000: 59-63].

1950'li yıllardan sonra, İngiltere ada ile ilgili gerek ulusal politikalarında birtakım değişimler, gerekse terör olaylarının etkisiyle önce sert tedbirlere girişti. İngiltere aldığı bu tedbirlerin yarar sağlamaması üzerine adadaki terörün kaynağı olarak gördüğü Makarios'u Seyşel adalarına sürgüne gönderdi. Makarios'un sürgüne gönderilmesinden sonra adadaki terör durmadı, aksine azdı. Bunun üzerine İngilizler önce kendi kendine yön verme ilkesini benimsedi. Adanın doğrudan Yunanistan'a gitmesine seyirci kalmak istemeyen İngilizler, sorunun çözümünde söz sahibi olmak için Türkiye'yi ikna etmeye çalıştı.

1954 yılına gelindiğinde Makarios İngilizleri Adadan çıkarmak için terörizme başvurmak kanısına vardı. Bu yol Türkler için de geçerliydi. Bu sırada İngiliz okullarında yetişmiş olan Rumlar da Makarios'un yanında yer aldılar. İngilizler Rumların eğitimleri için pek çok özgürlük sağlamışlar, fakat Türkler için bu imkanları ortaya koymamışlardır [Selvi, 2003: 234].

Rumlar İngilizlere karşı yürüttüğü hareketler 1955 Haziranından itibaren Türklere karşı da yönetilmeye başlandı. Bu gelişmeler üzerine 23 Ağustos 1955 tarihinde Türkiye İngiltere'ye bir nota vererek Kıbrıs'ta Türklere karşı girişilen kanlı olaylar karşısında hareketsiz kalmayacağını bildirmiştir. Türkiye'nin bu konuda endişelenmesini gerektiren gelişmeler vardı. İngiliz istihbaratından bu dönemde sızan bilgilere göre İngilizler 1960 yılında Kıbrıs'ın idaresinden tamamen el çekecek, sadece Adadaki üsleri bulunacaktı. Rumların Enosis planlarını çok iyi bilen Türkler EOKA'ya karşı İngilizlerin yanında yer almışlardı [Şahin, 2003: 242].

1955 yılından itibaren Türkiye Kıbrıs'la daha yakından ilgilenmeye başladı. Bu arada adanın taksimi konusunda politikalar oluşmaya başladı. Ada'nın taksim edilmesi konusundaki düşünceler önceleri özel demeçler, basında çıkan yorumlar ve TBMM'de yapılan konuşmalarda dile getirilmiştir. Türkiye'nin 16 Kasım 1956' da Menderes'in talimatıyla ifadesi şu şekildedir:

- İngilizler Ada'da kalsın
- İngilizler Ada'dan çıkacaklarsa ada bize verilsin
- Bu olmazsa Kıbrıs taksim edilsin
- Self-Government (kendi kendini yönetim-özerklik)
- Hiç arzu edilmeyen şekil Ada'nın Yunanistan'a verilmesidir.

1951 yılı nisanına kadar Türkiye'nin Kıbrıs konusunda sessiz kalmasının nedenleri şu şekilde açıklanabilir: İlk planda 1945-1951 devresinde ortaya çıkan ve Türkiye açısından öncelikli önem taşıyan güvenlik sorununa bir çözüm şekli bulunması gerekmiştir. Balkan ittifakının gerçekleşmesinde ve NATO üyeliğimizde Yunanistan'ın takınacağı olumsuz tutumun Türkiye'yi olumsuz etkileyeceği düşüncesi, Türkiye'yi bu şekilde hareket ettirmiş olabilir. Ayrıca, İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilmeyeceği yolunda verdiği resmi taahhütler de Türkiye'nin sessiz kalmasının nedenleri olarak görülebilir.

İngiltere'nin Kıbrıs politikasında Türkiye'nin ayrı bir yeri vardı. Bu dönemde Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak olaya bakıldığında İngiltere'nin Enosis'e karşı oluşu iki ülkenin ada ile ilgili politikalarının ortak noktasını oluşturmaktaydı. Türkiye'nin Kıbrıs politikasını kendi politikasına uygun olduğu ve Ortadoğu politikasında Türkiye'nin

önemli bir yeri olması nedeniyle İngiltere Kıbrıs sorununda Türkiye'nin politikalarına yakın bir politika izlemiştir [Sönmezoğlu, 1989: 82].

Türk tarafının ve kurumlarının meseleye ilişkin tavırları karşı kesimin Enosis faaliyetlerini ve çabalarını dengelemek biçiminde gelişmiştir. Buna örnek olarak şu olaylar gösterilebilir: I. Dünya Savaşı sırasında İngilizler, Yunanlılar ile adanın geleceğine yönelik pazarlıklara giriştiğinde Kıbrıs Türk temsilcileri, Londra'ya giderek, adanın Yunanistan'a verilmesi yerine İngiltere yönetiminde kalmasını tercih ettiklerini belirtmişlerdir [a.g.e, s.95].

Türkiye Kıbrıs meselesini Lozan statükosunun kapsamında görmüş ve içinde bulunduğu soğuk savaş döneminde müttefiki olduğu İngiltere'nin iç işlerine karışır bir durumda olmamak için bu dönemde Kıbrıs ile yeterince ilgilenmemiştir [Sönmezoğlu, 2000: 20].

Bu tarihten sonra Türkiye Kıbrıs konusuyla pek ilgilenmemiş, adada yaşanan sorunları bir anlamda İngiltere'nin iç meselesi olarak değerlendirmiştir. Bu durumun birçok nedeni vardır. Türkiye o dönemde Lozan'da çözülemeyen sorunların çözülmesine öncelik vermiş, başta boğazlar olmak üzere, Musul meselesi ile ilgili olarak İngiltere ile karşı karşıya gelmiş, Hatay meselesi için büyük çaba sarf edilmiştir. Bütün bunların yanında ekonomik ve sosyal sorunlar da Türkiye'yi o dönemde fazlasıyla meşgul etmiştir. Ancak Türkiye adayla olan bağına hiçbir zaman koparmamıştır [www.turan.tc/orkun/kibrisveabhtml, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Türkiye Kıbrıs konusunu Lozan statükosu içinde görmüş ve içinde bulunulan soğuk savaş ortamında müttefik İngiltere'nin içişlerine karışır bir konum içerisine girme endişesi ile Kıbrıs'la yeterince ilgilenmemiştir. [Sönmezoğlu, 2000: 20]

NATO'ya katılmayı birincil dış politika amacı olarak ele alan ve Kıbrıs gibi bir konuyla ilgilenmeyi büyük ölçüde bu amaca ulaşma süreci üzerindeki etkisi açısından değerlendiren Türk hükümetinin bu tutumu NATO'ya girişin ardından da sürmüş, konuya bakış bu süreçte NATO perspektifinde olmuştur. Yunanistan'ın Kıbrıs

meselesini Birleşmiş Milletlere taşıma çabaları başlayınca Türkiye’de bu sorunla alakadar olma gereğini hissetmiştir [a.g.e, s.20].

Yunanistan’ın Birleşmiş Milletler tarafından Kıbrıs ahalisine self-determination hakkının tanınması yolu ile adanın kendisine bağlanması mücadelesine başlamasıyla birlikte Türkiye İngiltere’nin ada ile ilgili düşüncelerine ve kararlarına karşı Türk toplumunun güvenliğini ve adanın geleceğini mevcut durumun idamesinde göyerek, içinde bulunulan dönemde Türkiye’nin bir Kıbrıs meselesi yoktur, fikrini ön planda tutmuştur [Bağ, 2002: 24].

Türkiye’nin Kıbrıs politikasında değişimlerin yaşandığı yıl, 1956 yılı olmuştur. Türkiye 1956 yılına kadar meselenin uluslar arası arenaya taşınmasına genellikle karşı çıkmıştır. Bu şekilde davranmasındaki amaç, eğer sorun uluslar arası alanda gündeme gelirse Yunanistan’ın bunu mümkün olduğu Enosis’e doğru taşıyacak olmasıdır. Türkiye bu olaya mani olmaya çalışmış, bu anlamda statükoyu o sırada (1954-55-56’da) korumaya çalışmıştır. Ancak, şartların değişmesi Türk dış politikasında da bazı değişimleri zorunlu kılmıştır.

Türkiye 1956 yılından sonra o zamana kadar savunduğu statükonun devamı ya da adanın Türkiye’ye verilmesi tezini bırakarak, yeni bir düşünce içerisine girmiştir bu da; “kendi kaderini tayin ilkesi” olarak ortaya çıkmış, Türkiye bununla ilgilenmeye yönelmiştir [a.g.e, s.24-25].

Bu dönemde İngiltere’nin Kıbrıs politikasında nispi bir yumuşama dönemine girildi. 1958 yılının ilk dönemlerinde özü itibarıyla kendi kendini yönetim anlamında bir çözüm sunan Hugh Foot Planı gündeme geldi. Bu planda iki cemaatin bir arada yaşaması temel alınıyordu, bu nedenden dolayı plan Türkiye tarafından reddedildi. Daha sonra 1958 yazında ilan edilen Mac Millan Planı’da ilk başlarda taksim tezine yakın bir çözüm getirmediği gerekçesiyle reddediliyordu. Fakat, 1958 temmuzunda Irak’taki darbeden sonra durum İngiltere açısından özellikle değişmiş, Mac Millan Planı’nda bazı değişiklikler yapılarak taraflara sunulmuştur. Teklif Yunanistan tarafından ikinci defa reddedilirken plan Türkiye tarafından kabul edilmiştir. Bu dönemde Doğu-

Batı bloklarının çekişmesinin kritik bir döneme girmesi bu çerçevede NATO'nun bütünlüğünün günden güne artan önemi Kıbrıs meselesinin çözülmesini bir anlamda mecbur kılmıştır. Bütün bu yaşananlardan sonra 1959 Zürih ve Londra Antlaşmalarına ulaşılmıştır. 1960 yılına gelindiğinde şartlar Türkiye, Yunanistan ve ada için farklı bir hal almıştır [Sönmezoğlu, 1989: 98].

İngilizler Kıbrıs'ın ikiye bölünmesine de aslında razı değildi. Savaş sonrasında Marshall Planı çerçevesinde ekonomik olarak Amerikan denetimi altına girmeye başlayan Türkiye ve Yunanistan'ın İngiliz çıkarlarına olumsuz bir etki yaparak bölgeye Amerika'yı davet edebileceği endişesi içersinde olan İngiliz yönetimi 1950-60 yılları arasında bölgedeki güç dengesini kaybetmemek için çelişkilerle dolu bir siyaset izlemiştir. 1956 yılında sürgüne gönderdiği Makarios'u şövalyelerden alarak Yunanistan'da zorunlu ikamete mecbur eden İngiltere 1960 yılında Kıbrıs'ın Cumhurbaşkanı olan Makarios'un bir halk kahramanı olarak görülmesine neden olmuştur [www.turan.tc/orkun/kibrisveabhtml, 06/04/2004, 16:00-19:00].

1955 yılından itibaren İngiltere'nin Adadaki kontrolü zayıflamış, buradan çekilme emareleri göstermeye başlamıştı. Adada meydana gelen iç ayaklanmalar sonunda 1960 yılında Kıbrıs bağımsız bir cumhuriyet oldu. Ve İngiltere'nin 1878'de başlayan Kıbrıs macerası 1960 yılında sona eriyordu. İngiltere Kıbrıs'ta kendine bağlı kendi kültürünü benimsemiş bir toplum oluşturmak için elinden geleni yaptı, fakat Adadaki halklar köklü bir medeniyete sahiptiler.

İngiltere adada yaşanan olayların büyümesi üzerine 24 Ağustos 1955'te Türkiye ve Yunanistan'ı Londra'da bir konferansa davet etmiştir. İngiltere bu olay neticesinde Türkiye'yi Kıbrıs sorunu içersine dahil etmiş oldu [Olgun, 1991: 12].

Londra Konferansı esnasında Türkiye iki halkın "self-determinasyon" hakkını, Yunanistan "self-determinasyon" maskesi altında Enosis'i savunmuştur. Ancak, bu konferanstan herhangi bir netice alınamamıştır [Bozkurt, 2001: 14].

İngiltere Londra Konferansı'ndan sonra Lord Radcliff'i Kıbrıs'ta bir anayasa hazırlamakla görevlendirdi ise de, hazırlanan bu anayasa "self-determinasyon" ilkesini benimsemediği gerekçesiyle Yunanistan tarafından kabul edilmemiştir.

İngiltere'nin Mc Millan Planı'nı 1 Ekim 1958'de yürürlüğe koymasının ardından Yunanistan'ın BM'ye başvurması üzerine başlayan görüşmeler sırasında 18 Aralık 1958 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin Dışişleri Bakanları Paris'te bir araya geldi. Yunan Dışişleri Bakanı şöyle bir açıklamada bulundu: "Türk-Yunan Dostluk Antlaşması çerçevesi içinde Kıbrıs konusunda bir hayli ilerleme kaydedildi." Bunun yanında Yunanistan'ın Enosis isteğini ileri sürmesinin söz konusu olmadığını açıkladı.

Bu gelişmelerin ardından 1959 yılının Ocak ayında yine Paris'te üç gün süren bir toplantı daha yapıldı. Şubat ayının ilk haftasında ise Yunan ve Türk Dışişleri Bakanları Zürih'te bir araya gelerek Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet kurulması konusunda anlaşmaya vardılar. Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ile Yunanistan Başbakanı Karamanlis, 27 maddelik Zürih Antlaşmasını 15 Şubat 1959 tarihinde Zürih kentinde imzalayarak, Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti için ilk önemli adımları attılar [www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/kibris_zurich_londra.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Zürih şehrinde yapılan bu antlaşmayı İngiliz Hükümeti, Kıbrıs'ın Türk ve Rum temsilcilerinin de kabul etmesi gerekiyordu. Bunun üzerine Londra'da 19 Şubat 1959'da beşli bir toplantı yapıldı ve bunun neticesinde Londra Antlaşması imzalandı [Kocabaş, 1984: 178].

1950-60 yılları arasında Rumların "ilhak" Kıbrıslı Türklerin "taksim" talepleri karşısında İngiltere Adayı devretmeye karar verdi ve İngiltere 1960 yılında Kıbrıslı Türklerin (%30) ve Kıbrıslı Rumların (%70) ortak olduğu Kıbrıs Cumhuriyeti'ne Adayı devretti. İngiltere'ye Adada iki üs kaldı. Bunun yanında İngiltere garantör devlet oldu [www.kibristkd.org.tr/Kıbrıs_trkdosyalar/kktc_Kıbrısdavasınınözetih.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

1. 4. Kıbrıs Cumhuriyeti'nden Barış Harekatı'na Kıbrıs

Zürich ve Londra Antlaşmaları neticesinde 16 Ağustos 1960'ta iki halkın kurucu egemenliğinde ve yönetiminde iki toplumlu bir Cumhuriyet oluştu [Bozkurt, 2001: 14].

11 Şubat 1959 tarihli Zürich ve 19 Şubat 1959 tarihli Londra Antlaşmaları esas alınarak hazırlanan Kıbrıs Anayasası, Garanti ve İttifak Antlaşmaları da 15-16 Ağustos 1960 gecesi imzalanarak Kıbrıs bağımsız bir cumhuriyet niteliğine kavuştu. İmzalanan bu anlaşmalar neticesinde, Yunanistan "Enosis" Türkiye ise "Taksim" tezlerinden vazgeçmiştir [www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/kibris_zurich_londra.html, 20-28/09 / 2004, 17:00-19:00].

Bu antlaşmaların Türk toplumu açısından en önemli yanı kurulacak olan Kıbrıs devleti için Enosis ve taksim düşünceleri yasaklanıyordu. Kıbrıs Türk halkı antlaşmaların imzalanmasını müteakiben kurulacak cumhuriyetin eşit statülü kurucu ortağı olmuştur [Şahin, 2003: 243].

İmzalanan antlaşmalar (Zürich ve Londra) neticesinde Türkiye ve Yunanistan'ın Ada'da bulundurmaları gereken askeri birlikler 16 Ağustos sabahı Magosa'ya çıkmışlardır. Antlaşmalar neticesinde Türk alayı 650, Yunan alayı ise 950 erden oluşmuştur [Gürel, 1985: 169].

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte Rum toplumunun lideri Başpiskopos Makarios Cumhurbaşkanlığına, Türk toplumun lideri Dr. Fazıl Küçük ise Cumhurbaşkanı yardımcılığına getirildi [Olgun, 1999: 17]. Anayasaya göre eğitim, aile hukuku, belediye işlerinde her iki toplum özerkti ve Türk Cumhurbaşkanı ve Rum Cumhurbaşkanı muavini icrada eşit yetkilere sahipti [Evrans, 1996: 2].

Yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yapısına baktığımızda konfederal nitelikleride olan fonksiyonel federatif bir cumhuriyetti. Kurulan Türk ve Rum ulusal yönetimleri(anayasada cemaat meclisleri olarak geçiyor) din, eğitim, sosyal hizmetler, kültür, kişi hukuku bakımından yetkili ve egemen sayıldılar. Parlamento, polis, jandarma ve hükümet kamu yönetimi %70 Rum, %30 Türk, ordu yapılanmasında %60

Rum, %40 Türk olarak öngörüldü. Türk olan cumhurbaşkanı yardımcısına dışişleri, savunma, güvenlik konularında tam veto hakkı verildi. Ortak parlamentoda ise “vergi”, “seçim” gibi temel konularda Türk ve Rum milletvekillerinin ayrı çoğunluğu öngörüldü [Bozkurt, 2001: 14].

Kıbrıs cumhuriyeti Anayasasını uygulamak istemeyen Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, ilk olarak anayasada Türklere tanınan hakların kaldırılmasını, Garanti ve İttifak Antlaşmalarının feshedilmesini önerdi. Bunu kabul ettirmek için de Türkiye’de hükümet buhranı yaşandığı, Yunanistan’da ise Karamanlis’in iktidardan düşüp yerine Londra ve Zürich Antlaşmalarını tanımayan Papandreu’nun başkan olduğu zamanı seçti. Makarios’un 30 Kasım 1963’te Türkiye’ye sunduğu 13 maddelik “düzeltme” teklifi Kıbrıs Türkleri tarafından derhal, Türkiye tarafından da 6 Aralık 1963’te reddedildi. Makarios’u destekleyen İngiltere ve Yunanistan, herhangi bir reaksiyon göstermediler. Makarios’un değiştirilmesini istediği 13 anayasa maddesi, Kıbrıs Türklerini “azınlık statüsüne” düşürüyordu [www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/ kibris_cumhuriyeti_sonu.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

İki toplum arasındaki ilk görüş ayrılıkları belediyeler konusunda ortaya çıktı. Bunu Rum manavlarının Türk çarşısına dönme isteklerinden doğan anlaşmazlıklar izledi. Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası’nın 73. Maddesiyle kesinleşen Lefkoşe, Magosa, Larnaka ve Baf’ta bağımsız belediyelerin kurulmasına karşı çıkmıştır. Makarios daha sonra bütün belediye hizmetlerinin hükümet tarafından yapılacağını açıklamıştır [Gürel, 1985: 169].

Anayasa düzeltme önerisi hazırlayan Makarios, Türkleri yok ederek Kıbrıs’ı elde etmek üzere hazırlattığı planları yürürlüğe koydu. Bu planı gerçekleştirmek üzere kurulan 20.000.000 kişilik EOK, gelişmiş silahlarla donatılarak yapılacak harekatlara hazır hale getirildi.

Çıkacak olayların Kıbrıslı Türkler tarafından başlatıldığı imajını vermek isteyen Rumlar, 4 Aralık 1963 tarihinde Lefkoşe’de Baf Kapısı civarına dikilmiş bulunan EOKA’cı Markos Drakos’un heykeline bomba attırdılar. Bu olayın hemen ardından da

EOKA bir bildiri yayınladı. Bildiride bombanın Türkler tarafından atıldığı iddia ediliyordu. Bu olayla Kıbrıs Türkünü imha planı yürürlüğe konmuştu.

Gün geçtikçe Rumlar Ada'daki gerginlikleri arttırmaya başlamış ve Ada'da şiddet olayları baş göstermiştir. Rumlar ortaklık antlaşması imzaladıktan sonra ortaklık devletini er ya da geç yıkacaklarını antlaşma imzalandıktan hemen sonra açıklamışlardır. Bu antlaşmayı zorla imzaladıklarını duyurmuşlardır. Makarios antlaşmayı imzaladıktan sonra bu antlaşmanın Enosis'e doğru bir sıçrama tahtası olduğunu beyan etmiştir. Rumlar 21 aralık 1963'te Cumhuriyetin kuruluşundan üç yıl sonra Akritas Planı "Ek B" uyarınca Türklere karşı saldırıya geçip bir gecede Kıbrıs Ortaklık Cumhuriyeti'ni "Rum Cumhuriyeti"ne dönüştürmeye çalıştılar.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanından yalnızca 3 yıl sonra Enosis istekleri tekrardan ortaya çıktı ve yıllar önce İngilizlere saldıran Rum teröristler bu tarihten sonra ilk eylem olarak 24 Aralık 1963'te Türk Garnizonunda görevli Doktor Binbaşı Nihat İlhan'ın evini basarak kendilerini korumaktan aciz eşi ve 3 çocuğunu banyo küvetinde kurşun yağmuru ile delik deşik ederek öldürdüler. Tarihe Kanlı Noel olarak geçen bu olaylarda ayrıca iki Türk kadın ile bir kız çocuğunu da öldürdüler [www.turan.tc/orkun/ kibris veabhtml, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Türk birliğinde görevli bir binbaşının eşi ve küçük çocuğunun öldürülmesi meseleye müdahale anlamında tam manasıyla devletler arası bir sorun durumuna sokmuştur. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere nezdinde çeşitli girişimlerde bulunmuşsa da bu girişimlerden herhangi bir sonuç elde edilememiştir [Şahin, 2003: 244].

Yaşanan bu olaylar sonucunda 24 Aralık 1963'te Türk uçakları Kıbrıs üzerinde ihtar uçuşlarına başlamıştır. Başpiskopos Makarios'un, 1 Ocak 1964'te 1960 antlaşmalarını tek taraflı olarak feshettiğini açıklaması politik durumu daha da gerginleştirdi. Ada'da çatışmaların şiddetlenmesinin ardından Rum tarafı 1960 antlaşmalarına aykırı olarak bir ordu oluşturma ve silahlanma kararı almıştır.

Yaşanan olaylara seyirci kalmak istemeyen Türkiye,garanti anlaşmasının 4. maddesine uyararak Yunanistan ve İngiltere'yi müdahaleye çağırdı. Çağrıya olumsuz yanıt alan Türkiye tek başına müdahale kararı aldığı açıkladı [www.turan.tc/orkun/kibris ve ab.html, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Bu durum buhranı daha da şiddetlendireceği için BM Güvenlik Konseyi meseleye el koymuştur. 8 Mart'ta yayınlanan 8 maddelik karara göre, tarafların aşırı hareketlerden kaçınmaları isteniyor, bir barış gücü kuruluyor ve BM Genel Sekreteri'nin belirleyeceği bir arabulucu göreve getiriliyordu. Olaylar aynı günlerde büyük artış gösterdi. Makarios BM'den arzuladığı kararı alamayınca Limasol, Baf, Gaziveren gibi yerlerdeki tethiş olaylarını hızlandırmıştır. Adada meydana gelen bu üzücü olaylar karşısında TBMM'ce hükümete Kıbrıs'a müdahale hakkı tanındı. Bu nedenle BM Barış Gücünün Adaya gelişi hızlanmış, Barış Gücünün Adaya gelişi Rumların hızını kestiye de Makarios 4 Nisan 1964 tarihinde ittifak antlaşmasını fesh ettiğini ilan etti. makarios'un amacı Türkiye'nin Kıbrıs ile olan tüm bağlarını koparmaktı. Türkiye doğal olarak bu feshi kabul etmedi. Bu arada Yunanistan Başbakanı Yorgo Papandreu Makarios'un yaptıklarına destek çıkan açıklamalarda bulundu.

Mayıs ayından itibaren Makarios'un mecburi askerlik sistemini getirmesi Sovyet Rusya ile yakın münasebetler içine girmesi meselenin boyutunu değiştirmeye ve Türkiye'yi daha ciddi problemler içinde bırakmaya yönelik gelişmeleri [Şahin, 2003: 245-46].

Tüm bu olanlardan sonra Türkiye Devleti Başbakanı İsmet İnönü, haziran ayı başlarında Kıbrıs'a müdahale etmeye karar vermiş ve bu kararını 4 haziranda ABD'ye bildirmiştir. Bu gelişmeler üzerine ünlü Johnson Mektubu yayınlanmıştır. Bu mektup Türkiye'nin dış politikasında bazı değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. ABD 6 Haziran 1964'te önemli bir açıklama yaparak, İsmet İnönü'yü Washington'a davet etti [Kocabaş, 1984: 189].

Mektup sonrasında Türkiye Kıbrıs'a müdahale kararından vazgeçtiğini açıklamaşa da bu mektubun Türkiye ABD ilişkilerinde bir dönüm noktası olduğu açıktır. Türkiye

kendi çıkarları için bir harekete yöneldiğinde ABD tarafından nasıl yalnız bırakılacağını görmüştür.

ABD ile görüşmek için, Başbakan İsmet İnönü Johnson'un mektubundaki teklifi ve daveti kabul ederek mektuptaki noktaları görüşmek üzere 21 Haziran 1964'te Washington'a gitti. Ancak bu görüşmelerden Türkiye'yi memnun ve mutlu edecek sonuçlar ortaya çıkmamıştır [Armaoğlu, 1993: 790].

Bu gelişmeler neticesinde, Kıbrıs Türk halkı on bir yıllık acı ve sıkıntılı bir dönem içersine girmiştir. Kıbrıs Türk halkı bu dönemde yüzlerce şehit ve yaralı vermiş, temel gıda maddelerinin Türk bölgelerine ulaşımı Rumlar tarafından engellenmiş, Rumlar Ada'nın her tarafına gidecek yollarda utanç barikatları kurmuştur. Kıbrıs Türkleri bu on bir yıllık süre içinde Türkiye'den Kızılay vasıtasıyla gönderilen yardımlarla hayatlarını sürdürmek zorunda kalmışlardır.

Kıbrıslı Türkler tüm bu yaşanan gelişmelerden sonra 21 aralık 1963 tarihinden itibaren kendi yönetimlerini kurmak için çalışmalar başlatmışlar ve bugünkü bağımsız K.K.T.C'nin temellerini daha o günlerde atmışlardı. Bu amaçla, 1963'ten 1967 sonuna kadar "genel komite" oluşturuldu. Oluşturulan genel komite Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denктаş ve Ortaklık Devleti meclisine seçilmiş bazı Türk milletvekillerinin iştiraki ile oluşturulmak suretiyle TMT ve Türk Cemaat Meclisi ile eş güdüm içinde çalışan bir yürütme organı işlevini görmekteydi. Rumların şiddetli saldırılarından sonra Türkiye'nin ortaya koyduğu kararlı tutum karşısında Yunan subaylarında destek alan Rum çeteleri işgal ettikleri bazı Türk köylerinden çekilmek zorunda kaldı. 28 Aralık 1967 tarihine gelindiğinde "Geçici Türk Yönetimi" ilan edildi [Evrans, 1996: 3].

Aralık 1967'de Geçici Türk Hükümeti ilan edildikten sonra Başkanlığa Dr. Fazıl Küçük ve Başkan yardımcılığına Türkiye'de bulunan Rauf Denктаş getirildi. Genel olarak federasyon tarzı bir yönetimi temel alan Geçici Türk Hükümeti coğrafi ayrıma dayalı bir otonom oluşmasını istemiştir [Sönmezoğlu, 2000: 103].

1965 Mayısından itibaren Kıbrıs Türkiye ile Yunanistan arasında ikili görüşmelerin konusu olmuştur. Bu görüşmelerde Makarios'un karşı gelmesi ve Yunanistan'daki hükümet buhranları nedeniyle belli bir dönem iyi geçmemiştir. 1967 Nisanında Albay Papadopoulos liderliğinde bir darbe yapılmasından sonra gelişmelerden iyice etkilenilmiştir. 1967 Eylülde Türk ve Yunan başbakanlarının Keşan ve Dedeoğlu'da yaptıkları görüşmelerde bir sonuç elde edilememiştir. 1967 yılının sonlarına doğru ABD'den beklediği desteği göremeyen Türkiye Sovyetler Birliği ve onun güdümündeki devletlerle ilişkilerini daha uygun bir seviyeye taşımaya çalıştı. Bu dönemde Türk Sovyet ilişkilerinin eskiye oranla daha ılımlı bir hal aldığı söylenebilir.

15 Kasım 1960 günü Kıbrıslı Rumlar ve EOKA Birlikleri Türklerin toplu olarak bulunduğu Boğaziçi ve Geçitkale köylerine karşı harekete geçtiler, bu hareket Türk varlığının kademeli olarak imha edilmesi ve ortadan kaldırılması teşebbüsü idi. Bu durum karşısında Türk hükümeti bir değerlendirme toplantısı yaparak TBMM'den Kıbrıs'a müdahale yetkisi almıştır. Türk Hükümeti 17 Kasım'da bu düşüncesini dost ve müttefik devletlere açıklamıştır. Daha sonra Türkiye'nin kararlılığı üzerine Türkiye ve Yunanistan arasında sorun çözülmüştür [Şahin, 2003: 247-249].

1. 5. 1974 Kıbrıs Barış Harekati

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılmasından sonra iyice büyüyen Kıbrıs sorununa çözüm bulmak için, 1968'den itibaren toplumlararası görüşmeler başlamış, belirli aralıklarla bugüne kadar devam etmiş, fakat bir netice alınamamıştır. Kıbrıs'a yeni bir düzenleme getirmeyi amaçlayan toplumlararası görüşmeler, altı yıl devam etmesine rağmen 1974 yılına gelindiğinde en küçük bir ilerleme olmamıştı. Çünkü Rumlar'ın gayesi, Türklere 1960 Anayasası'ndaki hakları dahi vermemek ve Türk toplumunu bir azınlık statüsünde tutmak idi. Böyle bir gayenin sonu Enosis'ti. Türkiye ise geçmiş tecrübelerin ışığında Kıbrıs'taki Türk varlığının korunabilmesini ancak 1960 Anayasası'ndakinden daha fazla haklar ve yetkilerde görmekteydi. Bu politika başlangıçtan beri "federal" bir sistem olarak görülmüştü. Kıbrıs devletinin Türk ve Rum iki ayrı federe devlete dayanması Türk toplumu için en sağlam yol olarak görülmekteydi [www.kibris.gen.tr /baris_harekati/ harekatin_gerekçeleri.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

15 Temmuz 1974'te toplumlararası görüşmeler devam ederken Rumlar Enosis için son adımı atmak istedi. 21 Nisan 1967'de Yunanistan'da iktidara gelen Albaylar Cuntası; Enosis'i gerçekleştirerek Yunan halkının desteğini arkasına almak istiyordu. Kral taraftarı olan Makarios ise Cunta'ya tavır almıştı. Makarios'un yönlendirdiği Rum gazeteleri, Yunanistan'daki aleyhine yazılar yayınlamaya başlamışlardı. Cunta Makarios'u yazıları durdurulması konusunda uyardı. Makarios buna olumlu yanıt vermedi.

Makarios ve Yunan Cuntası arasındaki suçlamalar yıllarca devam etti. Sonunda Makarios Atina'nın Kıbrıs'taki Enosis faaliyetlerini protesto etti ve tayin edilmiş bir vali olmadığını seçilmiş bir lider olduğunu bildirdi. Atina'nın bu mektuba cevabı çok sert oldu. 15 Temmuz 1974 günü eski EOKA teröristlerinden ve cinayetleriyle meşhur Nikos Sampson Rum Milli Muhafız Ordusunu yanına alarak yaptığı bir darbe ile Makarios'u düşürdü ve Kıbrıs Elen Cumhuriyetini ilan etti. Sampson darbesi Enosis'ten başka bir şey değildi. Bu olay aynı zamanda Yunanistan'ın Kıbrıs'a açık bir şekilde müdahalesi idi [www.kibris.gen.tr/baris_harekati/harekatin_gerekceleri.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Ulusal muhafızların Makarios'a karşı giriştikleri "Hükümet Darbesi"nin başarı kazanması Türkiye'nin dikkatinin yeniden Ada üzerine çevrilmesine neden olmuş ve Türkiye Hükümeti Ada'da gelişen bu olayları 1960 yılında kurulan statükonun değiştirilmesine yönelik girişimler olarak değerlendirerek bu açıdan Ada'nın toprak bütünlüğünü, bağımsızlığını ve güvenliğini sağlamaya, ayrıca Ada'daki Türk topluluğunu korumaya ilişkin olarak Garanti Antlaşması'ndan doğan haklarını kullanmaya yönelmiştir.

Kıbrıs'ta Rum Ulusal Muhafızlarının yapmış olduğu darbe Türkiye'de bir hareketlilik oluşturmuş, TSK alarma geçirilmiş, 16 Temmuz tarihinde Türkiye İngiltere'ye verdiği bir nota ile Kıbrıs'a ortak müdahalede bulunulmasını önermiştir. Türkiye İngiltere'ye verdiği bu notada, ortak müdahale yapılamaz ise antlaşmalar gereğince kendi üzerine düşen görevi yapmaktan kaçınmayacağını ifade etmiştir.

TSK 20 Temmuz sabahı Girne kıyılarına çıkarak barış hareketini başarı ile başlatmıştır [Olgun, 1999: 21-22].

TSK tarafından Kıbrıs'a yapılan birinci çıkarma sonrasındaki Türk tezi eski durumun yeniden tesisi için, Garanti Antlaşmasının kendisine tanıdığı hakları kullanma temeline dayanmıştır. Kıbrıs Barış Harekatı bildirisinde, Kıbrıs'ın Yunan alayı ile anayasa dışı Muhafız Ordusu'nun kontrolünde bulunduğu darbe neticesinde Kıbrıs'ın bağımsızlık ve bütünlüğünün tehlike içine girdiği ve Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak devamını sağlamak, Türk toplumunun can ve mal güvenliğini, ülkenin bütünlüğünü korumak amacı ile Garanti Antlaşması'nın 4. Maddesi gereğince müdahale edildiği açıklanıyor. Sonunda da şöyle deniyordu: "Bu Barış Harekatı'nın amacı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığına ve tüm Kıbrıs halkına yönelik tehlikeyi bertaraf etmek ve Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasanın temel maddeleriyle ihdas edilen düzenini yeniden kurmaktır" [Kocabaş, 1984: 204].

Yukarıda açıkladığımız dayanaklara göre, gerçekleştirilen hareket sonrasında Cenevre görüşmelerine katılan Türkiye; iki topluluğun ayrı birer gerçeklik olduğunu, bu çerçevede antlaşmanın federal devlet şeklinde olabileceğini savunmuştur [Sönmezoglu, 2000: 101].

Cenevre toplantısına katılmış bulunan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere dışişleri bakanları tarafından yayınlanmış deklarasyonda: "Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Kıbrıs Rum toplumu ve Kıbrıs Türk toplumu olmak üzere iki otonom idarenin var olduğunu işaret etmişlerdir", denilmiştir. Konferans sonrasında imzalanan deklarasyon Kıbrıs Türk ve Rum tarafının katılımıyla ikinci Cenevre konferansının 8 Ağustos 1974 tarihinde yapılmasını kararlaştırmıştı [Bağ, 2002: 43].

Cenevre Konferansı'nda kararlaştırıldığı üzere II. Cenevre Konferansı 9-13 Ağustos 1974'te toplanmıştır. I. Cenevre Konferansı'nda alınan kararların konferanstan sonra uygulanacağı yerde Türk mahallelerine saldırıların devam ettiği, yüzlerce Kıbrıslı türkün esir alındığı, Türklerin baskı altında tutulduğu görülmüştür [a.g.e, s.44].

Türkiye 2. Barış hareketından önce yeni bir savaşı önlemek için, Rumlara Kantonal çözüm önerisi sunmuş, fakat bu öneri reddedilmiştir. Öneri şu şekildeydi: Kıbrıs Cumhuriyeti iki toplumdaki kurulu bağımsız bir devlet olacaktır. Cumhuriyet altı kantonlu muhtar bir Kıbrıs Türk bölgesi ve iki kantonlu muhtar bir Kıbrıs Rum bölgesinden meydana gelecektir.

Muhtar Kıbrıs Türk bölgesinin yüzölçümü Kıbrıs yüzölçümünün %34'ünü kapsayacaktır. Ana Kıbrıs Türk bölgesinin dışındaki diğer Türk kantonlarının yüzeyi ve hudutları bu bildiriye ilâştirilecek olan maddelerin tayin edeceği yöntem ve süre içinde kararlaştırılacaktır. Muhtar Kıbrıs Türk bölgesinin ana bölgesinin, Yunan askeri kuvvetleri, Rum Milli Muhafız Gücü denilen kuvvetler ve diğer gayri resmi Rum kuvvetleri adı geçen bildirin imzalanmasından 48 saati geçmeyecek süre içinde terk edeceklerdir. Coğrafi hudutları dahilinde her kantonun tüm kontrolü kendi idarelerine ait olacaktır [www.kibris.gen.tr/turkce/çözüm/ Türkiyeinkantonönerisihtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Konferanslar esnasında Rumların oyalama yoluyla TSK'nın güvencesi altında bulunmayan Türkleri yok etme amacı içinde oldukları ve görüşmelerden bir şey elde edilemeyeceği anlaşıldı. Bu arada Yunanlılar, Adaya yeni birlikler gönderip Türk askerlerinin bulunduğu Girne bölgesini çembere almak ve Türk birliklerini yok etmek istemesi üzerine Türk askerleri Girne'deki küçük alanlarından çıkarak, 14 Ağustos 1974'te 2. Kıbrıs Türk Barış Harekatını başlatarak, 16 Ağustos'a kadar Lefke ve Magosa yönlerine doğru olmak üzere ilerleyerek Kıbrıs Türküne hür yaşayabileceği bir sahayı eline geçirmiştir. 2. Harekattan sonra yapılan görüşmelerde de bir netice alınamamıştır [www.kibris.tkt.org.tr/ Kıbrıs_trk_dosyalar/ kktc_tarihi.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

İkinci Kıbrıs Harekatı birinci hareketin aksine dünya kamuoyunda Türkiye'nin aleyhine bir havanın doğmasına neden olmuştur. İlk hareket hukuki bir müdahale mahiyetinde düşünülmesine rağmen ikinci hareket toprak kazanma ve hatta bir işgal olarak anlaşılmıştır [Şahin, 2003: 251].

Kıbrıs Federe Devleti'nin Türk tarafını oluşturacak Kıbrıs Federe Türk Devleti (KTFD)'nin kurulduğu 13 Şubat 1975 tarihinde açıklandı [Olgun, 1999: 28]. 13 Şubat 1975 tarihinde KTFD'nin kurulduğu açıklanırken açıklanan KTFD bildirisinde amacın Kıbrıs Rum topluluğu ile iki bölgeyi federasyon çerçevesinde birleşmek olduğu söylenmekte, temel maddeleri antlaşmalarla belirlenmiş olan 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın federal yapıyı öngöreceği biçimde değiştirilmesine kadar geçecek süre için bu yola başvurulduğu bildirilmiştir. KTFD'nin lideri Rauf Denktaş amaçlarının uluslar arası alanda tanınma yönünde olmadığı, Rum tarafı ile topluluk arası görüşmeleri devam ettirmeye niyetli olduğunu açıklamıştır [Sönmezoğlu, 2000: 103].

Avrupalı devletler ve basın gelişmelerle ilgili görüşlerini şu şekilde açıkladılar: F. Almanya kararın gerçeklere uygunluğu ve haklılığını savunurken, İngiliz basını da coğrafi bölünmenin kaçınılmaz olduğunu belirtti. BBC'nin tanınmış yorumcusu Andrew Mango ise kararı Türkiye'nin Amerikan yardımının kesilmesine açık ve haklı tepkisi olarak yorumladı [Olgun, 1991: 54].

Bütün bu gelişmeler içinde KTFD'nin kurulmasından, K.K.T.C'nin kurulmasına kadar geçen süre K.K.T.C'nin kökleşmesi, halkın sorunlarının çözülmesi için zorlu bir mücadele dönemi olmuştur. Bu dönemden sonra uluslar arası baskılar suçlamalar artmış, Kıbrıs'taki Türk toplumu ve Türkiye yoğun suçlamalar altında kalmıştır [İsmail, 1989: 238].

1. 5. 1. Barış Harekatı'nın Neticeleri ve Harekate Gelen Tepkiler

Kıbrıs'ta meydana gelen darbe sonunda, Makarios yönetiminin devrilmesi bu darbenin Kıbrıslı Türkler içinde bir tehlike oluşturması sonucu Türkiye harekete geçti ve Ada'ya etkili bir çıkarma yaparak Ada'nın %34'lük bölümünü Türk ordusu kontrolüne soktu. Türk nüfus kuzeyde toplanırken, 200 bine yakın Rum güneye göç etti ve Ada'nın fiilen siyasi durumunda fazla bir değişiklik meydana gelmedi [www.stwing.upen.edu/durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Barış Harekatı neticesinde şu sonuçlar ortaya çıktı:

- 20 Temmuz müdahalesi ile Yunanistan'daki askeri cunta istifa etmiş ve sivil bir hükümet kurulması gerçekleşmiştir.
- Kıbrıs'ta 15 Temmuz darbesinin sonucu olarak başa geçen Nikos Sampson çekilerek, yerine Klerides geçmiş ve darbecilerin Rum toplumu içinde egemenliklerini sürdürmeleri engellenmiştir.
- 20 Temmuz'un en önemli sonucu bir asırdan fazladır sürdürülen Enosis kampanyasının amacına ulaşmasını ve Enosisin gerçekleşmesini ebediyen önlemiş olmasıdır.
- 20 Temmuz'la Türkiye ile Yunanistan karşı karşıya geldi. Sonuçta Yunanistan, NATO'nun askeri kanadından çekildiğini açıkladı.
- Türkiye ile ABD de karşı karşıya gelmiş ve ABD kendi müttefiği Türkiye'ye karşı uzun süre askeri-ekonomik ambargo uygulamıştır.
- Türkiye, 1963 olaylarından beri savunduğu Federasyon tezinin gerçekleşmesine olanak sağlamış, eşitliğimiz BM kararları ile kabul edilmiştir.
- 20 Temmuz'la Adada yaşayan bütün Türkler Kuzeyde toplanarak, can güvenliklerini sağladılar.
- Kuzeyde toplanan Türkler, Türkiye Cumhuriyeti ile işbirliği içinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurdular.
- Self-determinasyon hakkına sahip olan bir ulusal halk olduklarını ve gerekirse bu hakkı ayrı bağımsız devlet yönünde kullanabileceklerini tüm dünyaya duyurdular. Rumların herhangi bir anlaşmaya yanaşmaması üzerine de bu hakkı kullanarak kendi bağımsız devletlerini K.K.T.C'yi kurdular.
- Kıbrıs Türk halkı, özgürlükçü demokrasi rejimin uygulanmasında büyük mesafeler kaydetti ve çok partili hayata geçilerek serbest seçimler yapıldı.
- Türkiye Cumhuriyeti, dış politikasında bir atılım yaparak çok yönlü dış politika uygulamaya ve özellikle 3. Dünya ülkeleri ve İslam ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmeye başladı.
- Türkiye kendi gücünden başka bir güce güvenemeyeceğini anladı ve ulusal savunma sanayini geliştirdi.
- Ortaklık esasına dayalı bir federasyon için, toplumlararası görüşmeler başladı. Ancak Rumlar bu eşitliği kabullenemediği için görüşmelerden bir sonuç çıkmadı.

- Kıbrıs'ta iki eşit toplum ve toplumların meşru hakları olduğu dünyanın ezici çoğunluğu ve BM tarafından kabul edildi.
- Kuzeyde kalan ekonomik değerler ve Türkiye'nin yaptığı yardımlar, kuzey Kıbrıs'ta ekonomik seviyenin yükseltilmesine neden oldu.
- Türk toplumunda ilk kez bir ekonomik yapıdan, bir ticaret sektöründen söz edilebilir hale geldi.
- Türkiye ile K.K.T.C arasında ekonomik ve kültürel işbirliği büyük boyutlara ulaştı.
- 1974 öncesi tamamen tüketici bir toplum olmaya zorlanan Kıbrıs Türk Halkı, Barış Harekatından sonra üretici bir konuma geçti ve her alanda üretici kapasitesini ortaya koydu.
- Türk toplumunda Barış Harekatından sonra, çağdaş, organize bir halk ve devlet olmanın tüm gereksinimleri tamamlandı [[www.kibrisgen.tr/ turkce/baris_harekati/harekatin_sonuclari.html](http://www.kibrisgen.tr/turkce/baris_harekati/harekatin_sonuclari.html), 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Harekatın Türkiye açısından neticeleri şunlardır:

1974 Barış Harekatı'nı Türkiye açısından en önemli sonucu, Türk halkının uluslar arası anlaşmalara bağlılığını ve kendi güvenliği ile Kıbrıs Türk halkının güvenliğini tehlikeye atacak girişimlere hiçbir zaman seyirci kalmayacağını dünyaya fiilen kanıtlaması olmuştur. Türkiye bunun yanında işgalci olmadığını, İngiltere'ye birlikte müdahale teklifinde bulunması ve Kıbrıs'ın bütününe alma fırsatı varken bunu yapmaması ile kanıtlamıştır. Türkiye barış yanlısı bir ülke olduğunu fiilen kanıtlamış bulunmaktadır. 1974 Barış Harekatı'ndan bu yana Kıbrıs'ta hiçbir ciddi olayın meydana gelmemesi, bu gerçeğin kanıtı değil mi? Türkiye Barış Harekatı ile 1963-1974 arası 11 yıl barış ve huzur yüzü görmeyen Kıbrıs'a barış, huzur, özgürlük ve demokrasi getiren bir ülke olmuştur.

Barış Harekatı'nın bir diğer sonucu da

- Türkiye'nin dost ve düşmanını daha iyi tanınması olmuştur.
- Barış Harekatı'ndan hemen sonra ABD tarafından Türkiye'ye karşı uygulanan silah ambargosu, Türkiye'nin kendi ulusal savunma sanayiini kurması ve bu yöndeki çabalarını hızlandırması sonucunu doğurmuştur.

- Türkiye, ABD ambargosu ile çok haksız bir cezalandırmayla karşı karşıya kalmıştır. Bunun yanında Avrupa ülkeleri ile Sovyetler Birliği'nin de başlangıçta sessizce destekledikleri Barış Harekatı'na sonradan karşı çıkışları ve Rum liderliğinin yanında yer almaları, kendimize güvenmekten başka çıkar yol olmadığını kanıtlamıştır.

Yunanistan ve Kıbrıs Rumları açısından hareketin neticeleri şunlardır:

- 1974 Türk Barış Harekatıyla her şeyden önce faşist bir cunta idaresi altında inleyen Yunanistan'a özgürlük gelmiştir.
- 1974 yılından itibaren Yunanistan'da demokrasiyi yok eden Yunan cuntası devrilmiş, demokrasi ve sivil yönetim yeniden kurulmuştur.
- Kıbrıs'ta da iş başına geçen faşist Sampson yönetimi devrilmiş, yerine sivil yönetim ve demokrasi kurulmuştur.
- 15 Temmuzdan itibaren süren iç savaş sona ermiş, Yunanlı subayların yönetimindeki katliam durdurulmuştur.
- Türk Barış Harekatı'nın gerçekleşmemesi halinde, hazırlanan listelere göre binlerce solcu ve Makarios'cu kişinin katledileceği yine Rumlar tarafından açıklanmıştır. Dolayısıyla Türk Barış Harekatı yalnız Kıbrıs'a değil Kıbrıs Rum tarafına da barış huzur getirmiştir.
- Tüm şikayetlerine ve yaygaralarına karşın Rum toplumunun 1974 öncesinde 2000 dolar civarında olan milli gelirinin 8000 dolara yükselmiştir.

Harekatın sosyal, kültürel ve ekonomik sonuçları şunlardır:

- 20 Temmuz Barış Harekatı'nın sonucu olarak Kıbrıs Türk halkının bir bölgede toplanması; Türk halkına il yıl yaşadıkları insanlık dışı kuşatma altında geliştirme olanağı bulamadıkları ekonomilerine, sosyal ve kültürel yaşamlarını geliştirme olanaklarını yarattı.
- 1974 öncesi sıfır düzeyde olan üretim, 1974'ten sonra canlandı. Tarım, hayvancılık, sanayii, turizm hizmetler sektörleri, 1974 öncesine göre büyük gelişme gösterdi. Haberleşme ve ulaşım alanında 1974 öncesinde düşünülmecek aşamalar yapıldı.
- 1974 Barış Harekatı'nın doğurduğu özgür ortam kişilerin her alanda yeteneklerini geliştirmelerini sağladı.

- Dış ticaret büyük gelişme gösterdi. Kıbrıs Türkleri bugün 70'ten fazla ülkeyle ticari ilişki kuran dışa açık bir halk durumuna geldi.
- 1974 öncesinde 548 dolar olan kişi başına düşen milli gelir, 1997 yılı sonunda 4250 dolar civarına çıkarak sekize katlanmıştır [www.kibris.gen.tr/turkce/baris_harekati/harekatin_sonuc_lari.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

BM örgütü, diğer uluslar arası kuruluşlar ve hükümetler, Rum yönetimini Resmi Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti olarak tanıma çağrısı yaptılar. Bütün bu gelişmeler yaşanırken Türkiye çeşitli BM kararları ile askerlerini Ada'dan çekmeye davet edildi. BM'nin almış olduğu kararlar daha pek çok uluslar arası örgüt gibi Avrupa Birliği'nin söz konusu tarihlerdeki biçimi olan AET ve AT organları tarafından da teyit edildi ve kabul gördü [www.stwing.upen.edu/durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Kıbrıs Barış Harekatı'na gelen tepkiler şu yöndeydi: Kıbrıs Barış Harekatı'na kadar Kıbrıs sorunu ile yakından ilgilenmeyen AET üyeleri 20 Temmuz 1974 tarihindeki harekatı büyük bir soğukkanlılıkla karşılamalarına rağmen, oluşan iki hareket arasındaki dönemde Yunanistan'da demokrasiye dönmüş olması ve Yunanistan'a hakim olan yeni yönetimin kendisini Avrupa'ya tanıtmakta, anlatmakta gösterdiği üstün başarı nedeniyle AET Yunanistan'daki demokrasiyi tehlikeye düşürdüğü gerekçesiyle ikinci harekatı sert bir şekilde kınayan bir ortak görüş yayınlandı [www.stwing.upen.edu/durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Barış Harekatlarına en büyük tepki Yunanistan, Sovyet Rusya ve Amerika'dan gelmiştir. Sovyet Rusya bu olayları tanımayarak, meselenin milletlerarası boyutta ele alınmasını istemiş ve böyle davranarak, bu meselede söz sahibi olmuştur [Şahin, 2003: 251].

ABD'nin barış hareketine tepkisine baktığımızda, 1963-64 Kıbrıs Krizindeki Johnson mektubundan sonra 1974 Kıbrıs Krizi Türk Amerikan ilişkilerine ikinci yıkıcı darbeyi indirmiştir. Bu ikinci darbenin etkisi çok etkili ve uzun olmuştur. O kadar ki Türk

Amerikan ilişkileri ancak 1981 yılından itibaren, Reagan'ın başkanlığı döneminde düzelmeye başlamıştır. Ancak bu iki olayın Türk kamuoyunda yarattığı güvensizlik faktörünün tamamen ortadan kalktığı söylenemez. 1974 Kıbrıs Buhranı'nın Türk-Amerikan ilişkilerine indirdiği darbe Amerikan Kongresinin özellikle 5 Şubat 1975'ten itibaren uyguladığı silah ambargosudur. NATO içinde müttefik durumunda bulunan iki devletten birinin diğerine silah ambargosu uygulaması tarihte eşine rastlanmayan bir olay olarak gözümüze çarpmaktadır. Bununla birlikte ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı silah ambargosu konusunda bazı gerçekleri göz önünde tutmak gerekmektedir. Bu gerçeklerin birincisi, Türk Amerikan ilişkilerinin daha 15 Temmuz 1974 tarihindeki Sampson darbesinden önce bir sarsıntı geçirmesidir [www.stwing.upen.edu/ durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Amerikan Kongresi Türkiye'ye silah ambargosu kararı alıp uygulamaya başlayınca Avrupa ülkeleri de Türkiye'ye kredili askeri malzeme satışını durdurdular. Bu gelişmelere karşın Almanya, Hollanda, Belçika gibi Avrupa'nın belli ülkeleri peşin olarak silah satışını devam ettirdiler. Türkiye'nin NATO'dan istediği askeri yardım istekleri kabul edilmedi.

Amerikanın uyguladığı silah ambargosuna Türkiye'nin cevabı 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Federe Devletinin kuruluşu olmuştur. 1977 yılında sorunun çözümü için Amerika aktif olarak devreye girdi. Fakat bu gelişmeler de bir sonuç vermemiştir [Şahin, 2003: 252].

Barış Harekatından sonra Yunanistan'ın süratli bir şekilde demokrasiye geçmesi buna karşılık Türkiye'de yaşanan istikrarsızlıklar Kıbrıs sorununun Avrupa platformlarında sürekli olarak Türkiye aleyhine kullanılmasına yol açtı. Yunanistan'ın Avrupa ile gelişen ilişkileri bu sonuca büyük ölçüde yardımcı olmasına karşın Yunanistan zaman zaman Türkiye ile olan ilişkilerinde telkinlere de maruz kaldı. Türkiye'yi tamamen kaybetmek istemeyen Avrupa Yunanistan ile ilişkilerini geliştirmek için Türkiye ile olan sorunlarını çözmesini telkin etmeye başladı. Almanya bu konuda yoğun çaba içerisinde bulundu ve Kıbrıs sorunu ile ilgili Viyana Görüşmeleri bu etkiler altında gerçekleşti [www.stwing.upen.edu/ durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

1. 6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Devlet Yapısı

BM'nin çabaları neticesinde 1981 Ağustosunda toplumlar arası görüşmeler yeniden başladı. BM denetiminde gerçekleştirilen bu toplantılarda Türk tarafının sunduğu iki kesimli federal çerçeveyi kapsayan öneriler Rum tarafınca kabul edilmeyince görüşmeler sona ermiştir [İsmail, 1998: 179]. Görüşmelerden olumlu bir sonuç alınamaması üzerine dikkatler iç politika sorunlarına çevrildi. Kıbrıs Türk toplumunda 1981 seçim yılı oldu. 1976 yılından beri Kıbrıs Türk toplumunun başkanlık görevini sürdüren Denктаş'a ve desteklediği hükümetteki Ulusal birlik Partisi'ne yönelik eleştiriler yoğunlaşmıştı. Türkiye'den gelen yardımlarla ayakta kalan ekonomide herhangi bir yatırım yapılmamış, tarımsal üretim durmuş, işsizlik yaygınlaşmış, siyasal gerekçelerle Türkiye'den göç ettirilen nüfusla Kıbrıslı Türkler arasındaki uyumsuzluk ciddi boyutlara ulaşmıştır.

Bu gelişmeler yaşanırken 1981 haziranında Denктаş devlet başkanlığına seçildi. Fakat, hiçbir parti tek başına oy çoğunluğunu sağlayamadı. 13 Şubat 1983'te Kıbrıs Rum Toplumunda yapılan seçimlerde de Kipriyanu başkan seçildi ve Kipriyanu Papandreu'dan aldığı destekle Kıbrıs sorununu toplumlar arası görüşmeler kapsamında çıkartarak sorunu uluslararasılaştırma politikası başlattı [Oran, 2001: 106-107].

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin bağımsızlık ilan edeceği söylentilerinin varolması üzerine 1979 Kasımından beri Kıbrıs konusuna hiç eğilmeyen BM Genel Kurulu 13 Mayıs 1983'te çok ağır bir karar aldı. Türkiye, Pakistan, Bangladeş, Malezya ve Somali'nin aleyhte oy verdiği bu kararda Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve birliği ile bağlantısızlığı destekleniyor, bu cumhuriyetin bütün ada toprakları üzerindeki egemenlik ve kontrol yetkisi vurgulanıyor bu hakları ihlal edici nitelikteki hareketler mahkum ediliyor, Kıbrıs cumhurbaşkanının adanın tüm yabancı askerlerden arındırılması teklifi memnuniyetle karşılanıyor, bu konudaki uluslar arası anlaşmalar ve görüşmeler desteklenmekle beraber "Kıbrıs Cumhuriyeti Halkı" deyiimi kullanılıyor, adadan bütün işgal kuvvetlerinin çekilmesi isteniyor, Genel sekreterin himayesinde anlamlı neticeye yönelik ve yapıcı görüşmeler yapılması Güvenlik konseyi'nde meseleye el koyması isteniyordu. Bu karar Türkiye

ve Kıbrıs Türk Federe Devleti tarafından reddedildi. Böyle bir kararla Türkiye üzerinde baskı yapılması düşünülmüşken Rauf Denktaş 16 Mayıs'ta nihai kararını açıklıyordu: "Kıbrıs Türk Federe Devleti egemenlik ilan edecektir" [Şahin, 2003: 253-254].

Alınan kararlar ve uluslar arası arenada baskı politikaları Türk tarafının da sertleşmesine neden oldu. Bu gelişmeler üzerine 17 Haziran 1983'te KTFD meclisi toplanarak Kıbrıs Türk halkının self determinasyon hakkına sahip olduğu ve bu hakkın hiçbir şekilde ortadan kaldırılamayacağına dair bir karar aldı.

KTFD meclisinin toplumlar arası görüşmeleri olumsuz yönde etkileyecek bir karar alması BM Genel Sekreteri Perez De Cueller'i harekete geçirdi. BM Genel Sekreteri 8 Ağustosta iki tarafa da yeni bir çözüm planı sundu. Rum tarafında çözümde yana düşünceleri olanlar görüşmelerin sürmesini isterken ve Türk tarafının bağımsızlık kararı almasını önlemeye çalışırken, çözümsüzlükten yana olanlar ise, Türk tarafını adeta bağımsızlık kararı almaya zorlayıcı bir davranış içine girmişlerdir [Oran, 2001: 107]. Ekim ayına gelindiğinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin bağımsızlık ilanına doğru gittiği anlaşılıyordu. 12 Ekim'de basına dahi son anda haber verilerek bir törenle Kıbrıs Barış Harekatına katılan üstün başarı gösteren askeri personele madalya verildi [Şahin, 2003: 254]. KTFD meclisi 15 Kasım 1983 tarihinde K.K.T.C adına bağımsız bir devletin kurulduğunu tüm dünyaya ilan etti [Oran, 2001: 107].

KTFD Başkanı Rauf Denktaş, yapıcı ve mantıklı çözüm önerileriyle hareket etmesine rağmen Başpiskopos Makarios ile diğer Rum ve Yunanlılar olumsuz tutumlarını devam ettirmişlerdir. Rumların başka seçenek bırakmaması üzerine 15 Kasım 1983'de Kuzey Kıbrıs'ta "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" kuvvetli bir oy birliği ile ilan edilmişti. Böylece Kıbrıs Türkü tam bağımsızlığına kavuşmuştur. K.K.T.C'nin ilk Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş seçilmiştir. K.K.T.C'nin yüzölçümü 3355 km² olup, Kıbrıs'ın %36.26'sını oluşturmaktadır. 1983 yılından sonrada Türk tarafı çözüm için olumlu bir şekilde hareket etmeye devam etmesine karşın Rum tarafı anlaşmamaya çalışmıştır [www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kkctc- tarihihtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

K.K.T.C'ye baktığımızda, K.K.T.C kesin ve belirli toprak parçasına, nüfusa, örgütlenmiş bir hükümet ve uluslar arası ilişkiler yürütebilecek kapasiteye sahiptir. Kıbrıs Türk Toplumunu 15 Kasım 1983'te bağımsızlığını dünyaya duyururken kurduğu K.K.T.C ile uluslar arası ilişkilere girebilecek kapasiteyi kazanmıştır. Bütün bunlar çerçevesinde, baktığımızda devlet normunun kriterlerini tatmin eden her kuruluş devletlerarası hukuka göre bir devlettir ve tanıma ile devlet haline gelmez. Buna bağlı olarak tanınmama ile de yok sayılamaz. K.K.T.C'yi tanıyıp tanımamak, K.K.T.C'nin var olduğunu ve bu varlığın ortaya koyduğu sonuçları ortadan kaldırmaz. K.K.T.C Doğu Akdeniz ile ve Ortadoğu'da çok önemli bir konumda yer alan bir devlettir [www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/kktchtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00]. Ayrıca büyük devletlerin, diğer devletlere K.K.T.C'yi tanımamaları için yaptığı baskılar devletlerarası hukuk normlarına aykırı bir harekettir.

Türk hükümeti ve K.K.T.C 17 Nisan 1984'ten itibaren karşılıklı temsilciliklerini büyük elçilik düzeyine çıkarmışlardır. 5 Mayıs 1985'te ise K.K.T.C halkı 164 maddelik bir anayasa kabul ederek gerçek devlet olma yolunda büyük bir adım daha atmış oluyordu [Şahin, 2003: 255].

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanını, devletler hukukunda self-determinasyon ilkesi açısından haklı gösterecek iki önemli kriter vardır:

Kıbrıs Türk halkı 1960'ta kurulmuş olan iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortaklarından biridir ve 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliği Adadaki iki toplumdaki birine değil, ortaklaşa her ikisine devredilmiştir. 1960'ta sömürge yönetiminden kazanılan bağımsızlıkta ve egemenlikte Kıbrıs Türk halkı eşit hak sahibidir. 1960 anayasası ve buna kaynak olan 1960 kuruluş ve Garanti Anlaşmaları Kıbrıs Türk ve Rum taraflarının da imzalarını taşımaktadır.

Kıbrıs Türk halkının kendi ayrı yönetimi vardır ve güneydeki Rum yönetimi Türk halkını temsil etmemektedir. Rum yöneticileri Kıbrıs Türk halkı tarafından seçilmemiştir. Bu nedenle Rum yöneticileri Kıbrıs Türk halkını temsil edemez ve onun adına konuşamaz. Devletler hukukunda; "toprağı bütün egemen bir devletin self-

determinasyon hakkının kullanılmasıyla parçalanması” teşvik edilmemektedir. Ancak bu ilkelerin uygulanabilmesi için söz konusu ülkede tüm halk ve halkları temsil eden bir hükümetin var olmaması gerekir. bu Genel Asamble Deklerasyonu’nda da öngörülmektedir.

Kıbrıs’ta Kıbrıs Türklerini ve Kıbrıs Rumlarını birlikte temsil eden bir ortaklık hükümeti yoktur. Dolayısıyla Kıbrıs Türklerinin self-determinasyon haklarını kullanmalarında herhangi bir hukuksal engel de yoktur. Ancak, Kıbrıs’ta güney Rodezya’daki “UDI” (unilateral declaration off independence) diye bilinen “tek taraflı bağımsızlık” söz konusu değildir. K.K.T.C’nin ilanı Kıbrıs’ta iki çeşit devletin varlığının dünyaya duyurulması anlamındadır.

Güvenlik Konseyi K.K.T.C’nin ilanını 1960 Kuruluş ve Garanti Anlaşmalarına ters bulmaktadır. Ancak, güvenlik Konseyi bu Antlaşmaların öngördüğü anayasal düzenin ve “Kıbrıs Hükümeti’nin” varolduğu varsayımından hareket etmektedir. Anlaşmalar vardır ve geçerlidir, ancak bu anlaşmaların öngördüğü düzen ortada yoktur; bunu yerini iki ayrı yönetim almıştır.

BM Güvenlik Konseyi devletlerarası hukuk normlarına göre bir devlet olan K.K.T.C aleyhine karar vermekle devletlerarası hukuk normlarını ihlal etmiştir.

Yine büyük devletlerin diğer devletlere “K.K.T.C’yi tanımamaları için baskı yapmaları”, devletler arası hukuk normlarına aykırıdır. Özellikle Amerika Dışişleri Bakanlığının 1976’da yayınlanan “bir devletin tanınması ile ilgili ABD’nin resmi hukuk görüşü”ne de aykırı hareket etmektedir

“American Journal off International Law, Vol, 71, no.2,sayfa 337” de yayınlanan ABD’nin bir devleti tanıma ile ilgili resmi hukuk görüşü şöyledir: “ABD’ye göre devletlerarası hukuk, bir devletin diğer bir kuruluşu devlet olarak tanınması hususunda, amir hüküm içermemektedir. Bir kuruluşun devlet olarak tanınması, o kuruluşu devlet olarak tanıyacak ilgili devletin taktirine ve kararına kalmış bir husustur” [www.kibris.gen.tr/turkce/kkctc/ilani_hukuki.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

1. 6. 1.Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Gelen Tepkiler

K.K.T.C'nin kurulması uluslar arası alanda büyük tepkilere neden oldu. Rum tarafının, Yunanistan'ın ve batılı devletlerin yanı sıra BM Güvenlik Konseyi'nin de tepkisini çekti. Türkiye'ye yakın bazı devletler, K.K.T.C'yi tanımanın eşğine gelmişlerdi ki, ABD ve İngiltere'nin baskıları ile bu düşüncelerinden vazgeçtiler. Güvenlik Konseyi 13 Mayıs 1984 tarihinde 550 sayılı karar ile K.K.T.C'nin ilanını ayrılıkçı bir hareket olarak yorumladı [www.abhaber.com/kibris.htm, 23/02/2004, 13:00-14:00]. Türkiye K.K.T.C'nin ilanından sonra K.K.T.C'yi tanıdığını ilan etti. Bu karar 1974 yılından beri devam eden hukuki varlığın dünya kamuoyuna duyurulması idi.

Avrupalı ülkeler çeşitli baskılarla Türkiye'nin K.K.T.C'yi tanıması konusundaki kararını geri aldirmek için baskıda bulundularsa da bu baskılar Türkiye üzerinde fazla bir etki yapmamış, Türkiye Kıbrıs konusunda izlediği politikasında bir değişiklik yapmamıştır. İslam ülkelerinin din bağı ve kardeşlik duyguları altında K.K.T.C'nin bağımsızlığını tanıyacakları düşünülüyse de Bengladeş'in başkenti Dakka'da 9 Aralık 1983'te toplanan İslam Konferansı'ndan hiçbir karar çıkmamıştır. Bütün bu tanınma sorununa rağmen K.K.T.C Türkiye'den aldığı maddi ve manevi yardımlarla ayakta kalmayı başarmıştır [Gönlübol, 1993: 369].

BM anayasasında başka devletlerin iç işlerine karışılmayacağı ilkesi önemli bir yer tutmaktadır. Herhangi bir devlet başka bir devleti tanıma veya tanımama hakkına sahiptir. Bu hak devletlerin egemenliğinden kaynaklanmaktadır. Egemen bir devlet, "K.K.T.C'nin tanınmaması" yönündeki kararı, bir baskı unsuru olmakta ve egemenlikten doğan serbest irade hakkını kısıtlamaktadır. Bu konuda hukukçu Ergin Ulunay'ın ortaya koyduğu hukuki yorum şöyledir:

"Bilindiği gibi 19 Şubat 1959 tarihli Londra Antlaşması'nı Kıbrıs Türk Toplumunu, Türkiye, İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Toplumunu ile imzalamıştır. Dolayısıyla Kıbrıs Türk Toplumunu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açacak bir uluslar arası enstrüman imzalamıştır.

Yine 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Türk Toplumunu Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası Antlaşması'nı diğer taraflarla birlikte imzalamıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası sui generis (kendine özgü)'tir. Kıbrıs Türk Toplumunu ve Kıbrıs Rum Toplumunun 1960 Anayasası altında Kıbrıs Cumhuriyeti'nde ortaklık statüsü vardır. Dolayısıyla Kıbrıs Türk Toplumunu Kıbrıs Cumhuriyeti'ni oluşturan iki halktan birisidir. Nitekim BM Genel Kurulu'nun 3212 sayılı ve 1 Kasım 1974 tarihli kararının 3. Maddesinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal sisteminde Kıbrıs Türk Toplumunun ve Kıbrıs Rum Toplumunun var olduğu belirtilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde iki halk olduğunu BM Genel Kurulu tanımıştır. Bu nedenle Kıbrıs Türk Toplumunu, devletlerarası hukukun öngördüğü, her halka tanınan “self-determinasyon” hakkına sahiptir.”

BM yasasını değiştirmeyen, ancak BM yasası ile birlikte okunması gereken “ Birleşmiş Milletler Yasasına uygun olarak devletler arasındaki dostane ilişkiler ve işbirliği ile ilgili Devletler Hukuku Prensiplerini belirleyen 1970 tarihli BM Genel Kurulunun Deklarasyonu” da, “halkların eşitlik ve self-determinasyon haklarını” tanımıştır.

BM Güvenlik Konseyi'nde veto hakkına sahip büyük devletler de, yukarıda belirtilen nedenlerle devletlerarası hukukun self-determinasyon ilkesini ihlal etmişlerdir.

Aynı şekilde Avrupa Konseyi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesini tanımayan kararı ile yukarıda belirtilen uluslararası hukuk enstrümanlarından başka 1975 Helsinki Nihai Senedi'ni VIII. Maddesinde belirtilen halkları self-determinasyon ve eşitlik hakkı ilkesine ters düşmektedir [www.kibris.gen.tr/turkce/kkctc/ilani_hukuki.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

1. 7. Bağımsız Devletten 2004'e Kadar Kıbrıs Meselesi ve Çözüm Çabaları

Kıbrıslı Türkler güvenliklerine 1974 Harekatı ile kavuştular ve onlara kendi özerk yönetimlerini kurma fırsatı tanındı. 1974 Harekatıyla Türkiye açısından Kıbrıs sorununun dış politikanın temel pürüzü haline geldiği sıkıntılı bir dönem başlamıştı. Amerikan Kongresi'nin Türkiye'ye karşı uygulamaya koyduğu ambargo nedeniyle Kıbrıs konusu Türkiye-Amerika ilişkilerinde en önemli sorun haline gelip ve Türkiye Kıbrıs nedeniyle Amerikan baskısına tabii tutulurken, ambargonun kaldırılabilmesi için

Türkiye'den adımlar atmasının istenmesi Türk yöneticilerinin kollarını bağıyor ve olumlu adım atmalarını engelliyordu [Bal, 2001: 264].

1974 Harekatı'ndan sonra toplanan Cenevre Konferansı'na federasyon teziyle giden Türkiye, Yunan ve Rum tarafına "Kanton Sistemi" önermiş, fakat Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan bu öneriyi kabul etmemiştir. Cenevre Konferansı'nda Türkiye kanton sistemini önermekle birlikte, Kıbrıs Türk Toplumunun lideri olan Rauf Denktaş, resmen "federasyon"u savunmuştur [Uzer; Cengiz, 2001: 98-99].

1 Ocak 1973 tarihinde Katma Protokol imzalanmış, bu Katma Protokol 22 yıllık bir süre zarfında Gümrük Birliği hedefine ulaşılmasını teminen alınacak teknik önlemlerin zaman çizelgesini sunmaktadır [www.deltur.cec.eu.int/ab_tarihce.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Soruna çözüm bulmak amacıyla, 1975 yılında Viyana'da 6 tur görüşme yapılmış ve bu görüşmelerde soruna federal bir çözüm bulunması konusu ele alınmıştı. Altıncı turdan sonra görüşmelerin çıkmaza girmesi üzerine, 1.5 yıl kadar sonra, kilitlenmeyi çözmeyi amaçlayan Cumhurbaşkanı Denktaş, BM Genel Sekreteri Waldheim'a Makarios'la buluşma önerisi yapmıştır. Cumhurbaşkanı Denktaş'ın bu önerisi epeyi zorlanmadan sonra, Rum toplumu lideri Makarios tarafından kabul edildi. Görüşme 12 Şubat 1977 yılında yapıldı. BM Genel Sekreterinin gözetiminde yapılan görüşmelerde 4 maddelik bir ilke anlaşması imzalanmıştır [www.kibris.gen.tr/ turkce/ cozum/ baris_doruklar.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Kanton Sistemini tezi daha sonra 1977 yılında Rauf Denktaş ile Makarios arasında yapılan zirve toplantısında Rum kesimince de kabul edilmiş ve Kıbrıs'a bulunacak çözüm şeklinin "iki bölge, iki toplumlu federal bir Cumhuriyet" olması iki lider arasında kararlaştırılmıştır. Bu mutabakat üzerine Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin himayesinde başlayan ve senelerce süren görüşmelerde bir ara 1986'da, Genel Sekreter'in sunduğu teklifler üzerine tam bir mutabakat gerçekleşmiş, federal çözüm için bir şans doğmuştu. Bunun metnini imzalamak üzere, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, iki toplum liderini New York'a davet etti. Genel Sekreter anlaşmanın

imzalanacağından çok emindi. Ama, herkesin şaşkın bakışları altında, Kyprianou orada anlaşmayı imzalamaktan kaçındı [Uzer; Cengiz, 2001: 98-99].

BM'nin yoğun çabaları sonucunda toplumlar arası görüşmeler ağustos 1981'de yeniden başlamıştır. Türk tarafının bu toplantılarda sunduğu iki kesimli federal çerçeveyi kapsayan öneriler Rum kesimi tarafından kabul edilmeyince görüşmeler sona ermiştir [İsmail,1998:179].

Bu anlaşmadan sonra başlayan toplumlararası görüşmeler, Rumların BM Genel Kuruluna başvurdukları Mayıs 1983 yılına kadar kesintilerle devam etmiştir. Mayıs 1983'te Rum liderliğinin konuyu tek yanlı olarak BM Genel Kurulu'na götürerek, Türk halkının gıyabında haksız bir karar çıkartması, Türk halkının 15 Kasım 1983'te kendi bağımsız devletini ilan etmesiyle yanıtlanmıştır [www.kibris.gen.tr/ turkce/ cozum/ baris_doruklar.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

1984 yılında yürütülen görüşmeler sonucunda, 1985 Ocak ayında Denктаş ile Kipriyanu BM Genel Sekreteri ile birlikte New York'ta biraraya geldiler. Genel Sekreterin taraflara danışarak hazırladığı belgeyi Denктаş kabul ettiyse de Kipriyanu imzalamaktan son anda vazgeçti. Daha sonra, 1988 Eylül ayından 1989 yılı yazına kadar, Denктаş ile Kıbrıs Rum tarafının yeni lideri Yorgos Vasiliu arasında sürdürülen ikili görüşmelerden de bir sonuç alınamamıştır. Bu dönemde Kıbrıs Rum tarafı, topluluklar arasındaki görüşmelerde bir ilerleme sağlanabilmesi için bir çerçeve öneri geliştirerek Genel Sekretere sundu. Bu çerçeveye göre, çözüm için üzerinde bir anlaşma sağlanması gerekli görülen noktalar şöyle özetleniyordu: iki topluluğun siyasal eşitliği, iki halkın ayrıca kendi kaderini belirleme hakkının tanınması, iki halkın ayrı dinsel ve ulusal kimliklerinin bulunduğu kabulü. Bunun ardından 1990 yılı şubat ayında Denктаş ile Vasiliu arasında New York'ta yapılan görüşmelerde Vasiliu, Türk halkının ayrı bir kendi kaderini belirleme ve kimlik arzusunu kabul etmeyince görüşmeler tıkanı.

1990'lı yıllarda ortaya çıkan ilginç tezlerden birisi de, Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın "Dörtlü Konferans" (Türkiye+Yunanistan+Kıbrıs Türk Tarafı+Kıbrıs Rum

Tarafı) önerisi olmuştur. Yunan tarafının bu teklife cevabı “Dokuzlu Konferans” oldu (yani Özal’ın “dördü”ne ilave olarak Güvenlik Konseyi’nin “beşi”). ABD’nin önerisi ise “Beşli Konferans”dı (Özal’ın “dördü”ne ilaveten Kıbrıs Cumhuriyeti). Sonuçta ABD ve BM Genel Sekreteri “Dörtlü Konferans” önerisini benimseyerek yaz boyunca bu tür bir toplantı için gereken zemini oluşturmaya çalıştılar fakat, gerek Yunanistan’ın isteksizliği gerekse Türkiye’nin seçim atmosferine girmesi nedeniyle bu toplantı yapılamadı.

1993 yılı başlarında Kıbrıs Rum tarafında Glafkos Klirides iktidara geldi. Bunun üzerine, 1993 yılı Mart ayında New York’ta bir Denктаş-Klirides görüşmesi gerçekleşti ise de bir sonuç alınmadı [Yalçınkaya,1998:94-97].

Türkiye’nin Gümrük Birliği’ne giriş sürecinde Yunan vetosuna karşılık Türk tarafından bazı tavizler koparılmak istendi.

Temmuz 1996’da Kıbrıs’taki sınır olayları ve Yeşil Hat’ta bir Rum’un Türk Bayrağı’nı indirmek için bayrak direğine çıkarken Türk askerleri tarafından öldürülmesiyle Ada’daki mevcut durum gerginleşti. Olaylara bakıldığında şiddet olaylarının başlamasından birinci derecede Rum tarafı sorumluydu. Fakat, Türk tarafının olaya şiddetle karşılık vermesi uluslar arası alanda Rum tarafının değil, Türk tarafının eleştirilmesine neden oldu. Amerikan yönetimi de olaylar ile ilgili sert açıklamalarda bulundu [Bal, 2001: 270-276].

Rum yönetiminin Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında üyelik görüşmeleri için takvim almasından sonra, Türk tarafına göre, Kıbrıs Türklerinin eşitliklerinin tanınmasından önce üyelik görüşmelerine katılmaları, o güne savundukları görüşlerinden vazgeçmeleri, temel hak ve yetkilerini kaybetmeleri sonucu ortaya çıkacaktı. AB ile Rum kesimi arasındaki görüşmelerin Türk tarafının itirazları dikkate alınmadan devam etmesi üzerine 3 Ocak 1997’de Türkiye ve K.K.T.C arasında bir ekonomi işbirliği protokolü ve mali destek sözleşmesi imzalandı. Türkiye 20 Temmuz 1997 tarihinde K.K.T.C’nin Türkiye’yi kısmen entegrasyonunu öngören Ortaklık Konseyi Antlaşmasına imza koydular.

Kıbrıs'ın stratejik öneminin günden güne artması Kıbrıs sorununun önemini daha da arttırmıştır. Bu nedendir ki, sorunun çözülmesi için takip edilmesi gereken yollar gün geçtikçe daha büyük önem taşımaya başlamaktadır. Dünyanın önde gelen kuruluşları ve devletleri başka sorunlarda tarafları kolaylıkla baskı altına alıp belli çözümleri dayatabilirken Kıbrıs sorunu çok köklü bir sorun olduğu için ve iki NATO müttefikinin dış politikasında çok önemli bir yer olduğu için kolay kolay yapılan baskılarla çözümlenecekmiş gibi gözükmemektedir [Uslu, 2001a: 171].

Kıbrıs'la ilgili bir yabancı gözlemci, Kıbrıs anlaşmazlığının siyasi bir çözüme kavuşabilmesi açısından başlıca dört temel sorunun çözülmesi gerektiğini söylemektedir. Bu sorunlar; anayasa, toprak, yerleşme seyahat, mülkiyet sorunları ve güvenlik. Ayrıca Ada'da bugün iki taraf bulunmaktadır. Sorunun çözümü için, çabalar yapılırken bu iki taraf dikkate alınmalıdır [Sönmezoğlu, 2000: 308].

Ada'da yaşanan çeşitli olaylar sonucu Kıbrıslı Türklerin self-determinasyon haklarını kullanarak K.K.T.C'yi ilan etmeleri, Rum yönetiminin K.K.T.C'yi dış dünyadan tecrit edebilmek için çalışmalarını arttırmasına sebep olmuştur. KRY'nin AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusu Kıbrıs meselesine farklı bir boyut getirmiştir. Zira KRY'nin Kıbrıs Cumhuriyeti adına hareket ettiğini belirterek AB üyeliği için başvuru yapması Kıbrıslı Türklerin siyasi açıdan dikkate alınmadığının birer delilidir. KRY'nin üyelik başvurusuyla birlikte Kıbrıslı Türkler için tehlikeli bir döneme girildiği açıklanabilir [Tamçelik, 2001: 174].

Rum kesimi ile AB arasında Mart 1998'de üyelik görüşmelerinin başlaması Türkiye'yi stratejik derin ilişkiyi daha da güçlendirme şeklinde Kuzey Kıbrıs'a yönelik bazı önlemler almaya zorladı.

Dönemin Türk Hükümeti sözcüsü Şükrü Sina Gürel, 4 Mayıs 1998 tarihinde yaptığı bir açıklamada Kıbrıs sorunu ile ilgili temaslarda bulunan Holbrooke'un temaslarından bir sonuç elde edilememesinin temel nedeninin AB'in takındığı hatalı yaklaşım olduğunu ifade etti. Holbrooke'un özel temsilciliği zamanında Kıbrıs'la ilgili olarak gündeme gelen diğer bir olay da Rum tarafının Rusya'dan S-300 füzeleri alma girişimidir. Türk

Dışışleri Bakanı Tansu Çiller'in bu girişime verdiği yanıt oldukça sertti: Rumlar eğer füzeleri alıp, topraklarına yerleştirirlerse Türkiye bu füzelere saldırı düzenleyerek ortadan kaldırmakta hiç tereddüt etmeyecektir [Bal, 2001: 270-278].

Helsinki Zirvesi'nde AB Türkiye'den sorunun çözümü konusunda bir takım şartlar ileri sürmüştü. Bu şartlardan biri Kıbrıs'tır. AB tarafı, Türkiye'den sorunun çözümü için, BM Genel Sekreteri'nin çözüm çabalarına aktif destek talebinde bulunmuştur [Ülger-Efegil, 2001: 1-3].

Helsinki Zirvesi'nde Türkiye adaylık statüsü kazanmış, fakat bunun yanında 1960'lardan bu yana Kıbrıs konusunda sahip olduğu temel bir haktan yeni Kıbrıs Anayasası'na ekli temel ilkelerden biri olan ve uluslar arası teminata bağlanmış bulunan İngiltere ve Yunanistan'ın da imzasının yer aldığı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu üç ülkenin de oluru olmadan herhangi bir uluslar arası kuruluşu giremeyeceği konusundaki hakkından vazgeçmiş oluyordu [Bal, 2001: 154].

2000 yılı Kasım ayında açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde de Kıbrıs sorunu kısa vadeli öncelikler arasında yer almıştır. Türkiye'nin itirazı ile sorunun çözüme kavuşturulması için taraflar arasında bir mutabakat sağlanmıştır [Ülger-Efegil, 2001: 1-3].

Türk tarafının meseleye bakışı şu yöndeydi: Kıbrıs'ta kalıcı ve adil bir çözüme ulaşmak için Türkiye'nin üzerinde durduğu en temel şart Rumların Kıbrıs'ı temsil eden tek otoritenin kendileri olduğu konusundaki tavır ve düşüncelerine karşın K.K.T.C'nin Kıbrıslı Rumlar ve dünya kamuoyu tarafından tanınmasıdır. Türk tarafına göre Kıbrıs'ta iki eşit egemen devlet vardır. Bunun kabul edilmesi Kıbrıs meselesinde doğru ve güzel bir çözüme ulaşmanın temel noktalarından biridir. Toplumlar arası görüşmeler için temel şartlar sağlanmadıkça, ortak zemin oluşturulamayacak ve kapsamlı görüşmelere başlamanın bir önemi olmayacaktır [Bal, 2001: 294-295].

Kıbrıs sorununun iki toplumlu ve iki kesimli bir sistem ile bağlantılı bir çözüme bağlanmasında en çok Türk tarafının lehine bir durum vardı. Uzun yıllar boyunca dış

dünya ile bir bağı olmayan Türk tarafı idi. Kıbrıslı Türkler Kıbrıs'ın "Meşru Hükümeti" diye tanınan Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ırkçı tutum ve politikasının mağduru idiler [Uzer-Cengiz, 2001: 99].

Kıbrıs sorununu Türkiye Yunanistan'la ya da ABD'yle ilişkilerde görüşme konusu yapabilecek ikili bir mesele olarak ta düşünmemektedirler. Türk yetkililere göre Türkiye ile Yunanistan arasındaki münasebetin gelişmesinin Kıbrıs sorununun çözümüne de olumlu şekilde yansması beklenebilir. Meseleye temelde bakıldığında mesele Türkiye ve Yunanistan arasında bir mesele değildir. Eski Dışişleri Bakanı İsmail Cem bu tavrı Türkiye'nin geleneksel Kıbrıs politikası olarak tanımlamaktadır. İsmail Cem'e göre Kıbrıs, Türk-Yunan ilişkilerinin dışında tutulmalı ve iki tarafın temsilcileri aralarında yaptıkları görüşmelerde bu konuyu gereksiz yere alarak ilişkilerde ilerleme sağlanmasının önüne geçmemelidir. Kıbrıs sorununa çözüm aranıyorsa bunu yapacak olanlar Kıbrıs'taki taraflardır [Bal, 2001: 296-297].

Türk yetkililer BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet görevi çerçevesinde, gerçekleştirilen dolaylı görüşmelere destek veren taraf olarak konuya bu şekilde bakmaya dikkat göstermiştir. Türk tarafı ayrıca Rum tarafının AB üyeliği konusunu Kıbrıslı Türklerin anlaşmayla verilmiş haklarını ellerinden almak ve Kıbrıs'la alakalı olarak Türkiye ile Yunanistan arasındaki mevcut dengeyi Yunanistan lehine bozma amacıyla bir araç olarak kullanmakla suçlamaktadırlar. Konunun Türkiye AB münasebetleriyle ilişkilendirilmesine müsaade etmeyecekleri yolunda tavır sergilemektedirler [Ülger-Efegil, 2001: 123-125].

O dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem'e göre, Kıbrıs konusunda masaya tez getiren, ortaya öneri koyan tarafın Türk tarafı olduğunu; Rum tarafının ise, aktif ve tutarlı olan insiyatifi elinde tutan taraf olduğudur. Türk tarafı kendisine ait konfederasyon önerisi çerçevesinde Amerika, AB ve İngiltere'yle değişik diyaloglara girmekte ve onların önerileriyle ilgili değişik görüşlerine yanıt vermektedir. Sonuç olarak Türk tarafının sunduğu tezler tartışılmakta, diğer taraf sadece hayır demektedir. Önde gelen ülkelerin önde gelen liderleri arasında "bu konfederasyon tezinizin üzerindeki konfederasyon lafını kaldırın, altına imza atarız" diyenler bile olmuştur. Bütün bu gelişmeler ortaya

koyuyor ki, Türk tarafı doğru yoldaydı ve tezi çok güçlü bir tezdi, ısrarla ve inatla bu yolda gitmeye devam etmeli, bu tutumuyla Rumları uzlaşma konusunda samimi olmadıklarını göstermeliydi. İsmail Cem'e göre son dönemde Türk tarafının Kıbrıs davası çok daha iyi anlatılmakta ve bir ölçüde anlaşılmaya başlanmaktadır. Cem'e göre, Türk tarafının doğruları ve düşünceleri bugüne kadar hiç olmadığı kadar AB, ABD ve Yunanistan'a anlatılabilmektedir [Bal, 2001: 297-298].

Kıbrıs Türk kesiminin zaman içinde resmen tanınması ve Kıbrıs'taki fiili durumun resmi hale gelmesi umut edilebilir. İçinde bulunulan durumda etkin olan kesimler bunu Türkiye'nin Kıbrıs'taki stratejik üstünlüğünü ve elde yararları meşrulaştırmak istemesi olarak görecekler ve bu imkanı Türkiye'ye vermemeye çaba göstereceklerdir. Türkiye'nin cumhuriyet tarihi içindeki en önemli dış politika başarısı olan olayda ciddi bir geri adım atması anlamına gelen bir durum, dış politikanın iflası anlamına gelecek derecede olumsuz bir durum oluşturacaktır [Manisalı, 2000: 132]

Türk makamlarınca Amerika'nın ve G8 gibi üçüncü taraf olarak görülen toplumların soruna müdahale edip çözüm yolunda tarafları zorlamaları da hoş karşılanmamaktadır. Bu arada BM Genel sekreteri ve Amerikan arabulucularının ara sıra yaptıkları açıklamalarla Türk ve Rum toplumlarının ayrı ve bağımsız varlıklara sahip birbirine eşit halklar olduklarını belirtmeleri, Türk makamlarınca gerçeklerin görülmesi ve çözüm yolunun açılmasında olumlu düşünceler olarak görmektedirler. Fakat, Kıbrıs sorunu yüzünden günümüzde dahi Türkiye ve Kıbrıslı Türkler birçok sıkıntıya göğüs germektedirler [Bal, 2001: 299].

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Rauf Denktaş'ın da belirttiği gibi, Adada yaşayan her iki toplumunda kafası fena halde karışmış durumdadır. Herkes barıştan bahsediyor, fakat "nasıl bir barış?" sorusu zihinleri çalkalamaya devam ediyor. Şu anda Adada süren durum her iki tarafında huzur içinde ve kan akmadan yaşamasını sağlamaktır.

Adadaki kalıcı barışı tehdit ettiğine inanılan iki hususu dile getirmek gerekmektedir. Adanın güneyindeki Enosisçi siyasi kadrodan ve fanatik Rum Milliyetçilerinden korku

duymayan bir tek Türk bulunmamaktadır. Adanın kuzeyinde bulunan ve kuzey Türklerinin güvenliğinden başka bir görevi bulunmayan Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı askerlerin varlığı da güneydeki Rumlar tarafından endişe ve biraz da korkuyla karşılanmaktadır. İki grup arasındaki temel fark ise, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ilhak amacı gütmemesidir.

Kıbrıs'ta kalıcı barış olacaksa bu ancak güvenliğin sağlanması ve iki egemen devletin var olduğunun kabul edilmesidir. Türkiye uzun yıllardan beri tek bir şey istemiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tüm dünya tarafından kabul edilmesi, uygulanan ekonomik ve siyasi ambargonun kaldırılmasıdır [www.turan.tc/orkun/kibrisveab.html, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Dünyanın ileri gelen devletleri, BM ve bu arada AB, Kıbrıs sorununa bir çözüm bulmaya çalışırken BM Güvenlik Konseyi ile Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş bulunan karara bağlı kalmaktadırlar. Bu kararlar, Kıbrıs sorununa bulunacak tek bir uluslar arası kimliği olan fakat, iki ayrı bölgeden oluşacak olan bir Ortaklık Devleti'nin kurulmasını düşünmektedirler. Fakat, Türk tarafının tutumu bu arayış ile tam manasıyla çelişmekte ve Türk tarafının "uzlaşmaz" olarak nitelenmesinde en önemli noktalardan birini teşkil etmektedir.

Çözüm arayışları içersinde Türk yetkilileri çeşitli açıklamalarında Türkiye'nin K.K.T.C'den vazgeçmeyeceğini belirtmektedirler. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit bir söyleşide, "Kıbrıs'ta iki ayrı devletin varlığı kesin olarak kabul edilmelidir" diyerek, BM kararları ve Kofi Annan'ın faaliyetleri ile çelişmekte olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu durumda Kıbrıs sorununun çözümüne kuvvetle destek vermesi beklenen Türkiye'nin bu dileği yerine getirmesi ne kadar mümkün olabilir? Uluslararası arenanın Kıbrıs sorununda çözüm konusundaki tavrı ile Türkiye'nin tavrının farklı olması sürdükçe Türkiye'nin AB'nin bu konudaki beklentilerini karşılaması mümkün olmayabilir [www.stwing.upen.edu/durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Türkiye’de 17 Ağustos 1999’da meydana gelen depremden sonra Yunanistan’ın Türkiye’ye yardım etmesi, ardından Yunanistan’da meydana gelen depremde de Türk kuruluşlarının yardıma gitmesi, iki ülke arasındaki ilişkilerde iyi bir havanın oluşmasına neden oldu. İki ülke arasındaki her yumuşama döneminde olduğu gibi bu seferde acaba Kıbrıs sorununda iyi bir şeyler yapılabilir mi? Sorusu yeniden gündeme geldi.

Bu gelişmelerden sonra Amerikalıların isteğiyle Türk Hükümeti K.K.T.C liderlerini New York’ta dolaylı görüşmelere katılmaları konusunda ikna etmişti. Bir çözüme ulaşılmasına yardım etmeye çalışan Amerikan diplomatları BM’deki meslektaşları vasıtasıyla önerilerini açıklama durumundaydılar. Bu arada Avrupa Birliği’nin Helsinki Zirvesi dolaylı görüşmelerden bir hafta önce başlamıştı. Helsinki Zirvesi’nde Yunanistan’ın vetosunu kullanmamasıyla Türkiye’ye, AB’ye adaylık statüsünün tanınması Kıbrıs görüşmelerine olumlu bir etki yapacak gelişmeydi. Türkiye’nin Kıbrıs sert tavır sergilemenin nedenlerinden biri ortadan kalkmış görünüyordu [Bal, 2001: 285-287].

Son dönemde Kıbrıs’ın AB’ye giriş sürecinin başlaması ile birlikte Türkiye’nin de AB’ye girme gayreti artınca sorunun çözümündeki çabalar arttı.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan son dönemde, sorunun çözümü için hükümeti hareketi geçirdi. Ve K.K.T.C’nin yıllardır çözümden yana taraf olmamakla suçlandığını belirterek şöyle bir ifade de bulundu: “şimdi durum tamamen değişti. Artık Kıbrıs’ta taşlar yerinden oynadı,” dedi [www.ntvmsnbc.com.tr, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Son dönemdeki çözüm arayışları konusundaki gelişmelerle ilgili Türkiye’nin tutumu ile ilgili bilgi veren Dışişleri Bakanı Abdullah Gül çözüm ile ilgili olarak Türkiye’ye hiçbir baskının gelmediğini, yapılanların, çalışmaların hepsini K.K.T.C ve Türkiye arasında daha önceden planlanarak gerçekleştirildiğini söyledi [Akşam, 13 Şubat 2004: s.12]

Çözümle ilgili olarak Başbakan Tayyip Erdoğan şu ifadeleri kullanmıştır: Kıbrıs'ta çözümün, "Kıbrıs Türkünün kalıcı, adil bir çözüme kavuşması ve bütünleşmesiyle olacaktır," diyerek bu konudaki görüşünü ifade etmiştir [Akşam, 6 Mart 2004: s,15].

Geçmişte Türkiye'deki siyasilerin ve hükümet yetkililerinin çelişkili ifadeleri Türkiye'nin Kıbrıs sorununda adım atmayan ülke olarak görülmesini ve bu konuda çözüm için çaba içersine girmemesini ve bu konudaki süreci desteklemelerini engellemektedir [www.stwing.upen.edu/ durduran/hamambocu/authars/ dsy/ ab1/ Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Birleşmiş Milletler'deki durumu bir yana bırakırsak, uluslar arası alanda en bariz haksızlık, ilk önce Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesinde işlendi. Parlamenter Asamble, 1964'ten beri tek yanlı bir Rum delegasyonunu kendi bünyesine kabul etmeyi reddetmişti. Kıbrıs'ın parlamenter delegasyonunu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortak kurucusu olan iki toplumun seçilmiş temsilcilerinden oluşması lazım geldiği üzerinde ısrarla durulmuştu.

23 Nisan 1964'te Yetki Belgeleri Komisyonu adına Asamble Parlamente sunulan bir raporda, Kıbrıslı Türk temsilcilerini bünyesine almayan bir Kıbrıs delegasyonunun sadece Kıbrıs Anayasası'nın ihlali olmamakla kalmamakta fakat, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkeleriyle de uyum halinde bulunmadığı belirtilmekteydi. Asamble Parlamenterin toplantılarında konuşan birçok Parlamenter Kıbrıs'ın Parlamenter delegasyonunda Kıbrıslı Türk temsilcilerinin bulunmamasının kabul edilemeyeceğini ve böyle bir durumun Avrupa Konseyi'nin dayandığı demokratik ilkelerin ve manevi değerlerin açık bir ihlali olduğunu belirtmişlerdir. Bu demokratik ve hukuka uygun tutumu 1983 yılına kadar devam ettiren, Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi bunu sudan sebeplerle değiştirmiş, Kıbrıs Rum delegasyonunu Asamble Parlamente kabul ederek, Kıbrıs'ta iki topluma karşı uyguladığı eşit mesafe politikasını terk etmiştir [Uzer-Cengiz, :99-100].

Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili yıllardan beri uğraşmakta, çeşitli çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu öneriler içinde en dikkat çekici olanları konfederasyon ve federasyon teklifleridir.

Konfederasyon bağımsız devletlerin hareket özgürlüklerine bazı kısıtlamalar getirilmesi ve bazı müşterek müzakere organları kurulması konusunda uzlaşma sağlayarak kendi rızalarıyla bir araya gelmesi şeklindedir. Üye ülkelerin hareket özgürlüklerinin kısıtlanması bazı bağımsız faaliyetlerde bulunmadan önce konuyu birbirleriyle müzakere etmeleri gerektiğini onaylamaları kadar önemsiz ya da üye ülke haklarının çoğunluğunun kararıyla yükümlülüklerine bir sınırlama getirilmesi kadar önemli olabilir [Olgun, 2001: 47].

Tarihteki örneklerine baktığımızda konfederasyonların, federal birlik olarak adlandırabileceğimiz oluşumlara doğru atılan ilk adım oldukları görülmektedir. Bu açıklananlara bir örnek verilirse buna en güzel örnek, modern İsviçre'nin federal birliği İsviçre kamponlarının bir konfederasyondan doğmasıdır. Konfederasyonlar uzun ömürlü değil, "bir geçiş dönemi"dirler. Almanya'nın modern federal düzenlenmesinde 19. Yüzyılın Alman konfederasyonunda izler bulmak mümkündür. ABD'nin federal düzeni de bir konfederasyon hükümetinin devamıdır.

Politik olarak konfederasyonların amacı egemen devletlerin birbirleri ile ilişki içerisinde olmasıdır. Kıbrıs'ta iki farklı halk bulunmaktadır. Kıbrıs'taki soruna baktığımızda sorun politik olarak egemen iki devletin birbiriyle irtibat halinde olmasıdır.

Konfederasyonlarda konfederasyonu oluşturan ülkeler kendi egemenliklerini kendi ellerinde tutarlar. Kıbrıs'taki her iki kesimde kendi egemenliklerine büyük önem vermektedirler [Olgun, 2001: 49-53-54].

Diğer bir öneri olan federasyona baktığımızda ise, egemenliğin ülke ve federal kurumları arasında bölüşürüleceği söylenir. Ancak federal yasalar ve kararlar konusunda devletlerin görüşlerini açıklamaları ve bu yasa ile kararların kontrol edebilmeleri için örneğin yasamanın daha üst bir kademesi ve etkili konsey veya kabile

gibi bir mekanizmaya ihtiyaç duyulabilir. Egemenliğin yasal konumunun tam anlamıyla belirlemeye yönelik çabalarda sorunlarla karşılanılsa da bu egemenliğin merkezdeki federal kurumlarda olduğu fikri yaygındır.

Günümüzde KRY'nin federal bir çözüme yaklaşımı ilginçtir. Federal bir anlaşma ancak meşru saydıkları "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin (Rum Devletinin) Türklere bazı idari ve anayasal haklar vermesi ile meydana gelecektir. Rumlara göre, "egemen devlet" (Rum Devleti) uygun göreceği konularda Türklere bazı haklar tanıyacak, yerel özerklik verecek ve sorun bu şekilde halledilecektir.

AB ve Yunanistan açısından baktığımızda onların amacı en kötümser olasılıkla, "bir federasyon biçiminde" adayı birliğe dahil etmektir. Amaçlarından biride şu anki Ada'daki fiili durumun oluşmasını sağlayan ve bu durumu güvence altında tutan "Türkiye'nin Ada'daki askeri varlığını" bitirmektir. Federasyon kurulacak, federasyon AB'ye girecek, federasyonun siyasi ve askeri tüm güvenceleri zaman içerisinde AB denetimine geçeceği için Türkiye yavaş yavaş Ada'dan çekilecektir [Bağ, 2002: 98-99]. K.K.T.C Cumhurbaşkanı Denktaş'a göre, federasyon yolun başı değil, sonudur. Federasyonu oluşturacak toplumlar her şeyden önce federasyonu kurmak istemelidir [Harp Akademileri Komutanlığı, 2001: 32]. Türkiye bakımından Kıbrıs federasyonu, Türkiye AB dışında olduğu için Yunanistan, Portekiz ne konumda ise o konumda bulunacaktır.

İki egemen Kıbrıs Devleti'nin kuracağı bir konfederasyonun sonuç olarak daha yakın bir birliğin oluşmasını engellemeyeceği açıktır. Eğer konfederasyon iyi işlerse bir federasyonun kurulması sağlanabilir [a.g.e, s.33].

Türk tarafı çözüm arama süreci içinde daha çok toplumlararası görüşmelerin esas oluşturmasını yöntem olarak belirlerken, Rumlara konuyu uluslar arası alanlara taşımayı ve orada elde edecekleri destekler ile bir çözümü dayatmayı yeğlemişlerdir. KRY bir yanda dünyaya sürdürdükleri Kıbrıs'ın "işgal" altında olduğu propagandasına devam ederken, diğer yanda da barış arayışı içinde oldukları izlenimini vermeye çalışmış, ancak "güven artırıcı önlemler" ve "fikirlere dizisi" gibi girişimlere yanaşmamıştır.

K.K.T.C'nin Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili görüşleri şu şekilde özetlenebilir. Toplumlararası görüşmeler sonucunda adil ve kalıcı bir anlaşma yapılmalıdır. Bu anlaşmada:

- iki kesimli
- iki bölge
- her iki halkın tam egemenliği
- Türkiye'nin etkin ve fiile garantörlüğü
- Zayıf bir Üniter devlet çerçevesinde konfederal Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuracak siyasal bir tez savunulmalıdır [www.stwing.upen.edu/ durduran/hamambocu /aut hars/ dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

1974'ten beri Kıbrıs'ta üzücü olaylar pek yaşanmıyor. Bu çok önemlidir. Bu olaylarının yaşanmamasının nedeni Ada'da bulunan halkın kendi topraklarında, kendi evlerinde güven içinde yaşaması ve şiddet yanlısı kişilerin birbirlerinden uzak tutulmasıdır. Ada'daki bu güvenliği sıkıntıya sokacak herhangi bir düzenleme toplumlar arası şiddetin yeniden ortaya çıkmasına neden olur. Daha açık bir ifadeyle sınırlar belirlenmeden, vatandaşlık kriterleri konusunda bir anlaşma olmadan Kıbrıs'ı yeniden birleştirmeye yönelik yapılacak herhangi bir girişim Ada'da sıkıntıların tekrar ortaya çıkmasına neden olacaktır. Avrupa Birliği 1960 Antlaşmaları çerçevesinde nasıl bir sonuç bulursa bulsun Kıbrıs'taki iki toplumun anavatanları olan Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs'taki konumunun eşit olmasıyla ilgilidir. Kıbrıs'ta Kıbrıs ulusu diye bir kavram yoktur. Türkler ve Rumlar ve onların anavatanları olan Türkiye ve Yunanistan vardır [Harp Akademileri Komutanlığı, 2001: 33].

Kıbrıs'la ilgili olarak Türk Tezi şu şekildedir. Türkiye'nin, tek yanlı müdahale hakkını içeren ve Türk Halkının savunma ihtiyacını karşılayacak oranda Türk askerinin Adada kalmasını öngören etkin ve fiili garantörlüğü esastır. Çok uluslu garantörlük veya BM Güvenlik Konseyi'nin taraf yapılarak garantörlüğünün sulandırılması kabul edilmez.

- Siyasal eşitlik ve hak eşitliği temel koşuldur. Rum halkının sahip olduğu bütün haklara Türk halkı da sahip olmalıdır.

- Türk halkı azınlık değildir. Azınlık haklarına razı olamaz, çoğunluk egemenliği kabul edilmez. Türk Halkının egemenliği ve K.K.T.C tanınmalıdır.
- Türk askeri ancak bir anlaşmadan sonra ve o da garantörlük anlaşması çerçevesinde adada kalacak olanların dışındakiler olmak üzere çekilecektir.
- K.K.T.C dağılmayacak, federal veya konfederal devletin eşit kanatlarından biri olacaktır.
- İki halka ve iki devlete dayalı yeni bir ortaklık kurulmalıdır. Türkler bu iki eşit halktan biri olacaktır. Mevcut yasa dışı devlete katılma olamaz. O devlet dağılacaktır.
- Yeni devletin ismi Kıbrıs-Rum Cumhuriyetleri Birliği veya Kıbrıs Egemen Devletleri Birliği olmalı, iki halklı ve iki devletli niteliği vurgulanmalıdır.
- Türkler ayrı bir halk olarak self-determinasyon hakkına sahiptir ve bu hakları, ayrılma hakları ile birlikte anlaşmada açıklıkla vurgulanmalıdır. İki devletin işbirliğini sağlayacak merkezi oluşum, zayıf ve gevşek olmalıdır.
- Cumhurbaşkanlığı, Meclis Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve önemli görevler dönüşümlü olmalıdır. Ortaklığı oluşturan konfedere veya federe devletler Ülkelerle ayrı ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkiler kurabilmelidir.
- Serbest dolaşma kontrollü, yerleşme ve mülk edinme belli bir moratoryum sonunda ele alınmalıdır. Türkler kendi devletlerinden tam egemen olmalıdır.
- Bakanlar kurulunda kararlar oy birliği ile alınmalı, meclislerde ise ayrı oy çoğunluğu hakkımız bulunmalıdır.
- Türk Halkına kalacak toprak, ekonomik bakımdan verimli ve yeterli, güvenlik bakımından savunulabilir ve sahip olduğumuz toprak mülkiyetimize uygun olmalıdır.
- Türk Halkının yeniden göçmen olması ve içimize Rum yerleştirilmesi söz konusu olmamalıdır.
- K.K.T.C vatandaşlarının statüsü hakkında karar verme yetkisi K.K.T.C'ye aittir, vatandaşlarımızın bir bölümünün Adadan sürülmesi söz konusu olamaz.
- Olası bir anlaşma gönüllülük esasına dayanmalı ve her iki halkın ayrı ayrı referandumuna sunulmalıdır.
- Rumlar tüm Kıbrıs adına AB'ye tam üye olamaz. "Kıbrıs" Türk Halkının ayrı onayı olmadan ve Türkiye de tam üye olmadan AB'ye tam üye olamaz.

- Bu içerikte bir çözümün kabul edilmemesi halinde, şimdiki statü de bir çözümdür ve K.K.T.C bağımsız, egemen bir devlet olarak tanınarak yaşmalıdır [www.kibris.gen.tr/turkce/cozum/kibris_turk_tezi.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Kıbrıs sorunun çözümünde son gelişmeler şu yöndedir: G.K.R.Y'nin 1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne girişinin kesinleşmesinin etkisiyle AB ve taraf ülkelerin etkileri sonucunda BM gözetimindeki çözüm arayışlarına hız verildi. Soruna çözüm bulmak için harekete geçildi [www.ntvmsnbc.com, 06/04/2004, 16:00-19:00].

BM Genel Sekreteri soruna çözüm bulmak amacıyla tarafları New York'a davet etti. İki kesim yöneticilerinin yaptıkları görüşmeler ilk etapta olumlu geçmemişse de Türk Hükümeti'nin etkisiyle Kıbrıs Türk tarafı görüşmelere devam etme kararı almıştır [www.tv8.com.tr, 06/04/2004, 16:00-19:00]. dışişleri Bakanı Abdullah Gül New York'taki görüşmelerde gelinen noktanın Türkiye tarafından önceden planlandığını söyledi ve bütün bu atılan adımların önceden kararlaştırıldığını bildirdi [Akşam,13 Şubat 2004: s12].

New York'ta yapılan görüşmeler 13 Şubat günü uzlaşa ile sona erdi. Görüşmelerin Adaya taşınmasına ve burada devam edilmesine karar verildi. New York'ta Rum tarafının AB'yi görüşme sürecine dahil etme çabalarına AB'den olumlu yanıt gelmedi [Akşam,14 Şubat 2004: s12]. New York görüşmelerinden sonra K.K.T.C Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş soruna çözüm bulmak amacıyla 11 Mart Perşembe gününden itibaren Adada al ver sürecine geçileceğini beyan etti [Akşam, 6 Mart 2004: s14].

İki taraf arasında planlandığı üzere al ver süreci ile ilgili görüşmeler başladı. Fakat, sorunun çözümünde bir ilerleme kaydedilemiyordu. BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Alvaro Desoto Türk ve Rum taraflarının görüşmelerdeki her ayrıntıyı basına bildirmelerinin görüşmeleri olumsuz etkilediğini açıkladı [Türkiye, 29 Şubat 2004: s12]. Adada yapılan görüşmelerde on beş konudan sadece ortak bayrak ve milli marş

konularında uzlaşma sağlandı. Fakat bu görüşmeler Rum tarafının isteksiz tutumu karşısında sonuçlanamadı [www.tv8.com.tr, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Görüşmeler BM ve AB'nin etkisiyle İsviçre'ye taşındı. Soruna çözüm bulmak amacıyla, iki taraf arasında burada görüşmeler yapılmaya başlandı. Görüşmelerin tıkanma noktasına gelmesi üzerine daha önceden planlandığı üzere görüşmelere Türkiye ve Yunanistan'da katıldı ve bu şekilde dörtlü görüşmeler başlamış oldu.

Türk tarafı bu gelişmeler sırasında Annan planında değişiklikler yapmak için çaba sarf etti. Dış İşleri Bakanı Abdullah Gül'ün İsviçre'deki görüşmeler ile ilgili TBMM'deki sözleri şu şekildedir:

“Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, Kıbrıs Rum yönetiminin İsviçre'deki müzakerelerde uzlaşmaz tutum sergilediğini belirterek, “Türkiye olarak işleri orada bırakabilirdik. Ama Kıbrıslı Türklerin geleceğini düşündüğümüz için müzakerelerin devamının daha doğru olacağı kanaatine varılmıştır” dedi.

Kıbrıs gibi tarihi bir konunun her türlü etkiden ve ihtiyatlı değerlendirilmesi gerektiği ve bu konuda herkesin tarihi sorumluluğu olduğunu kaydeden Gül, öncelikle meselenin bugüne nasıl ve niçin gelindiğinin ortaya konulması gerektiğini açıkladı.

Abdullah Gül, önce Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmalar yaptığını, devletin ilgili kurumlarıyla işbirliği içinde olduğunu, Genelkurmay Başkanlığı ile uzun çalışmalar yaptığını ve sonuçta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a “müzakereleri yeniden başlatması” çağrısında bulunduğunu hatırlattı [www.tv8.com.tr, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Adadaki görüşmelerde sonuç alınmamış İsviçre'den önce Türkiye, BM, ABD ve İngiltere nezdinde yoğun bir çalışmaya girmiştir, tezlerini anlatmıştır, bu tezlerin sağlanması için destek istemiştir. Rum tarafı sonuna kadar uzlaşmaz bir tutum izlemiştir. Rum yönetimi sonuna kadar masadan ayrılmak için fırsat aramış; Türk tarafı ise bir anlaşmaya varabilmek için öncelikleri üzerinde durmuştur. Neticede taraflar

arasında bir anlaşmaya varılamamış, son ana kadar Rum tarafı bu işin orada kalması için açık gizli her türlü teklifi yapmıştır. Türkiye Kuzey Kıbrıs Türklerinin geleceğini düşündüğü için müzakerelerin devamının daha doğru olduğuna kanaatine varmıştır.

Rumları bütün amacı 1 Mayıs'ta AB'ye girmektir. Türkiye ve K.K.T.C heyeti ,ile ortak alınan kararlar, buna izin verilmemiştir. Sonuçta Annan Planı üzerinde değişiklikler yapıldığını belirten Gül, "bu değişikliklerle ortaya yeni bir Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti çıkmaktadır" dedi [www.tv8.com.tr, 06/04/2004, 16:00-19:00].

1. 7. 1. Annan Planı

Planda yer alan "anlaşmanın yürürlüğe girmesi ve uygulanması" maddesine göre, 24 Nisan'da yapılacak referandumda iki taraftan da evet çıksaydı, referandum sonucunun onaylanmasının hemen ardından şunlar yaşanacaktı.

Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle, Adanın her tarafında törenler yapılacak. Törenlerde, Anayasada belirlenen bayrak dışındaki tüm bayraklar (örneğin; Türk ve Yunan bayrakları) indirilecek. Törenlerde Birleşik Kıbrıs Cumhuriyetinin ve kurucu devletlerin marşları çalınacak, bayrakları göndere çekilecek.

Anayasada, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağının federal hükümet binalarında AB bayrağıyla birlikte dalgalanacağı belirtiliyor.

Kurucu devletlerin kendilerine ait marş ve bayrakları olacak Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti için belirlenen sözsüz ulusal marşın notaları planda yer alıyor ve yeni bayrağın ölçüleri harfiyen tarif ediliyor [www.turan.tc/orkun/kibrisveab.html, 06/04/2004, 16:00-19:00].

Annan Planına özet olarak baktığımızda aşağıda sayacağımız kısımlar göze çarpıyor. Planda iki kurucu devlete sahip olan Kıbrıs'ın tek bir uluslar arası kişiliğe ve egemenliğe sahip olduğu belirtiliyor. Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının ancak, federal parlamentonun kabul etmesi ve Kıbrıs Rum Devleti ile Kıbrıs Türk Devleti seçmenlerinin çoğunluğunun ayrı referandumlar aracılığıyla onayı üzerine

değiştirilebileceği belirtilen planda anayasanın iki temel maddesinin (Birleşik Kıbrıs Cumhuriyetini ve iki kurucu devleti tarif eden maddeler) değiştirilemeyeceği kaydediliyor. Planda Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasının uygulanmasının yüksek mahkeme tarafından denetleneceği belirtilirken, oluşturulacak düzenin tek taraflı değiştirilmeyeceği belirtiliyordu. Planda kurucu anlaşmanın Garanti Antlaşması ve İttifak Antlaşmasının yürürlükte kalacağı, ancak bunların gerekli değişikliklerle yeni devlet ilişkilerine uygulanacağı kaydediliyor.

Annan planı kurucu anayasada açıkça belirtilmeyen tüm yetkilerin kurucu devletler tarafından kullanılmasını öngörüyor. Planda bu konuya ilişkin olarak “kurucu devletler federal hükümete açıkça verilmemiş olan tüm yetkileri kendi bölgesinde ve Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti anayasası sınırları içerisinde egemen bir şekilde kullanacaktır” ifadesine yer veriliyor.

Kıbrıs Rum Devleti ile Kıbrıs Türk Devleti'nin eşit yetkilere sahip olduğu vurgulana planda, iki kurucu devletin kendilerini, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası sınırları içerisinde ve hukukun üstünlüğü, demokrasi, laiklik ve temsili hükümet temel ilkelerine göre, kendi anayasaları altında özgürce düzenleyeceği kaydediliyor.

BM Genel sekreteri Kofi Annan'ın Burgenstock'ta taraflara sunduğu son şekli verilmiş Kıbrıs planında, federal devlet ile Türk ve Rum kurucu devletlerinin hangi alanlarda yetkili oldukları belirtiliyor. Plan uyarınca, her alanda tamamen eşit oldukları belirtilen Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum devletlerine tanınan yetkiler de aynı. Buna göre iki kurucu devlet şu alanlarda yetkili olacak:

“ Asayiş ve kamu güvenliği, turizm, kurucu devlet seviyesinde adli sistemin yönetimi, spor ve eğitim, sanayi ve ticaret, balıkçılık ve tarım, çevrenin korunması, sosyal güvenlik ve çalışma yaşamı, sağlık, şehir ve bölgesel planlama, aile, şirketler ve ceza hukuku.”

Plan federal devletin yetki alanlarını da belirtiyor. Bunlarda: “ Dış ilişkiler, Merkez Bankası'nın çalışmaları, federal düzeyindeki mali işler, AB ile ilişkiler, doğal

kaynaklar, iletişim ve ulaştırma, Kıbrıs vatandaşlığı, genel ve özel aflar, fikri haklar, tarihi miras, meteoroloji, havacılık, uluslar arası denizcilik, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti kıta sahanlığı ve kara suları, terörizmle mücadele.”

Kıbrıs planında, Birleşik Kıbrıs Devleti'nin AB üyesi olacağı belirtilirken, Kıbrıs'ın AB içinde nasıl temsil edileceği de anlatılıyor.

Plana göre, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB'ye karşı olan bir yükümlülüğü kurucu devletlerin yetki alanına giriyor, ancak bir kurucu devlet yükümlülüklerini yerine getiremiyorsa, söz konusu kurucu devlet sorumluluklarının gereğini yapana kadar, federal hükümet gereken önlemleri alabilecek. Kurucu devlet aynı zamanda Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu aksaklık sonucunda karşılaştığı masraflardan veya ödediği cezalardan da sorumlu olacak.

Planda “federal hükümet veya kurucu devletler tarafından AB üyeliğinin gereği olarak yürürlüğe konulan yasa, uygulama veya tedbirler geçersiz kılınmayacaktır” ifadesine yer veriliyor. Planda, kurucu devletlerin ve federal hükümetin ayrı polis teşkilatlarına sahip olmaları öngörülüyor. Plana göre, her iki kurucu devlette de eşit sayıda personelle hizmet verecek olan federal polis, “Kıbrıs'ın sınırlarını denetleme, federal görevlileri, binaları ve gayrimenkulu ve yabancı yetkililerle diplomatik misyonları koruma” görevini üstlenecek. Sadece bağlı bulunduğu kurucu devlet sınırları içinde faaliyet gösterecek kurucu devlet polisleri ise, asayişin korunması ve sağlanmasıyla kamu güvenliğinden sorumlu olacak. Kurucu devletlerin polis sayısı 700'er olacak; kurucu devlette yaşayan her 1000 kişiye en çok altı polis memuru düşebilecek. Kurucu devlet polisleri, sadece normal sivil görevlere uygun silahlar taşıyabilecekler. Plan ayrıca, federal ve kurucu devlet polis görevlilerinden oluşan bir ortak soruşturma bürosu oluşturulmasını öngörüyor. İki kurucu devletin de eşit sayıda görevliyle temsil edileceği büro, federal başsavcıya karşı sorumlu olacak.

Planın son şekline göre, Kuruluş Antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle yasal olarak Kıbrıs Rum Devleti'nin bir parçası olacak olan toprak ayarlamasına tabi bölgeler, 3 yılı geçmeyecek geçici bir süre için Kıbrıs Türk Devleti tarafından yönetilecek.

Herhangi bir kurucu devletteki toplam toprak alanının ve konut sayısının en çok %10'una ve herhangi bir belediye veya köydeki toplam alanın ve konut sayısının en çok %20'sine ilişkin tasarruf hakları, diğer kurucu devletten gelen kişilere iade edilecek.

Planda, büyükten küçüğe olmak üzere yaş sırasına göre öncelik tanınarak uygun talep sahiplerine haklarının iade edileceği, ancak bu kısıtlamaların 1974'te çoğunlukla Marunilerin yaşadığı köyler ve Karpaz bölgesindeki Dipkarpaz, Yeni Erenköy, Sipahi ve Adaçay köyleri için geçerli olmayacağı belirtildi.

Kıbrıs planının güvenlik konularına ilişkin bölümünde, Türkiye ve Yunanistan'ın, Türkiye AB üyesi olana kadar, Adada en fazla 6'sar bin asker bulundurabileceği belirtiliyor.

Plana göre, Garanti Antlaşmasının Birleşik Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü, güvenliği ve anayasal düzenine ek olarak, kurucu devletlerin toprak bütünlüğü, güvenliği ve anayasal düzenini kapsayacağı belirtiliyor.

BM'nin başkanlığında ve garantör güçler, federal hükümet kurucu devletlerin temsilcilerinden oluşan İzleme Komitesi, Kuruluş Antlaşması'nın uygulanmasını izleyecek. Plan, Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk askeri birliklerinin feshedilmesini ve sportif amaçlı ruhsatlı silahlar haricindeki tüm silahların yasaklanmasını da öngörüyor. Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ni uluslar arası askeri operasyonlara açma konusunda, planda şu ifadelere yer veriliyor: "Kıbrıs her iki kurucu devletten onay almadan toprağını uluslar arası askeri operasyonlara açmayacaktır. Bu konuda Türkiye AB'ye girene kadar, Yunanistan'ın ve Türkiye'nin rızası da gerekli olacaktır."

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Kıbrıs planının nihai şekli, tek bir Kıbrıs vatandaşlığının yanı sıra aynı zamanda Kıbrıs Rum Kurucu Devleti veya Kıbrıs Türk Kurucu Devleti iç vatandaşlık statülerinden birine sahip olunmasını öngörüyor.

Hangi kurucu devlet vatandaşlığı statülerine sahip olduğuna bakılmadan, tüm Kıbrıslılar için dolaşım özgürlüğü olacağına belirtildiği planda sonradan Kıbrıs vatandaşı olabilme koşulları da sıralanıyor. Buna göre, sonradan Kıbrıs vatandaşı olabilmek için vatandaşlığa kabul edilme veya kolaylaştırılmış vatandaşlığı kazanmak gerekiyor.

Vatandaşlığa kabul edilme, 18 yaş veya üzerinde olmayı, 4 yılı Kuruluş Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinin ardından olmak üzere Kıbrıs'ta kesintisiz olarak en az dokuz yıl sürekli ikamet etmiş olmayı, resmi dillerden birini bilmeyi ve güvenlikle ilgili bir yasağa tabi olmamayı veya cezai mahkumiyeti bulunmamayı öngörürken, kolaylaştırılmış vatandaşlık kazanmak içinde Kıbrıs vatandaşı olan veya Kıbrıs vatandaşlığına kabul edilen kişilerle en az iki yıldan bu yana evli olan eşlerin talebi gerekiyor.

Plana göre; Kuruluş Anlaşması yürürlüğe girdiğinde de 1963'te Kıbrıs vatandaşlığına sahip olan herhangi bir kişiyle onun soyundan gelenler ve bu kişilerin eşleriyle Adadaki her iki tarafın lideri tarafından verilecek ve eşlerle çocuklar dahil 45 bin kişiyi içerecek listede yer alan kişiler Kıbrıs vatandaşı olacak.

Plan ayrıca, Kıbrıs dışında yaşayan Kıbrıs vatandaşlarının atalarının 1974 öncesinde Kıbrıs Rum veya Kıbrıs Türk toplumuna mensup olmalarına bağlı olarak ya Kıbrıs Rum Kurucu devleti ya da Kıbrıs Türk Kurucu devleti iç kurucu devlet vatandaşlığı statüsünü kazanmalarını öngörüyor.

Planda, bir kurucu devletin, Kuruluş Anlaşması'ndaki hükümlere uygun olarak kendi bölgesinde ikamet etmeyi seçen diğer devletten kişilere, kendi iç kurucu devlet vatandaşlığı statüsünü vermek zorunda olmadığı belirtilirken, bir kurucu devletin, kendi bölgesinde yaşayan ama kendi iç kurucu devlet vatandaşlığı statüsüne sahip olmayan Kıbrıs vatandaşlarına siyasi haklar tanımak zorunda olduğu da ifade ediliyor.

Kıbrıs vatandaşları, kurucu devlet ve yerel seviyedeki seçimlerle ilgili siyasi haklarını iç kurucu devlet vatandaşlığı statüsüne bakılmadan, sürekli ikamet ettikleri yerde

kullanacak. Federal seviyedeki seçimlerde ise tüm Kıbrıs vatandaşları, yine ikamet ettikleri yere bakılmaksızın, iç kurucu devlet vatandaşlığı statüsüne göre oy kullanacak.

Plana göre, diğer kurucu devlette ikamet tesis etmede öncelik, ilk olarak malının tasarrufu kendisine iade edilen kişilere ve onların ailelerine, üçüncü olarak da her iki kategorideki kişilerin varislerine verilecek.

Annan planında, Türk ve Yunan vatandaşlarının Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nden, ülkeye giriş ve ikamet hakları konusunda, AB kanununun ve AB'ye katılım anlaşmasının izin verdiği ölçüde eşit muamele görecekları belirtiliyor.

Plana göre, kurucu devletlere, Türk ve Yunan vatandaşlarına, Kıbrıs Türk ya da Kıbrıs Rum kurucu devletinin iç kurucu devlet vatandaşlığı statüsüne sahip Kıbrıs vatandaşlarının %10 seviyesine kadar sürekli ikamet hakkı verme yetkisi verilecek [www.abhaber.com/belgeler/blg_00005.asp, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Plana kısaca baktığımızda, planda 4 ana başlık yer alıyor. Bunlar, toprak, mülteciler, eşitlik ve Türk askerinin durumu olarak sıralanabilir. Bu başlıklardan ilk ikisi Rumlar lehine, diğer ikisi ise Türkler lehine bir izlenim oluşturuyor.

Toprak konusu belki çözüme kavuşabilir, fakat mülteciler konusu plandaki en zorlayıcı bölümü oluşturuyor. 50.000 Türkün yaşadığı topraklardan çıkarılması ve topraklarının Rumlara verilmesinin yanı sıra 50.000 kişilik bir Rum nüfusunda Türk bölgesine yerleştirilmesinden bahsediliyor. Bu sürecin 10-12 yılda tamamlanması isteniyor.

Planı tehlikeli kılan; bu bahsi geçen 10-12 yıl içerisinde oluşabilecek yapıların bilinmemesi ve bu haliyle “ kim tutarsa onun elinde kalacak” izlenimi vermesidir. Ekonomik olarak güçlü olmalarının yanı sıra, Kıbrıs'ta yaşayan Türklere nazaran daha fanatik ve militan bir yapıda olan Rumlar kuzeyden toprak satın almak suretiyle Adayı bir anda kapabilecek yatkınlıktadır.

Ada'da 4 ayrı tapu kayıt yapısının bulunması ise gerçek bir kaostur. Osmanlı'dan kalan tapular, İngiliz tapuları, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti tapuları ve 1974 sonrası tapuları içinden çıkılmaz bir sorun olarak her iki toplumunda karşısındadır [www.turanc /orkun/kibrisveabhtml, 06/04/2004, 16:00-19:00].

1. 7. 2. Referandum ve Referanduma Gelen Tepkiler

Annan Planı üzerinde kararlaştırıldığı üzere, 24 Nisan 2004 Cumartesi günü Adanın iki tarafında referandum yapıldı ve şu sonuçlar ortaya çıktı:

Kıbrıs'ın kuzeyinde; Evet:%64.9 Hayır:%35.5

Kıbrıs'ın güneyinde; Evet:%24.2 Hayır:%75.8

Referandum sonuçları olarak şu sonuçlar ortaya çıktı:

- Alınan bu sonuçlarla, Adanın bölünmüşlüğü bizzat Rumlar pekiştirdi. Rumlar 40 yıl sonra dahi Kıbrıs'ı siyasi ve ekonomik olarak Türklerle paylaşmaya hazır olmadığını ortaya koydu.
- Kıbrıs yeniden birleşmiş olarak AB'ye girme şansını yitirdi. BM, AB ve ABD'nin çabaları boşa gitti. Rumlar bu güçlerin gazabını üstüne çekmeyi göze aldı.
- Papadopoulos referandumdan ne kadar güçlenerek çıktıysa, Denктаş o kadar zayıfladı. Denктаş Kıbrıslı Türklerin liderliğini Talat'a kaptırmış oldu.
- 2003 Aralık seçimlerinde Annan Planı temelinde çözüm isteyen partilerin toplam oy oranı %52'ydi. Bu partilerin oy oranı referandumda %65'e çıktı.
- Türkiye'nin hükümet, Dışişleri ve Genelkurmayı ile gösterdiği çabayı K.K.T.C halkı boşa çıkarmadı. Türk tarafının çözüm karşıtı ile suçlanma imkanı tükendi.
- Kıbrıs'ı Türkiye'nin AB yolunda bir engel saymanın ve kuzeye ambargonun bir gerekçesi kalmadı. Rum tarafındaki hayırların yüksekliği yeni referandum olasılığını güçleştirdi [www.mfa.gov.tr/turkce/grupc/ab2004/04/26.04.2004html].

Referandum sonrası gelen tepkilere baktığımızda; Başbakan Tayyip Erdoğan, artık uluslar arası camiada, Kuzey Kıbrıs Türklerinin bir tecrit politikasına tabi tutulamayacağını söyledi Erdoğan Türkiye'nin garantör ülke olarak uluslar arası

diplomasi de iyi niyetini ortaya koyduğunu söylerken, “bundan sonra kimsenin Türkiye hakkında olumsuz bir yaklaşım gösterme hakkı kalmamıştır” dedi.

Garantör ülke Yunanistan dahil herkesin iyi niyetini ortaya koyduğunu belirten Erdoğan, artık bundan sonraki sürecin çok daha açık ortaya konulması gerektiğini kaydetti. Demokrasilerde halkların iradesine saygı duymak gerektiğini de vurgulayan Erdoğan, şöyle dedi: “ben, uluslar arası camiada artık Kıbrıs Türklerine tecrit politikalarının, bugünden itibaren bittiğine inanıyorum. Artık bundan sonra uluslar arası camiada, inanıyorum ki Kuzey Kıbrıs Türkleri artık bir tecrit politikasına tabi tutulamaz. Olması gereken nedir? Dünya, yıllardır tecrit ettiği K.K.T.C halkına, inanıyorum ki artık gönlünü açacaktır”.

Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Kıbrıs'ta çözüm konusunda Türk tarafının üzerine düşeni yaptığını belirterek, bu sonuçtan sonra K.K.T.C'ye uygulanan ambargoların kaldırılması gerektiğini söyledi. Gül, ayrıca Rum tarafının “hayır” demesi ile Annan Planı'nın da rafa kalktığını vurguladı ve bu durumda Türk askerinin Ada'dan çekilmeyeceğini bildirdi. Gül ayrıca, bu sonucun Türk-Yunan ilişkilerini etkilemeyeceğini, ancak Yunanistan'ın da üzerine düşeni yapması gerektiğini söyledi. Gül, dün akşam düzenlediği basın toplantısında, bu sonuçlar sonrasında Kıbrıs Türk halkının barıştan ve çözümden yana olduğunu ortaya koyduğunu belirtti. Abdullah Gül şöyle konuştu:

“Ulaşılan aşamada Rum siyasi liderliğinin ve uluslar arası camianın Kıbrıs Türk halkına herhangi bir meşruiyeti bulunmayan haksız ambargo ve kısıtlamalar uygulamaktan vazgeçmesini beklemekteyiz. Kıbrıs Türk halkı bu referandum ile dünya ile bütünleşmek arzusunu ortaya koymuştur. Kıbrıs Türk halkını uluslar arası alanda hem siyasi hem de ekonomik olarak kimsenin daha fazla tecrit etmeye hakkı yoktur.”
[www.mfa.gov.tr/turkce/grupc/ab2004/04/26.04.2004html].

Referandum sonuçlarının dünyadaki yansımaları şu şekildedir:

Avrupa Komisyonu: “Rumların çözüme onay vermemesi üzücü,” Kuzeyin gelişmesini arttıracak yöntemleri ele almaya hazırız mesajı verdi.

AB Genişleme Sorumlusu Verheugen: “Türklerin birleşmeyi onaylayarak, Avrupa yönünde onay vermeleri takdire değer”dedi.

Verheugen’in sözcüsü Filori: “Kıbrıslı Türklerin cezalandırılması adaletsiz olacak. AB çok hızlı bir biçimde bu topluma yardım etmeli”dedi.

ABÖ’nin açıklaması “Rumların hatası tarihi.” K.K.T.C’yle yeni ilişki için harekete geçilecek dedi [www.mfa.gov.tr/turkce/grupc/ab2004/04/26.04.2004html].

1. 8. Kıbrıs Meselesi ve Amerika Birleşik Devletleri

ABD’nin özellikle Ortadoğu’da bundan böyle istikrarı “dini monarşiler” ve “askeri rejimler”in baskılarıyla değil, temel hak ve özgürlüklere ve hukukun üstünlüğüne dayalı demokrasi ve demokratik rejimlerle “yeniden inşa etmek” ve bu çerçevede “korumak” istediği görünüyor [Bulaç, 2001: 180-184].

ABD bugün dünyada uluslar arası politikaları belirleyen en önemli güçtür. ABD için önemli alanlar olan D. Akdeniz ve Ortadoğu’da ABD’nin nüfus üstünlüğü için dört önemli ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler Türkiye, Yunanistan, İsrail ve Mısır’dır. ABD’nin desteklediği ve önem verdiği bu dört ülkeye baktığımızda bu ülkelerin kapsadığı alanın merkezinde Kıbrıs Ada’sının bulunduğu görülür. Bu da Kıbrıs’ı ABD’nin bölge politikası açısından önemini ortaya koymaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Kıbrıs’la ilgili hemen hemen tüm anlaşma ve toplantılarda ABD doğrudan veya dolaylı olarak ağırlığını koymuştur [Bağ, 2002: 52-53].

Doğu Akdeniz’de özellikle Ortadoğu’da üs haline getirilebilecek çok stratejik bir noktada Kıbrıs Adası bulunduğu için, ABD geçmişte bu adayı kaybedecek politikalar takip etmekten uzak durmuş ve bugün dahi bu politikalardan uzak durmaktadır [Uslu, 2001a: 180-181]. Kıbrıs sorununun uluslararası bir nitelik kazandığı 1954 yılında ABD kendini güç bir durumun içinde buldu. Bir taraftan NATO’nun lideri olarak soruna

karışmamazlık edemezken, diğer taraftan da üç NATO ortağı olan İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın tepkisini üzerine çekmek istemiyordu [Sander, 1979: 225]. Amerika'nın takip ettiği politikaya baktığımızda, 1966'dan beri dengeli bir politika takip ederek bir taraftan Kıbrıs sorunu nedeniyle Türkiye ve Yunanistan'ı kendilerine bağımlı hale getirmişler, diğer taraftan da bu politikaları vasıtasıyla Kıbrıs Ada'sını kontrol altında tutabilmişlerdir.

Türkiye soğuk savaş sonrasında stratejik bölgelere yakınlığı ve yaptığı değişik hizmetlerle ABD açısından stratejik ortak durumuna gelirken bir anlamda ABD'nin Kıbrıs'ta alenen ve tamamen Türkiye karşıtı politika izlemesini zorlaştırmıştır. Amerika Kıbrıs ile ilgili olarak Türkiye aleyhine olabilecek radikal bir karar alacağı zaman Türk makamlarının ve halkının tepkisini duygularını düşüncelerini hesaba katmak zorundadır. Bunun tersi bir davranış içersine girdiğinde ABD'nin Türkiye'yi kendisinden uzaklaştırması mümkün olabilir [Uslu, 2001a: 181].

ABD'nin 1964 yılından sonra Kıbrıs'taki etkinliği artmıştır. Bu dönemde ABD taraflar arasına rahatlıkla girerek uzlaştırıcı bir formülü benimseyecek gücü ve yeteneği kendisinde hissetmiştir. Fakat 1964 yılında ise bu yapılmamıştır [Sander, 1979: 226]. 1964 ve 1974 krizleri esnasında ABD'nin Kıbrıs politikası ülkenin bölgeye ilişkin çıkarlarına paralel şekildedir [Sönmezoğlu, 1995: 116]. 1970'li yıllarda Amerika'nın yaşadığı çeşitli gelişmeler Kıbrıs'ta bazı değişimlerin ortaya çıkmasına neden oldu [Türel, 2002: 34].

Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında ABD konuyu temelde Ada'da yaşayan taraflar arasında bir etnik çalışma olarak değil, daha çok doğu ve batı blokları arasındaki rekabetin fazlaľařtıđı Doğu Akdeniz bölgesindeki bir güç mücadelesi olarak değerlendirmekteydi [Sönmezoğlu, 1995: 116].

Barış Harekatı'ndan sonra ABD'nin Kıbrıs politikasının genel esaslarını şu şekilde sıralamak mümkündür: çözümün taraflar arasında prensip anlaşmasına varılması ve buna bağlı olarak BMGS'nin gözetiminde yapılacak toplumlar arası görüşmelere dayandırılmasını savunmaktadır. Ayrıca müzakere sürecinin daima canlı tutulmasını

istemektedir. Kıbrıs Adası için tek devlet formülünü benimsemektedir. Ve bu şekilde Kıbrıs'taki menfaatlerini daha kolay gerçekleştirebileceğini düşünmektedir. ABD aynı zamanda Kıbrıs sorununa bulunabilecek uluslar arası garanti sistemine de olumlu bir şekilde yaklaşmaktadır. Rusya'nın ileri sürdüğü şekilde Ada'nın tamamen silahtan arındırılması düşüncesine olumlu bir şekilde yakalaşmamaktadır [Bağ, 2002: 55].

Türkiye ve K.K.T.C'de siyasi, kültürel, ekonomik açılardan sorunların yaşanması, iç bütünlüğün sağlanamaması gibi nedenler sonucunda Amerikan baskısının iyice Türk tarafına kaymasına neden olabilecektir. Bu son dönemde ABD Kıbrıs'la ilgili faaliyetlerini Rum kesimi ile gerçekleştirdiği ve Ada'dan değişik şekillerde faydalanma konusunda ve başka konularda Rum kesiminden daha çok ilgi gördüğü için Kıbrıs sorununda Rum kesimine yakın bir görüntü içersindedir.

Özellikle son dönemde Amerikan makamları Türk makamlarıyla yaptıkları temaslarda iki devlet arasındaki en önemli sorunun Kıbrıs sorunu olduğunu ortaya koymaktadırlar. Amerikan makamlarına göre iki devletin meseleye bakış açıları, algılayışları ve politikaları arasındaki farklılık günden güne artmaktadır. Amerikalılar Kıbrıs'ta herhangi bir çözümün içeriğinin, yapısının ve hükümlerinin ne olacağını Kıbrıslıların kendilerinin karar vermesi gereken bir husus olduğunu ifade etmektedirler. ABD makamları taraflara konuyla ilgili olarak herhangi bir baskı yapmadıklarını ve kendi çözüm düşüncelerini empoze etme yoluna gitmediklerini açıklamaktadırlar. Fakat Türk tarafının konfederasyon önerileri karşısında ABD federasyon çözümü konusunda diretmektedir. ABD K.K.T.C'yi tanımama konusundaki ısrarlı tutumunu devam ettirmektedir. K.K.T.C'nin esaslı görüşmelere başlamadan önce kendilerinin Rumlarla eşit duruma getirilmeleri isteği de ABD tarafından olumlu karşılanmamaktadır [Uslu, 2001a: 182].

Türk makamlarından Kıbrıs konusunda AB ve BM'ye olduğu gibi ABD'ye de yönelik eleştiriler gelmektedir. Özellikle ABD'nin Kıbrıs sorununu Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanması ya da kullanıyor izlenimini vermesi, Türkiye açısından uygun ve kabul edilebilir bir yaklaşım değildir [Bal, 2001: 287-293].

Kıbrıs sorununu Türkiye'nin dış politikasında ve Amerika'yla olan ilişkilerinde bir yük olarak gören Türkiye'deki bazı kesimler Kıbrıs sorunu sebebiyle Türkiye'nin çok şey kaçırdığını düşünmektedirler. Bu şekilde düşünenler Kıbrıs sorununda ABD'yi ve Avrupa ülkelerini suçlamaktan çok Türkiye'nin daha ılımlı bir politika izlemesini böylece boşu boşuna global politika izlemekten kendini alıkoymamasını savunmaktadırlar. Onları bu şekilde düşünmeye sevk eden ve düşüncelerini haklı kılan batılı düşünürlerin görüşleridir. Buna göre, Türkiye'nin Batıyla ve ABD'yle ilişkilerini en ciddi şekilde etkileyen şey, Kıbrıs konusunda devam ede gelen anlaşmazlık ve çatışmalardır. Türkiye'nin takip etmek mecburiyetinde olduğu Kıbrıs politikası, Türkiye'yi Batı Avrupa'yla ve Amerika'yla anlaşmazlığa düşürmektir.

Türkiye'nin Kıbrıs sorununda ılımlı bir politika takip etmemesi durumunda ABD tarafından baskı altına alınabileceği, cezalandırılabilceği konusunda uyarılarda bulunan çevreler bulunmaktadır. Bu çevrelere göre Türkiye, Amerika'nın isteği yönünde hareket etmezse yakın bir gelecekte bu devletin Güvenlik Konseyi'nde sağladığı gözetimden mahrum kalabilecektir. Soğuk Savaş'ın olmadığı yeni dünyada Türkiye'nin NATO üyesi olması onun üzerinde uluslar arası yaptırımlar konmasına engel teşkil etmeyecektir. G.K.R.Y'nin AB üyesi olması durumunda Türkiye'nin alacağı bir ilhak kararı, durdurulmasına kolay güç yetmeyecek ciddi uluslar arası müeyyideler getirebilecektir. Amerika, Kıbrıs'ta bir çözümü getireceğine inanması durumunda Türkiye'ye yönelik yapılan bu tip baskılara izin verebilecektir.

Avrupa'dan özellikle de ABD'den gelebilecek tepkiler ve yaptırımlar yüzünden Türkiye'nin Kıbrıs sorununda rahat hareket edemediği gözükmektedir. Örnek olarak Türkiye, K.K.T.C'nin uluslar arası alanda tanıtılması yönünde hemen hemen hiçbir ciddi çaba içersine girmemiştir. Çözüm bulunması yönünde gerçekleştirilen toplumlar arası görüşmelerde doğrudan rol oynamamakta, fakat daha çok BM, AB ve ABD'nin yaptıkları girişimlere tepki verme yoluna gitmektedir [a.g.e, s.287-293].

2. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE KIBRIS MESELESİ

Bu bölümde Avrupa Birliği – Türkiye ilişkileri , bu ilişkide Kıbrıs'ın yeri ve AB – Türkiye ilişkilerine Kıbrıs'ın etkisi anlatılmaktadır.

2. 1. Avrupa Birliği

Avrupa devletleri arasında bir birlik oluşturma düşüncesinin doğması Avrupa kıtasında milli devletlerin ortaya çıkmasıyla aynı zamandadır. Avrupa'daki devletlerin kendi aralarında yaptıkları savaş sonucunda imzalanan barış antlaşmalarında Avrupa'da bir birlik veya federasyon kurma düşüncesi ortaya atılmıştır [Karluk, 1998: 2].

Avrupa devletleri arasında kurulan Avrupa Birliği'nin ilk kuruluşunda İkinci Dünya Savaşı hemen ertesinde Avrupa'nın kalkınması için ABD'nin Marshall yardım planı çerçevesinde yapmayı taahhüt ettiği yardımın önemli bir yeri olduğu kabul edilir. Avrupa ülkeleri arasında kalıcı olmamakla birlikte kapsamlı bir birleşmenin öngörülmesi çok öncelere 19.yy'ın ikinci yarısının başlarına kadar inmektedir.

ABD'nin gerçekleştirmek istediği yardım ister istemez yardımın dengeli ve yararlı bir şekilde savaştan büyük zararlar görmüş Avrupa ülkeleri arasında kullanılması sorununu meydana getirirdi. Fakat ilk birleşme düşüncesinin bu beraberlikten çok daha önemli nedenlere dayandığı ortada olan bir olaydır. Avrupa gücünü ve etkisini kaybetmişti Sovyetler Birliği savaş şartlarından yararlanarak neredeyse bütün Avrupa'yı kontrolü altına almıştı. Avrupa'ya karşı ileride ABD'nin nasıl bir tutum içinde olacağını kimse tahmin edemiyordu. Bu gibi durumlar ve şartlar Avrupa devletleri arasında bir "Birlik fikri" doğmasına yol açtı [Bulaç, 2001: 13-14].

18 Nisan 1951 tarihinde Paris'te Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kuran Paris Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmanın imzalanmasından sonra Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Avrupa ülkeleri üç alanda işbirliği sürecine girmişlerdir. Daha sonra 25 Mart 1957 yılında Roma antlaşması ile altı Batı Avrupa ülkesi AET'yi oluşturmaya karar verdi. Altı Batı Avrupa ülkesi arasındaki bu antlaşma 10 Ocak 1958'de yürürlüğe girdi [Bağ, 2002: 63].

Roma Antlaşması ile oluşturulan AET'nin nihai hedefi; Avrupa'nın siyasal bütünlüğe ulaşmasıdır. Belirlenen bu hedefe ulaşabilmek için, öngörülen ekonomik dengeyi sağlamak üzere ilk olarak üye ülkeler arasında malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbestçe dolaştığı bir Ortak Pazar ve Gümrük Birliği kurulmasının sağlanması düşünülmüştür.

10 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşması'nın ikinci maddesinde "AET'nin hedefi topluluğun hedefi ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması suretiyle topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin uyumu olarak sürekli ve dengeli bir yayılmayı, orta bir istikrarı, yaşam düzeyinin yükseltilmesi ve birleştirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkileri gerçekleştirmektir" ekinde özetlenmiştir [Karluk, 1998: 9-10].

Avrupa Birliği barışı korumak ve ekonomik ve sosyal ilerlemeyi pekiştirmek amacı ile bir araya gelmiş devletlerden oluşur. AB'nin içinde ortak kurumları bulunan üç topluluk bulunur. Bunların içinde ilk kurulanı (1951 tarihli Paris Antlaşması'yla) Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) olmuştur [www.deltur.cec.eu.int/ab-ab.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

AB'nin yönetim mekanizmasına baktığımızda AB'yi yöneten kurumlar şunlardır: Demokratik yollarla seçilen parlamento, üye devletleri temsil eden ve bakanlardan oluşan konsey, Avrupa devlet ve hükümet başkanları zirvesi, antlaşmaların koruyucusu olan komisyon, topluluk hukukuna uyulmasını sağlayan adalet divanı ve birliğin mali yönetimini izleyen Sayıştay, bunların yanında sosyal, ekonomik ve bölgesel çıkarlarını temsil eden çeşitli danışma kurulları mevcuttur [www.deltur.cec.eu.int/ab-ab.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

2. 2. Avrupa Birliği Yolunda Türkiye

Dünyada yaşanan gelişmeler etkisiyle Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrası özellikle Stalin'in Kars, Ardahan ve Artvin illeri ile ilgili hak iddia etmesi, boğazların statüsünün değiştirilmesi yönünde yeni taleplerde bulunması üzerine 1949 yılında NATO'ya müracaat etti [Bulaç, 2001: 27].

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kıtasında veya onu merkez alarak oluşturulan siyasi ve güvenlik oluşumlarının bir çoğuna katılmaya mecbur kalan Türkiye, mecburi yönünü Avrupa'ya yöneltmiştir. Türkiye Avrupa'ya yöneldikten sonra bu amaçla Avrupa Konseyi, OECD ve NATO'ya girmiştir. Türkiye NATO'ya girişinden sonra batılı kurumlar seviyesinde attığı en önemli adımlardan biri üç yıl gecikme ile de olsa 1954'te Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne attığı imzadır.

Türkiye 1950'lere kadar Yunanistan'la birlikte hareket ediyor. 1950 yılına kadar Yunanistan Türkiye için bir engel değil, aksine bir avantajdır. Yunanistan'ın Türkiye'nin önüne bir engel olarak çıkması Türkiye'nin AET'ye müracaat etmesinden sonra ve süreç boyunca başlar [a.g.e, s. 26-27].

Türkiye'nin AB'ye o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üye olmak için 1959 yılında başvurması uluslar arası toplumda son elli yılın en uzun süren isteklerinden birinin oluşmasına neden oldu. Türkiye Yunanistan'ın topluluğa başvurusunun ardından topluluğa katılmak için müracaat etmiştir [Özcan, 2001: 131].

Türkiye'nin üyelik için yaptığı başvuruya AET tarafından verilen cevapta, Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık antlaşması imzalanmıştır [Baç, 2001: 25-27]. AET ile Türkiye arasındaki ortaklık ilişkisinin kurulmasını sağlayan Ankara Antlaşması 12 Eylül 1963'te imzalanıp, 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir [www.deltu.cec.ev.intlab-tarihçe.htm, 20-28/09/2004, 17:00-19:00]. Bu anlaşmanın temelinde üç aşamada tesis edilen Gümrük Birliği bulunur. Anlaşma ile birlikte bir Mali Protokol oluşturulmuş, ardından İkinci Mali Protokol 1970 yılında, üçüncüsü de 1977'de imzalanmıştır. Ankara Anlaşması ile ayrıca Periyodik olarak toplanan ve ortaklık ile ilgili konuları görüşen bir Ortaklık Konseyi oluşturulmuştur [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihçe.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Ortaklık antlaşması olan Ankara Antlaşması'nın önsözünde Türk halkının yaşam standardının yükselmesi niyeti ile AET'nin sağlayacağı desteğin daha sonraki bir

zamanda Türkiye'nin topluluğa katılmasına yardımcı olacağı belirtilmektedir. Antlaşmanın 28. Maddesinde ise, “antlaşmanın işleyişi, topluluğu kuran antlaşmadan doğan yükümlülüklerin tümünün Türkiye tarafından üstlenebileceğini gösterdiğinde akit taraflar, Türkiye'nin topluluğa katılma olanağını incelerler” ifadesi kullanılmaktadır. Görüleceği üzere Ankara Antlaşması uyarınca kurulan Türkiye-AB ortaklık ilişkisinin asıl amacı Türkiye'nin topluluğa tam üyeliği şeklindedir [Alasya, 1996: 8-9].

AET ve Türkiye arasında yapılan antlaşma, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olarak üç devre öngörmüştür. Antlaşma uyarınca geçiş döneminin sonucunda Gümrük Birliği'nin tamamlanması planlanmıştır.

Türkiye'nin AET ile imzaladığı Ankara Antlaşması 22 yıl içerisinde Gümrük Birliği hedefine ulaşmak için alınacak tedbirlerin takvimini veren ve 23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren katma protokol ile tamamlanmıştır. 1973 tarihinde yürürlüğe giren bu protokolün ticari hükümlerini önceden yürürlüğe koyan Geçici Antlaşma 21 Temmuz 1971 tarihinde imzalanmıştır ve 1 Eylül 1971 tarihinde yürürlüğe girmiştir [Özcan, 2001: 133].

1 Ocak 1973'te yürürlüğe giren Katma Protokol 22 yıllık bir süre zarfında Gümrük Birliği hedefine ulaşılmasını teminen alınacak teknik önlemlerin zaman çizelgesini sunmaktadır [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihçe.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Fakat gerek Ankara Antlaşması gerekse katma protokol öngörüldeği şekilde uygulanamamıştır. Uygulanamamasının sorumluluğunu Türkiye ile topluluk arasında taksim etmek gerekir. Türkiye'nin 1970'li yıllarda içinde bulunduğu ekonomik krizler ve bazı siyasi tercihlerle katma protokolden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmekten uzak durmuştur. 1970'li yıllarda yaygın olan kanaat, AET ile ilişkinin bir nevi sömürü düzeni kurmakta olduğu, pazarımızı topluluk ürünlerine açmanın sanayileşmemizi ve kalkınmamızı baltalayacağı ve dolayısıyla da bunun önüne geçilmesi için çalışmaların yapılması yönündeydi [Baç, 2001: 34-35].

Farklı bir ifade ile AB ile ortaklık ilişkimizin ve Gümrük Birliği'nin temsil ettiği kalkınma modeli dışarıya açık, bütünleşmeyi öngören bir model iken 1970'li yıllarda bu modelin tam tersini içeren içe dönük, ithalat ikamesine dayalı politikalar güdülmüştür. Türkiye kendi yükümlülüklerini yerine getirmeye ve toplulukla olan münasebetlerine soğuk bir şekilde yaklaşmaya başlayınca, topluluk da kendi yükümlülüklerini aksatmaya ve ortaklık ilişkisinin geliştirilmesi yönünde gayret göstermekten kaçmaya başlamıştır [Manisalı, 1998: 101].

Yukarıda açıkladığımız gibi 1970'li yıllarda Türkiye ve AB ilişkileri istenildiği gibi iyi gitmiyordu. İlişkiler 1980 yılında yapılan askeri bir müdahale ile yeni bir döneme girdi. AET Dışişleri Bakanları Konseyi 12 Eylül İhtilali'nin hemen ardından 16 Eylül 1980 tarihinde aldığı kararla "askeri yönetime zaman tanıdığını ve bu suretle antlaşmanın durdurulmayacağını" bildirmiştir. Fakat Avrupa Parlamentosu (AP) 22 Ocak 1982 tarihinde Türkiye'de genel seçimlerin yapılmasına ve parlamentonun durdurulmasına kadar Türk ve AT parlamenterlerinden oluşan Karma Parlamento Komisyonu'nun Avrupa kanadının oluşturulmasına karar vermiş ve Türkiye ile olan ilişkilerini fiilen dondurmıştır [Özcan, 2001: 133].

Türkiye'de 1983 yılında sivil hayatın tekrar tesis edilmesi ve 1884 tarihinden itibaren ülkemizin ithal ikamesi politikalarını hızla terk ederek dışa açılma sebebinin başlatma ilişkilerimizi tekrar canlandırmıştır.

Türkiye bir taraftan 14 Nisan 1987'de AB'ye tam üyelik müracaatında bulunmuş diğer taraftan da ertelenmiş bulunan gümrük vergileri uyum ve indirim takvimini 1988 yılından itibaren hızlandırılmış bir şekilde yeniden yürürlüğe koymuştur [Coşkun, 2001: 197-199].

Türkiye'nin 27 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik talebi topluluk bakanlar konseyi tarafından incelenmek üzere komisyona havale edildi.

AT Komisyonu 1989 yılında Türkiye'nin tam üyelik başvurusu konusundaki görüşünde (Avis) topluluğun kendi iç pazarını tamamlayabilme döneminden önce (1992) yeni bir

üyeyi kabul edemeyeceği ve Türkiye'nin katılmadan önce sosyal, ekonomik ve siyasi alanda gelişmelerine ihtiyaç duyulduğu hususlarına yer verildi [Bulaç, 2001: 30].

AT Komisyonu Türkiye'ye kapılarını tamamen kapatmasa da gelecekte bir üyelik için herhangi bir yeşil ışık yakmamıştır. Fakat başlangıçta daha sert olacağı umulan komisyon görüşü çeşitli faktörlerin etkisiyle en azından hayır olarak çıkmamıştır. Bu yaşananlar sırasında Körfez Krizi ve ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarları açısından Türkiye'nin öneminin artması nedeniyle, ilişkileri yumuşatma yoluna gitme arzusu önemli bir yer tutmuştur.

Konsey 5 Şubat 1990 tarihinde Komisyon'un görüşünde belirtilen hususları esas itibarıyla benimsemiş ve Komisyon'dan görüşünde belirtilen AB-Türkiye ilişkilerinin güçlendirilmesi gerekliliğine dair ayrıntılı öneriler hazırlamasını talep etmiştir. Komisyon 7 Haziran 1990'da Gümrük Birliği'nin tamamlanması, mali işbirliğinin başlatılması ve derinleştirilmesi, sınai ve teknolojik işbirliğinin teşvik edilmesi ve siyasi ve kültürel bağların güçlendirilmesi dahil olmak üzere bir dizi öneriyi benimsemiştir ("Matutes Paketi"). Bu paket Konsey tarafından onaylanmamıştır [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihçe.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

AB Türkiye ilişkilerindeki en önemli gelişme Komisyonun tam üyelik talebinin reddi üzerine AB içinde başka bir örneği olmayan Gümrük Birliği'ne gitme konusunda varılan uzlaşma olmuştur. 1/95 sayılı ve 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi kararı ile AB-Türkiye arasında Gümrük Birliği inşa edilmiştir [Özcan, 2001: 134-135].

Türkiye-AB arasındaki Gümrük Birliği Antlaşmasından sonra AB Gümrük Birliği ile birlikte ülkemize karşı üstlendiği bazı yükümlülüklerini yerine getirmemiştir. AB bu yükümlülüklerini yerine getirmede insan hakları ihlallerini bahane etmiş, diğerlerinde ise Yunanistan'ın vetosu ile karşılaşmıştır. Türkiye ve AB kaynakları Gümrük Birliği'nin dış ticaret açılımını arttırdığını, Türkiye'nin dünyadaki altıncı AB'ye girmek isteyen ülkeler ikinci büyük pazarı haline geldiğini ortaya koymaktadır [Somuncuoğlu, 2002: 30-31].

AB Gümrük Birliği'nin kararının kabul edildiği Ortaklık Konseyi toplantısında Türkiye'ye karşı üstlendiği ve Türkiye'ye 4-5 yıllık bir dönem içerisinde 2,5 Euro'ya varan mali yardım yapma yükümlülüğünü yerine getirmemiş, önerilen bazı tedbirleri alamamıştır. Türkiye'ye karşı yerine getirilmesi gereken bu yükümlülüklerin AB tarafından yerine getirilememesi Türkiye-AB ilişkilerini etkilemiştir. İlişkilerin Türkiye'nin umut ettiği farklı biçimde gelişmesinin iç ve dış dört nedeni vardır. Bu nedenlerden dış kaynaklı olan ilk neden özellikle AET üyesi olduğu 1981 tarihinden itibaren Türkiye-AB yakınlaşmasını engelleyici bir tutum sergileyen Yunanistan'ın müdahaleleri ve engelleme girişimleriydi. 24 Temmuz 1996 tarihinde Yunanistan'ın baskısıyla AB Bakanlar Konseyi Kardak Krizi'nin sorumlusunun Türkiye olduğuna ve sorunun çözümü için uluslar arası Adalet Divanı'na gidilmesinin gerektiğine dair bir karar aldı. Alınan bu karara dayanarak Yunanistan, AB ile Türkiye arasındaki tüm ilişkilerinin donması için vetosunu her durumda Türkiye aleyhine kullanmaya başladı.

Dört nedenden dış kaynaklı ikinci neden Avrupa Parlamentosu'nun tutumuydu. Türkiye'deki insan hakları ihlalleri ve demokratikleşme alanında yaşanan eksiklikleri bahane eden Avrupa Parlamentosu, AB'ye şartları ne olursa olsun üye olarak görülmeyi isteyen Türkiye'yi denetim altında tutumunu kendisi için bir hak olarak algılamaya başladı. Bütün bunlar neticesinde denetimlerini daha çok yoğunlaştırdı ve sıklaştırdı.

Üçüncü neden ise, AB'nin dikkatini derinleşmeye kurumsal reformlara ve bu sayede genişlemeye doğru hazırlıklara yöneltmesiydi. Türkiye Avrupa'nın sınırları ve Avrupalılık kimliği konularında çeşitli zamanlarda gündeme getirilen tartışmalarda hep sınırdaki ülke olma özelliği ile göze çarpmaktadır. Fakat, AB coğrafi anlamda kesinlikle Avrupalı olmayan Akdeniz Adası Kıbrıs kolaylıkla Avrupalı hale getirilmekteydi.

Dört nedenden iç kaynaklı olan neden ise, Türkiye'de akademik çevrelerin, kamuoyunun, basın ve siyasi kadroların kafasında Avrupa entegrasyonunun ikinci plandaki işler konumunda bulunması ve siyasi mekanizmaların olayın arkasına geçmemesiydi.

Açıkladığımız bu nedenlerle Türkiye’de AB ve Gümrük Birliği günden güne değerini kaybetmekte üyelik sürecinin kesin olarak başlaması dışında hiçbir gelişme Türkiye’yi yeniden Avrupa’ya yöneltme durumunu ortaya koymayacaktı [Oran, 2001: 342-343].

15 Temmuz 1996’da Genel İşler Konseyi Türkiye dahil, 12 Akdeniz ülkesi için geliştirilen MEDA programı hakkındaki yönetmeliği benimsemiştir.

28 Kasım 1996’da gerçekleştirilen Başkanlar Konferansı sonrasında, Parlamento’ya Komisyon’un MEDA programı (375 milyon Euro 1996-99 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye için kullanılacaktır) çerçevesinde finanse etmek istediği projelere dair görüş verme olanağı tanıyan özel bir prosedür kabul edilmiştir. 29 Nisan 1997’de AB-Türkiye Ortaklık Konseyi toplantısında AB, Türkiye’nin AB’ye üyelik konusundaki ehliyetini tekrarladı. AB, ayrıca, Türkiye’nin müracaatının başvuruda bulunan diğer ülkelerle aynı ölçütlere göre değerlendirileceğini belirtti ve Komisyon’dan AB-Türkiye ilişkilerinin gelecekte Gümrük Birliği bağlamında geliştirilmesine ilişkin bir belge hazırlaması istendi [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihçe.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Türkiye AB ilişkilerinde 1997 yılında yaşanan bazı gelişmeler ilişkilerin yeni dönemecin eşiğine gelmesine neden oldu. Türkiye 1997 yılı sonunda gerçekleştirilecek Lüksembourg Zirvesi’ne kadar geçen zaman içinde tam üyelik için yürüttüğü çabaların AB’nin başkentlerinde olumlu yankı bulmadığına şahit olurken AB’nin doğuya doğru genişlemesinde Türkiye’nin dikkate alınmadığına dair göstergeler artmaya başlamıştır [Oran, 2001: 343].

Topluluğa girecek yeni üyelerin topluluk müktesebatı uygulamaktan karşılaşacağı ekonomik ve teknik zorluklara karşı talep ettiği geçici ve istisnai önlemler uyum konusunun birer parçası olmuştu. AB üyesi devletlerin dışişleri bakanları 2 Ekim 1997 tarihinde Hollanda’nın başkenti olan Amsterdam’da birliğin genişletilmesi ve güçlendirilmesine ilişkin kurucu antlaşmaların tamamlayıcı nitelikteki Amsterdam Antlaşmasını imzaya koymuşlardır.

AB'nin Amsterdam'da kurucu antlaşmalarla getirilen değişikliklerden sonra 16 Temmuz 1997 tarihinde AB'nin Kopenhag Zirvesi toplantısında aldığı kararlar uyarınca Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayan bir genişleme süreci başlatmıştır. Doğu Avrupa ülkelerini genişlemeye hazırlama politikası kapsamında AB komisyonu 1997 yılında bir rapor hazırlamıştır. Avrupa Birliği'nin 21. Yüzyıldaki güçlenme ve genişleme kurallarını ortaya koyan "Gündem 2000" isimli strateji planı bu dönemde ortaya konmuştur [Aktar, 2002: 28].

"Gündem 2000" adlı strateji raporu Türkiye tarafından merakla bekleniyordu. Fakat içeriği itibariyle Ankara'ya yeni bir hayal kırıklığı yaşattı. Açıklanan bu raporda Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin ve Güney Kıbrıs'ın 2000'li yıllarda iki dalga şeklinde AB'ye katılımları öngörülmüyordu. İlk etapta tam üyelik koşullarına Kopenhag Kriterlerine en fazla uyum gösterebilen 6 ülke olarak değerlendirilen Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Slovenya, Güney Kıbrıs'ın adı sayılıyor. İkinci etapta ise söz konusu kriterlere göre daha geride olduğu kabul edilen 5 ülke Letonya, Slovakya, Litvanya, Romanya, Bulgaristan, sayılıyor. Türkiye'nin ismi ikinci etapta kabul edilecek ülkeler arasında sayılmıyordu [Hangün, 2002: 57].

Bu belge Gümrük Birliği'nin konsolide edilmesi, yeni alanları (hizmet ve tarım) kapsayacak şekilde genişletilmesi ve bazıları ikinci ve üçüncü ayak kapsamında bulunan çeşitli sektörlerde işbirliğinin artırılması için bir dizi önlem önermektedir. Komisyon Türkiye'ye ayrıca insan hakları durumunu iyileştirme konusunda yardımcı olma önerisinde bulunmuştur. Bu amaçla komisyon, Türk yetkililerinin insan hakları ve hukukun üstünlüğüne olan saygıyı artırma çabalarına katkıda bulunmak üzere, yetkili Türk mercileri ve sivil toplum örgütleriyle işbirliğinde bulunmayı öneren program taslağını hazırlamıştır [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihçe.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

AB Komisyonu aday ülkelerle tam üyelik müzakerelerine başlama kararı almıştır. Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği'nin işleyişini düzenleyen Ortaklık Konseyi kararının imzalanması esnasında kararı veto etmeye hazırlanan Yunanistan'ın bu girişimini engellemek için AB, Kıbrıs ile tam üyelik müzakerelerinin hükümetlerarası

konferansın bitiminden itibaren 6 ay sonra başlayacağını daha önceden ilan etmiştir. Komisyon üyeleri Kıbrıs'ın 2002 yılı içerisinde tam üyeliğe kabul edileceğini duyurmuşlardı [Hangün, 2002: 57].

Türkiye Gündem 2000 adlı raporun açıklanmasını takip eden dönemde AB üyesi ülkeler ve AB Komisyonu düzeyinde yoğun bir şekilde ikili temaslar gerçekleştirdi. Türkiye yaptığı bu görüşmelerde komisyonun kendisini AB'nin hali hazır genişleme süresinden dışlayan, Gündem 2000'deki önerileri konusundaki olumsuz görüşlerini belirterek, AB'nin bu yönde bir tutum almasının Türkiye AB ilişkilerinin müktesebatıyla ciddi biçimde çelişeceğini vurgulamış ve Lüksembourg Zirvesi toplantısından beklentilerini aşağıdaki şekilde ortaya koymuştur:

- Türkiye'nin AB'nin genişleme sürecine dahil olduğunun resmen ilanı,
- Türkiye'nin Avrupa Daimi Konferansı'na diğer adaylarla eşit statüde katılması,
- Türkiye'nin uygun bir katılma öncesi stratejisi ile desteklenmesi [Somuncuoğlu, 2002: 50-52].

Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi durumu, görüş metni başlıklı ayrı bir raporda yer almıştır. Katılım müzakerelerinin başlatılabilmesinin ön şartı olarak Kopenhag Zirvesi kriterlerine uygunluk kabul edilmiş, Gümrük Birliği kapsamında ilişkilerin geliştirilmesi yönündeki komisyon raporu Türkiye için yeterli görülmüştür. Bu olay yeni bir gelişme değildir. Çünkü; 1993 Kopenhag Zirvesi'nde AB'nin tutumu net olarak resmi bir şekilde AB Konseyi belgesi kapsamında açıklanmıştır. Aynı belgede merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin yapım ve orta vadede AB üyesi olacakları net bir şekilde ortaya koyulmuştur [Karluk, 1998: 11].

Aralık 1997'deki Lüksembourg AB Konseyi "Türkiye'nin AB'ye üyelik konusundaki ehliyetini" üst düzey katılımı ile tekrar teyit etmiştir. Hükümet ve devlet başkanları ayrıca "Türkiye'yi her alanda Avrupa Birliği'ne yakınlaştırarak katılımı hazırlayacak" bir strateji belirleme kararı almıştır. Bu stratejide "Ankara Antlaşması ile tanınan imkanların geliştirilmesi, Gümrük Birliği'nin derinleştirilmesi, mali işbirliğinin uygulamaya konulması, yasaların uyumlulaştırılması ve AB'nin müktesebatının benimsenmesi; her bir olay bazında kararlaştırılmak suretiyle çeşitli programlara ve

kurumlara Türkiye'nin katılımı..." bulunacaktır. Ayrıca, AB Konseyi Türkiye ile olan bağların güçlendirilmesine imkan verecek ilkeleri belirlemiştir [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihce.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Tam üyelik ehliyeti ve ülkenin Avrupalılık yönetimi AB Komisyonunun, görüş metni niteliği taşıyan raporunda ortaya konulmuştur. Türkiye diğer aday ülkelerden farklı olarak değerlendirildiği için bu kavram anlamını kaybetmiştir. AB Komisyonunun raporunda Türkiye'nin diğer aday ülkelerle aynı standartlar ve kriterler çerçevesinde değerlendirileceği açıklanmıştır. Gündem 2000 adlı raporda diğer aday ülkeler hakkındaki görüş raporları dikkate alındığında bu ülkelerle Türkiye'nin aynı kriterlerle değerlendirilmediği net bir şekilde ortadadır. Açıklanan raporda Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi, siyasi anlamda ilerleme kaydedilmesi ile ilişkilendirilmiştir. Raporda yer alan konular şunlardır:

- Yunanistan'la ilişkilerin düzeltilmesi,
- İnsan haklarının uluslar arası platformda kabul edilebilir seviyeye getirilmesi,
- Kıbrıs konusunda, adil ve kalıcı bir çözüm için, Türkiye'nin BM kararları çerçevesinde çaba göstermesi,
- Terörizm ile mücadelede insan hakları ve hukuk devleti kurallarına uyulması.

Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi ekonomik alanda ilerlemenin olmasına endekslenmiştir. Bu alanlar şunlardır:

- Dengeli ekonomik büyüme ve istihdam artışı için enflasyonu düşürmeye yönelik para politikası izlenmesi,
- Ekonomik reform yapılması ve istikrarlı kamu maliyesi politikası,
- Tarım ve kamu sektöründe yapısal reformlara gidilmesi,
- Fiziki ve sosyal alt yapının iyileştirilmesi.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin güçlendirilmesi için yapacaklarını Avrupa Konseyi sıralarken günümüzde Türkiye'ye dayatılan şartlar ilk defa liste haline getirilmiştir.

Türkiye aday ülkeler içerisinde sayılmadığı gibi Avrupa Konferansı'na katılabilmesi için yukarıda sayılan şartları kabul etmesi gerekiyordu. Türkiye Mart 1998 tarihinde bu konferansa katılmama kararı almıştır. Lüksembourg Zirvesi'nde kabul görmeyen bu

şartlar 2 yıl sonra Türkiye'nin önüne Helsinki Zirvesi ile çıkarılmış, 2 yıl önce şartları kabul etmeyen Türkiye bu zirvede şartları kabul etmiştir [Karluk, 1998: 11].

Bülent Ecevit'in Helsinki'ye hareketinden önceki Kıbrıs'la ilgili bir soruya verdiği cevap şu şekildedir: Helsinki'de bir müzakere olacak değil, daha çok törensel bir olay. Çünkü açıklamada belirttim, dönem Başkanı Finlandiya Başbakanı Sayın Lipponen bize yazılı olarak bir açıklama gönderdi. Buna göre eğer dört yıl içinde Türkiye ile Yunanistan kendi aralarındaki ihtilafı çözememiş olurlarsa, zorunlu olarak tahkime, uluslar arası mahkemeye gidilmeyeceği, karar metninin bu şekilde yorumlanmaması gerektiği, 4 yıl içinde eğer görüşmelerden bir sonuç alınmazsa Avrupa Birliği'nin durumu yeniden değerlendireceği ifade edilmiştir. Böylelikle o konudaki kaygımız giderilmiş olmaktadır. Çünkü sayın Dönem Başkanının sözleri, Avrupa Birliği hukukunun bir parçası, bir unsuru durumundadır. Kıbrıs konusunda da eğer bir anlaşmaya varılamazsa ve G.K.R.Y'ye güya tüm Kıbrıs'ı temsilen Avrupa Birliği'ne üyelik tanınmasını biz kesinlikle sakıncalı buluyoruz. Her zaman söylediğimiz gibi, Kıbrıs gerçeği kabul edilmeden, yani Kıbrıs'ta iki ayrı bağımsız devlet bulunduğu gerçeği kabul edilmeden bir uzlaşma sağlanması mümkün değildir. Eğer bu düşüncelerimize rağmen G.K.R.Y AB'ye alınacak olursa, Kıbrıs Rum Yönetimi ile AB ne kadar bütünleşirse, Türkiye Cumhuriyeti ile K.K.T.C de aynı ölçüde bütünleşecektir. Dün bunu açıkça ifade ettik. Bundan sonra da ifade etmeye devam edeceğiz dedi [belgenet.com/arşiv/ab_bel_1112/999.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Türkiye ile AB münasebetleri arasındaki durgunluk 1999 Aralık ayındaki Helsinki Zirvesi'ndeki Türkiye'nin de aday ülke ilan edilmesiyle yeni bir noktaya gelmiştir. Fakat, Türkiye'nin adaylığı için birtakım şartlar ileri sürülmüştür. Bu şartlardan biri de Kıbrıs'tır. AB tarafı Türkiye'den Kıbrıs Sorununun çözümü için BM Genel Sekreterinin çözüm çabalarına aktif destek isteğinde bulunmuştur [Ülger-Efegil, 2001: 1-3].

Helsinki'de AB Konseyi'nde belirtildiği üzere (10-11 Aralık 1999), Konsey "Türkiye'de son zamanlarda yaşanan olumlu gelişmeleri ve ayrıca Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerine uyum yönündeki reformlarını sürdürme niyetini memnuniyetle

karşılar. Türkiye, diğer aday devletlere uygulananlar ile aynı kriterler temelinde Birliğe katılmaya yönelmiş bir aday devlettir.” Helsinki’de alınan kararlar AB_Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktasıdır. Diğer aday devletler gibi Türkiye de, reformlarını teşvik etmeye ve desteklemeye yönelik bir katılım öncesi stratejiden istifade edecektir.

Üç yıl aradan sonra Ortaklık konseyi ilk defa Nisan 2000’de Türkiye başkanlığında toplanmıştır. Konseyde iki önemli siyasi karar alınmıştır; birincisi Ortaklık komitesi kapsamında sekiz-alt komitenin oluşturulması, ikincisi de AB ve Türk satın alma piyasalarının karşılıklı olarak birbirine açılması ve hizmetlerin serbestleştirilmesi amacıyla yapılacak anlaşma müzakerelerinin başlatılmasıdır [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihçe.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Helsinki’deki AB Konseyinde belirtildiği üzere (10-11 Aralık 1999), Konsey “Türkiye’de son zamanlarda yaşanan olumlu gelişmeleri ve ayrıca Türkiye’nin Kopenhag Kriterlerine uyum yönündeki reformlarını sürdürme niyetini memnuniyetle karşılar. Türkiye, diğer aday devletlere uygulananlar ile aynı kriterler temelinde birliğe katılmaya yönelmiş bir aday devlettir.” Helsinki’de alınan kararlar AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktasıdır. Diğer aday devletler gibi Türkiye’de reformlarını teşvik etmeye ve desteklemeye yönelik bir katılım öncesi stratejiden istifade edecektir. Üç yıl aradan sonra ortaklık konseyi ile ilk defa Nisan 2000’de Türkiye başkanlığında toplanmıştır. Konseyde iki önemli siyasi karar alınmıştır; birincisi ortaklık komitesi kapsamında sekiz alt- komitenin oluşturulması, ikincisi de AB ve Türk satın alma piyasalarının karşılıklı olarak birbirlerine açılması ve hizmetlerin serbestleştirilmesi amacıyla yapılacak anlaşma müzakerelerinin başlatılmasıdır [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihçe.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

2000 yılı Kasım ayında açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi’nde Kıbrıs sorunu kısa vadeli öncelikler arasında yer almıştır. Türkiye’nin itirazı neticesinde Kıbrıs Sorunu’nu orta ölçüde çözüme kavuşturulması için taraflar arasında anlaşma sağlanmıştır [Ülger-Efegil, 2001: 1-3]. Katılım Ortaklığı Belgesi, AB’nin katılım kriterlerinin karşılanması yönünde ilerleme kaydedilesi amacıyla Türkiye için önceliklerin belirlendiği bir yol haritasıdır.

Katılım Ortaklığının amacı komisyonun Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda kaydettiği ilerlemeye ilişkin 2000 yılı düzenli raporunda tanımlanan çalışma gerektiren öncelikli alanları, bu öncelikleri hayata geçirmek için Türkiye'ye sağlanmış olan mali olanakları ve bu yardımların tabi olacağı şartları tek bir çerçeve altında bir araya getirmektir. Türkiye bu katılım ortaklığı belgesi ışığında 19 Mart 2001'de müktesebatin üstlenilmesi için ulusal programı (UP) kabul etmiştir. 15-16 Haziran 2001'de Göteborg'da yapılan Avrupa Konseyi'nde ulusal program olumlu bir gelişme olarak tanımlanmış ve Türkiye katılım öncesi stratejisinin mihenk noktası olan katılım ortaklığının önceliklerini hayata geçirmek somut adımlar atmaya teşvik edilmişti. 26 Şubat 2001'de Konsey Türkiye'ye yapılacak olan katılım öncesi mali yardımının koordinasyonuna yönelik bir düzenlemeyi kabul etti.

Konsey, 5 Haziran 2001'de komisyona Türkiye'nin münferit topluluk programlarında yer almasına ilişkin yasal prosedürleri basitleştirecek bir çerçeve anlaşmasının Türkiye ile müzakere edilmesi için yetki verdi. Konsey Aralık 2001'de Türkiye'ye katılım öncesi mali yardımına ilişkin bir düzenleme kabul etti [www.deltur.cec.eu.int/ab-tarihçe.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

2. 3. Avrupa Birliği'nin Kıbrıs ile İlgili Kararlar Aldığı Zirve ve Toplantıları

AB'nin genişlemesi noktasında en önemli gelişmelerden biri AB üyeliği için aranan kriterlerin ve koşulların saptandığı 1993 Kopenhag Zirvesidir.

AB'nin genişlemesi noktasında çok önemli olan ve AB'ye bundan sonra üye olabilmek için koşulların belirlendiği Kopenhag Zirvesi'nin sonuç bildirgesinde Türkiye ile ilgili olarak şu ifadeler yer almaktadır: "(...) At Zirvesi, Türkiye ile işbirliğinin, bir Gümrük Birliği'nin kurulması ile ilgili olduğu ölçüde 1963 tarihli Ortaklık Antlaşması ve 1970 tarihli Katma Protokolde öngörülen perspektif içinde geliştirilmesi ve yoğunlaştırılması konusunda, Lizbon'da toplanan AT Zirvesi'nde kabul edilen esasların etkili bir biçimde uygulanmasını Konsey'den istemiştir." İfadeleri sonuç bildirgesinde kullanılıyordu.

Zirvedeki Türkiye ile ilgili bu ifadeler Türkiye ile ilişkilerin bir Gümrük Birliği temelinde yürütülmek istendiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Buna karşılık, aynı belgede Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için işbirliğinin tam üyelik hedefine doğru

yönlendirileceği biçiminde ifadeler yer verilmekteydi. Bu noktada Ortaklık ilişkisi ve üyelik başvurusu Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden çok eskiye varan Türkiye, genişleme süreci içerisinde Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin gerisinde kalıyordu. Türk yetkililer AB'ye tam üyelik yönünde yapılan ısrarın bir sonuç vermeyeceğini ve "Gümrük Birliği'ni oluşturmanın AB'ye arka kapıdan girmek anlamına geleceğini "düşünerek ağırlığı Gümrük Birliği'ne verme yönünde politikalar içersine girdiler [Oran, 2001 : 331]

Kopenhag Zirvesi'nde belirlenen kriterler üç temel noktada toplanmaktadır ve tartışılmayacak kadar açık ve nettir.

Bu noktalar ; politika, ekonomi ve hukuk alanlarını içermektedir.

Kriterlerin birinci temel noktası; demokrasi, insan hakları, hukuk normları ve azınlıkların korunması şeklindedir.

Kriterlerin ikinci temel noktası; AB'nin mevcut hukukunun Türkiye'nin iç hukukuna uyarlanmasıdır.

Kriterlerin son noktası; Pazar ekonomisini ve iç ekonomik rekabetten gelecek baskıya karşı direnme gücüne sahip olmasını ihtiva etmektedir.

Avrupa Konseyi'nin 21- 22 Haziran 2001 tarihli toplantısında, aday ülkelerin ancak bu şartları eksiksiz olarak yerine getirmesinden sonra birliğe dahil olabilecekleri kararı alındı. Türkiye'nin Kopenhag politik kriterlerini tam ve eksiksiz olarak yerine getirmediği müddetçe AB'ye üye olamayacağı açık bir şekilde ortadadır. Birliğe aday ülkeler içinde politik kriterler açısından en sorumlu ülkenin Türkiye olduğu ortadadır. Tüm AB ülkelerinin hükümet ve hükümet dışı kurumları tarafından Kopenhag Zirvesi'nde kabul edilen ve birliğe aday olmak isteyen devletler için belirlenen Kopenhag Kriterleri "Olmaz olmaz koşul" özelliği içinde bulunduruyor [Yıldız-Düzgören, 2002 :28].

Gümrük Birliği'nin gerçekleşmesinden sonraki Dublin Zirvesi'nde (13-14 Aralık 1996) Türkiye ile ilgili alınan kararlar "AB Zirvesi, Türkiye ile ilgili siyasi ilişkilerin geliştirilmesine verdiği önemi teyit eder" denilmesine karşın alınan kararın son cümlesinde şu ifade yer almaktadır: "AB Zirvesi ayrıca Türkiye'yi Kıbrıs'ta BM Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda bir çözüme ulaşılabilmesi için nüfusunu kullanmaya davet eder" denilerek, son yıllara damgasını vuran siyasi tutum keskinleştirilmiştir [www.stwing.upen.edu/durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca,01/03/2004,13:00-14:00]

Kıbrıs'la ilgili ifadelerin yer aldığı diğer bir zirve Luxembourg Zirvesidir. Luxembourg Zirvesi 12-13 Aralık 1997 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Zirvede görüşülen ana konular "Gündem 2000" raporu ve genişleme süreciyle alakalı stratejik kararların alınmasıydı. Luxembourg Zirvesi'nin sonuç bildirisinin 35. Paragrafında, Türkiye'nin AB'ye üyeliği açık bir şekilde 4 özel koşula bağlanıyordu.

Zirvenin sonuç bildirisinde Türkiye-AB ilişkilerinin güçlendirilmesi siyasi mahiyetleri olan 4 özel konuda sağlanacak ilerlemeye bağlanmaktaydı. Zirvede Türkiye ile ilgili belirlenen 4 özel konu; insan hakları alanındaki norm ve uygulamalarının AB'ninkilerle uyumlaştırılması kapsamında Türkiye'nin başlattığı siyasi ve ekonomik reformların takibi; azınlıklara saygı gösterilmesi ve azınlıkların korunması; Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin bir düzene oturtulması, anlaşmazlıkların özellikle Uluslar arası Adalet Divanı yoluyla çözümlenmesi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarından hareketle Kıbrıs'ta siyasi bir çözüme ulaşmak amacıyla BM'nin koruması altında devam ettirilen müzakerelere Türkiye'nin destek vermesi olarak ifade edilmişti.

Luxembourg Zirvesi'nin sonuç bildirisinde ayrıca AB'nin değerleri ile iç ve dış hedeflerini paylaşan Avrupa devletleri ile AB üye devletlerini bir araya getirecek bir Avrupa Konferansı gerçekleştirilmesine karar verdiği açıklanarak bazı şartları ihtiva eden tüm Avrupa ülkelerinin bu konferansa davetli olduğu belirtiliyordu. Türkiye'yi AB'nin istediği özelliklerden bazıları rahatsız edecek biçimdeydi. "Konferans üyelerinin, barış, güvenlik ve iyi komşuluk ilişkileri, egemenliğe saygı, AB'nin üzerine

inşaa edildiği ilkeler, dış sınırların ve uluslar arası hukuk ilkelerinin bütünlüğü ve ihlal edilemezliği konularında karşılıklı taahhüdünü paylaşmaları gerekmektedir. Bildiride son olarak da AB'nin bu daveti ilk aşamada Kıbrıs, Orta ve Doğu Avrupa aday devletleri ve Türkiye'ye yöneliktir" cümlesine de yer verilmekte ve Türkiye özellikle davet edilen ülkeler içinde yer alıyordu [Oran, 2001: 346-347].

14 Aralık 1997 tarihinde Lüksembourg Zirvesi'nin ertesi günü Türkiye yaptığı açıklamada AB'nin Türkiye'ye karşı takındığı yanlı ve ayrımcı tutumunu kınamış, bununla beraber Türkiye'nin tam üyelik hedefinin değişmediğini ve AB ile varolan ortaklık ilişkilerinin sürdürüleceğini, ortaklık ilişkisinin geliştirilmesinin AB'nin yükümlülüklerini yerine getirmesine bağlı olacağını, AB'nin mevcut zihniyet ve yaklaşımı değişmedikçe ilişkilerimizin kapsamı dışındaki konuları AB ile görüşmeyeceğimiz açıklanmıştır. Daha sonra yapılan açıklamalarda, AB ile siyasi diyalogun, ilişkilerimizin gelişmesine engel oldukları iddia edilen Türk-Yunan ilişkileri, Kıbrıs sorunu ve insan hakları dahil olmak üzere Türkiye'nin iç meselelerini bundan sonra içermeyeceği açık bir şekilde ifade edilmiştir [Coşkun, 2001: 190].

Kıbrıs'la ilgili bilgilerin ve görüşlerin yer aldığı zirvelerden biride 3-4 Haziran 1999 tarihinde Almanya'nın Köln kentinde yapılan Köln Zirvesi'dir. Köln Zirvesi'nde, Almanya tarafından hazırlanan ve Türkiye'nin beklentilerini karşılayabilecek özellikteki taslak metin, İngiltere ve Fransa'nın desteğine rağmen, Yunanistan'ın ve bazı üye ülkelerin olumsuz tavırları neticesinde kabul edilmedi. Bu arada Yunanistan'ın Türkiye-AB ilişkilerini engellemekteki etkisi hiçbir şey kaybetmeden devam ediyordu. Yine de Türkiye-AB ilişkilerindeki tıkanıklık yavaş yavaş giderilme aşamasına girmişti [Oran, 2001: 350].

Kıbrıs meselesinde taraflardan biri olan Yunanistan'ın 1999'lu yıllardaki politikasına ve bu dönemde gerçekleşen Helsinki Zirvesi'ne, gelişmelerine, sonuçlarına baktığımızda Yunanistan'ın politikası ve Helsinki Zirvesi gelişmeleri şu şekildedir:

AB 1999 yılı başlarında Türkiye'ye sıcak mesajlar göndermeye başlamıştır. Bu arada Abdullah Öcalan yakalanmış ve yakalanmasıyla birlikte PKK ve Öcalan'ın Yunanistan'dan destek aldıkları ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler üzerine Yunanistan

AB'nin bu dönemde takip ettiği politika çerçevesinde Türkiye'ye sıcak mesajlar göndermeye başladı. Fakat, Türk yetkililer hem dış hem de iç unsurların etkisiyle Yunanistan'ı yaptığından dolayı köşeye sıkıştırmak yerine Yunanistan'ın dostluk mesajlarına olumlu yaklaştı. Yunanistan'ın bütün bu sıcak yaklaşımının nedenleri olarak hem suçluluktan kurtulmak hem de AB'nin yeni yaklaşımı çerçevesinde önce Kıbrıs, sonrada Ege konusunda lehine çıkar elde etmek vardı. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'de deprem felaketi meydana geldi ve Yunanistan için uygun ortam ortaya çıktı.

Bu ortam içinde başlayacak Helsinki Zirvesi öncesinde Yunanistan AB'nin diğer 14 tam üyesiyle Türkiye'nin üyeliği konusundaki Vetoyu kaldırmak karşılığında Kıbrıs ve Ege konularında lehine gelişmelerin olması koşuluyla pazarlığa oturdu.

Yunanistan'ın istediği ödünler şunlardı:

- Kıbrıs sorunu çözüldürse de G.K.R.Y AB'ye tam üye yapılacaktı.
- İki taraf Ege konusunda anlaşmazlığa düşerse Lahey'e gidilecekti [Manisalı, 2000: 127-128].

Helsinki Zirvesi 10-11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirildi. Zirve toplantısında Binyıl Bildirisi (Millenum Declaration) imzalandı ve Helsinki Zirvesi toplantısı esnasında gerçekleştirilen görüşme sonucunda Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmesi kabul edildi.

Helsinki Zirvesi toplantısında 15 AB üyesi ülke, Bildirge'nin alakalı parafına bakılırsa, "Türkiye'de yaşanan olumlu gelişmelerden ve Kopenhag Kriterleri kapsamında Türkiye'nin reformlara devam etme kararlılığından duyduğu memnuniyeti ifade etmiş ve Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit koşullarda AB üyeliğine aday olduğu ifade edilmiştir [Bal, 2001: 153].

Türkiye açısından önemli kararların alındığı Helsinki Zirvesi'nin sonuç bildirgesine Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak dokuzuncu paragrafta şu ifadeler yer almaktadır:

“9-(a) Avrupa Konseyi Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulunması amacıyla, 3 Aralık'ta New-York'ta başlayan görüşmeleri memnunlukla karşılar ve BM Genel Sekreteri'nin bu süreci başarılı bir sonuca ulaştırma çabalarını kuvvetle destekler.

- (b) Avrupa Konseyi, politik çözümün, Kıbrıs'ın AB'ye katılımını hızlandıracağına altını çizer. Katılma görüşmelerinin tamamlanmasına kadar bir çözüme ulaşılamaması halinde, bu durum konseyi katılma kararı için bir ön koşul sayılmayacaktır. Bu durumda Konsey, ilgili tüm faktörleri dikkate alacaktır” [www.stwing.upen.edu/ durduran/hamambocu /authars/ dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Helsinki Zirvesi toplantısının sona erdiği ve bildirinin yayınlandığı gün medyaya yansıyan biçimiyle yapılan yorumlar ve gözlemler açıklanan bu bildirinin Türkiye açısından taşıdığı anlam ve önemi değerlendirme açısından önemli ipuçları taşımaktadır. Bu açıklanan bildirden AB genel olarak, Finlandiya ise dönem başkanı olarak memnundu. ABD'de Türkiye'ye memnun görünüyordu. Fakat Helsinki Zirvesi bildirisinden net bir şekilde olumsuz etkilenen ve bu etkisini açıkça ifade eden bir kişi vardı o da K.K.T.C Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş idi.

Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ye aday olarak gösterilmesinin asıl amacı AB'nin Türkiye'ye karşı elinde bulundurduğu kozları kaybetmemek ve bazı iç ve dış politika konularında baskı yapıp kazanç elde etmek için yapılan bir düzenlemedir. Bu kapsama Kıbrıs'ta girmektedir [Manisalı, 2000: 130].

Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit. Helsinki Zirvesi öncesinde bir hafta boyunca “adaylık koşullu gelirse kabul etmeyiz” dedi. Fakat koşullu gelen adaylığı, bazı iç ve dış çevrelerin baskısı ile kabul etti. Bütün bu gelişmeler New York'ta Denktaş-Klerides dolaylı görüşmeleri sürerken oldu. Dolaylı görüşmelerin takvimi Helsinki Zirvesi'nden birkaç gün öncesinde kararlaştırılmıştır. Burada amaç baskı oluşturup ödün almak istiyorlardı. AB Helsinki Zirvesi'nde bazı ödünler kazanmak için çaba sarf etti, bunda da başarılı oldu [a.g.e, 127].

Birleşmiş Milletler gözetiminde gerçekleştirilen toplumlar arası bir görüşme için Amerika'nın New York şehrinde bulunan Denктаş'ı hazırlıksız yakaladı bu bildirme ve Türk Hükümetinin tavrı. Hazırlıksız yakalanmanın nedeni çok açıktı.: "koşulsuz" diye lanse edilen Türkiye'ye aday ülke statüsü tanıyan bu bildirme oldukça iyi dizayn edilmiş, diplomatik bir metindi. Bu bildirgenin oluşumunda en büyük rol sahibi Yunanistan idi. Yunanistan bu kapsamda istediklerini elde etmiş ve bu isteklerin en başında bulunan Kıbrıs Rum Kesiminin AB adaylığı yolunu sonuna kadar aralamıştı. Açıklanan bu bildirmeye göre, AB, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin çabalarını desteklemekte, Kıbrıs'la ilgili siyasi bir çözümün AB'ye "katılımı kolaylaştıracağıının altını çizmekte" idi. Konsey net bir şekilde BM'nin gözetiminde sürdürülen görüşmelerin 2002'ye kadar sonuçlandırılmaması halinde "Kıbrıs'ın katılımına ilişkin kararını, sorunu bir önkoşul olarak değerlendirmeksizin vereceğini" açık bir şekilde ortaya koymaktaydı. Türkiye'de bunu kabul eder gibi bir görüntü veriyordu [Bal, 2001: 154].

AB Komisyonu tarafından aday ülkelerle ilgili olarak her yıl hazırlanan ilerleme raporları kapsamında ülkemiz için hazırlanan beşinci rapor 9 Ekim 2002 tarihinde açıklanmıştır. Aynı zamanda AB Komisyonu genişleme süreci kapsamında izlenecek yönetime ilişkin önerilerini kapsayan Strateji Belgesi yayınlanmıştır.

Açıklanan ilerleme raporunda son bir yılda Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu siyasi reformların Kopenhag Katılım Kriterlerinin karşılanması yönünde önemli bir adım oluşturduğu özellikle vurgulanmaktadır. Bununla beraber Türkiye'nin siyasi kriterleri tam olarak karşılamadığı ve her alanda daha çok ilerleme kaydetmesi gerektiği de açıklanmaktadır.

Strateji Belgesi'nin Türkiye'ye ilişkin önerileri ise genelde Türkiye'nin beklentilerine cevap vermekten uzak kalmaktadır. Bu öneriler Türkiye'nin son zamanlarda kaydettiği siyasi ve ekonomik reformlarla müktesebat uyumu çalışmalarına yeterli bir karşılık olmaktan uzak gözükmetedir [www.mfa.gov.tr, 06/04/2004, 16:00-19:00].

2002 yılı Aralık ayında Kopenhag'da yapılan Kopenhag Zirvesi ile Türkiye'nin Avrupa Birliği macerasında yeni bir dönem başlamıştır. Kopenhag Zirvesi'nde değerlendirilen asıl önemli konu Kıbrıs olarak görölmektedir. AB Sonuç Belgesi'nde birleşik bir Kıbrıs'ı almak istediğini açıkça belirtmiştir. Fakat 28 Şubat 2003 tarihine kadar bir uzlaşmaya varılmaması halinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tek başına üyeliğinin mümkün olacağı açıklanmıştır.

Kopenhag Zirvesi'nin en önemli sonucu belki de Kıbrıs'ın Türkiye'nin pazarlık konusu olmaktan çıkıp, Avrupa'nın kozu haline gelmiş olmasıdır. Kopenhag Zirvesi ile 28 Şubat tarihine kadar uzlaşmaya varılamaması neticesinde G.K.R.Y'nin üyeliğinin garanti olduğu belgelenmiştir. Alınan bu karar hem Türkiye hem de K.K.T.C için tehdit unsuru teşkil etmiştir [www.turkstudent.com 15-25/05/2004].

Kıbrıs sorununa çözüm bulmak için yapılması gerekenler konusunda 2003 Düzenli İlerleme Raporunda Görüşler yer almaktadır. 2003 Düzenli İlerleme Raporu'nda Son 1 yıl içersinde Türkiye'nin etkileyici yasal çabalarını sürdürerek Kopenhag siyasi kıstaslarına uyum yönünde önemli bir ilerleme kaydettiği belirtilmektedir.

Raporda Türkiye'nin Kıbrıs Sorununa kapsamlı bir çözüm getirilmesinde destek sağlaması gerektiği vurgulandı. Sorunun çözümsüz kalmasının Türkiye'nin AB hedeflerinde bir engel oluşturacağı belirtildi. Raporda ayrıca AB Komisyonu'nun 2004 Ekim ayında Türkiye'nin siyasi kıstaslara uyumu konusunda bir rapor ve tavsiye açıklayacağı belirtilmekte. Bunun sonucunda, Aralık 2004 tarihinde toplanacak olan AB, Konseyi Türkiye ile müzakerelerin açılma olasılığı konusunda karar vereceği belirtilmekte [www.belgenet.com/arşiv/ab/bel_1112/999.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

2. 4. Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs

Avrupa ülkelerinin çoğu Kıbrıs meselesine II. Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk evresinde İngiltere'nin bir sorunu olarak yaklaşmak ve sorunla doğrudan ilgilenmekteydiler. İngiltere'nin meselenin çözümünde yeterli olmaması, çözüm bulamaması üzerine

meseleye NATO çerçevesinde bir çözüm bulmak niyetinde olan ABD'de devreye girmiş ve Zürich-Londra Antlaşmalarının oluşmasına katkıda bulunmuştur.

1963-1964 döneminde toplumlararası çatışmaların başlaması üzerine sorun yine NATO çerçevesinde ele alınmak istenmiştir. Makarios'un ısrarlı faaliyetleri sonucunda sorun BM'ye taşınmış bu olaya engel olunamamıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin birer üyesi olarak İngiltere ve Fransa veya Kıbrıs BM Barış Gücü'ne asker veren Avusturya, Finlandiya, Norveç ve Danimarka gibi Avrupa ülkeleri Kıbrıs sorununun kendilerine yüklediği maliyeti de dikkate alarak sorunla ilgilenmişlerdir.

1963-1964 olaylarından sonra Avrupa ülkelerinin Kıbrıs ile ilgilenmeleri Avrupa Konseyi aracılığı ile olmuştur. Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'nin iki Rum ve bir Türk parlamenterden olan Kıbrıslı üyelerinin toplantılara katılması engellenmiştir. Bu parlamenterlere ait sandalyeler 1984 mayısına kadar boş kalmıştır. 1984 mayısında ise tek bir Rum parlamenterin Kıbrıs'ı temsil etmesi kararlaştırıldı.

Kıbrıs sorununun Avrupa'da ele alınması konusunda 1964-1974 dönemi Türk tarafına bazı avantajlar sağlamıştır. 1967 yılında Yunanistan'da meydana gelen Albaylar Darbesi ile Yunanistan'ın AET ile yaptığı Atina Antlaşması'nın dondurulması (21 Nisan 1967), Yunanistan'ın Avrupa Konseyi'ni terk etmesi (13 aralık 1968) ve Kıbrıs'ta Türk toplumunun anayasal haklarından yoksun olarak yaşamak zorunda bırakılması, Türk tarafının avantajlarının başlıcaları olarak gözükmüyordu. Fakat, Türk tarafı elde ettiği bu avantajları iyi değerlendirememiştir.

Türkiye sahip olduğu avantajları kullanamazken Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yasal hükümeti olarak tanınma olanaklarını değerlendirerek, AET üyeleri için başvuru yaptı [www.stwing.upen.edu/durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Avrupa Birliği'nin Kıbrıs sorunu içine çekilmesi 1990'ların başında Kıbrıs Rum kesiminin Avrupa Birliği'ne başvurmasıyla AB ve onun genişlemesi açısından da önem kazanarak yeni bir boyuta taşındı. Kıbrıs sorununda bundan sonra AB üyesi devletlerde

olacak, onlarda kendilerince tarafların sorunu çözmelerini bekleyecekler ve gerektiğinde değişik politikalar kullanarak çözümün hızlandırılmasını isteyebileceklerdir. AB üyesi olmayan ve Avrupalıların gözünde suçlu taraf olarak görülen Türkiye'nin gelecekte daha fazla baskı altına girmesi muhtemel bir olaydı.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde Kıbrıs sorunu özellikle 1993 yılı sonrasında ağırlıklı bir biçimde gündeme getirilmiştir. Bunda Kopenhag Kriterleri olarak bilinen AB'ye aday ülkeler için 1993 yılında belirlenen ekonomik ve siyasi ölçülerin etkisinin bulunduğu açık bir şekilde görülmektedir [Bal, 2001: 270-275].

1990 yılında Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tüm ada adına yaptığı tam üyelik başvurusuna ilişkin ilk önemli gelişme 30 Haziran 1993'te Avrupa komisyonunun konuya ilişkin olumlu görüşünü beyan etmesi oldu.

Komisyonun ortaya koyduğu görüş Türkiye'de 1995'te Kıbrıs Rum kesimine AB yolunun açılması durumunda nasıl bir politika takip edilmesi gerektiği tartışmalarını başlattı. Bu arada dikkat çekici bir öneri DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit'ten geldi. Ecevit K.K.T.C'yi tanımayanlarla Kıbrıs sorununu görüşmenin reddedilmesi gerektiğini açıkladıktan sonra, Türkiye ile K.K.T.C arasında bir Özerklik Antlaşması imzalanmasını, K.K.T.C'nin dış ilişkiler ve savunma alanında Türkiye'ye bağlanıp, iç işlerinde tümüyle özerk olması tezini öne sürüyordu. Bu arada 1994 Korfu Zirvesi'nde Kıbrıs'ın Avrupa Genişleme Programına alındığına dair karar çıkınca, K.K.T.C Bülent Ecevit'in ortaya koyduğu önerilerini hayata geçirmek için gerekli çalışmaları başlattı. K.K.T.C Meclisi, 29 Ağustos 1994'te 47 sayılı kararıyla yeni politikasını açıkladı.

Alınan bu karar Türkiye'nin AB'de alabileceği kararlara karşı Denктаş'ın bir önlemi olara değerlendirilebilir. Yunanistan'ın uzun bir zamandan beri ilk kez Türkiye ile AB arasında yapılacak Gümrük birliğine veto kullanmayacağını sinyallerini vermesi, Yunanistan'ın bir ödün aldığı durumunu ortaya koyuyor ve K.K.T.C Cumhurbaşkanı Denктаş'ı rahatsız ediyordu.

Türkiye-AB ilişkileri ile Kıbrıs sorunu arasında ilişki kurulması Gümrük Birliği kararı ile olmuştur. 6 Mart 1995'te Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantısında Gümrük Birliği kararı imzalandı. Yunanistan Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği konusunda güvence alınca Türkiye ile yapılan Gümrük Birliği Antlaşması'na veto koymadı. Türkiye Gümrük Birliği Antlaşması'nı imzalarken aynı gün alınan Kıbrıs Rum Hükümeti'nin bütün adayı temsil ettiği iddiasıyla AB'ye yapmış olduğu tam üyelik başvurusuna ilişkin görüşmelerin takvime alınması kararına itiraz etmemiştir. Bunun yanında Gümrük Birliği'nin karar metninin 16. Maddesi uyarınca Türkiye 2001 yılına kadar Kıbrıs Rum Hükümetiyle bir ticari antlaşma imzalamak zorunda kalıyordu. Türkiye böylelikle Rum Hükümetini kendine muhatap kabul etmiş bulunuyordu.

Türk kamuoyunda Gümrük Birliği çeşitli yönleriyle tartışıldı. Yapılan antlaşmaya çeşitli nedenlerle karşı çıkan kesimler kamuoyunu etkilemek üzere ileri sürdükleri neden Gümrük Birliği karşılığında Kıbrıs'ın satıldığı iddiasıydı. Avrupa Parlamentosu 13 Aralık 1995 tarihinde 1 Ocak 1996'dan başlayarak Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği uygulamasına geçilmesini onayladı. Kamuoyunda tepkilerin artması ve Kıbrıs'taki rahatsızlık dönemin Cumhurbaşkanı Demirel'i harekete geçirdi ve neticesinde Cumhurbaşkanı Demirel 28 Aralık 1995 tarihinde K.K.T.C ile Türkiye arasında Ortak Deklarasyon yayınladı. Bu deklarasyonda nihai hedefin iki toplumlu ve iki kesimli bir çözüm olduğu, bu çözümden sonrada Türkiye'nin etkin garantisinin devam edeceği belirtiliyor; nihai çözüme ulaşıncaya kadar geçecek süre içinde Türkiye'nin K.K.T.C'nin güvenliğini tam olarak koruyacağı ve konuda Rum-Yunan tarafının giriştiği askeri tırmanma teşebbüsleri karşısında gerekli önlemleri alacağı vb. siyasi, ekonomik ve politik konularla destek alacağı açıklanıyordu.

Açıklanan bu deklarasyonla Kıbrıs ve Gümrük Birliği konularında farklı görüşlerin olduğu gözüküyordu. AB ile Gümrük Birliği'ne öncelik veren Hükümet Brüksel'de Kıbrıs konusunda daha tavizkar bir tutum sergilerken Kıbrıs'tan verilecek ödün karşılığında sağlanacak Gümrük Birliği'ne karşı çıkan geleneksel politikasının temsilcisi durumundaki asker ve sivil bürokrasi Cumhurbaşkanı'nın şahsında Lefkoşe'ye güvence vermeye devam ediyordu.

AB ile yapılan Gümrük Birliği Antlaşması çerçevesinde Türk-Yunan münasebetlerinin yumuşadığı görünse de sorunlar devam ediyordu. 1995 yazında Yunanistan'ın Ortak Savunma Doktrini gereği Baf'ta hava üssü açacağı ve buraya uzun menzilli A-7 uçakları yerleştireceğini açıklaması sorunlarda yeniden hareketliliği arttırdı. Bu arada 22-24 Eylül 1995 tarihinde Patrik Varthalameos'un iddiası patrikhane sorununu alevlendirdi. Patriğin burada yaptığı açıklamalar sadece Türkiye'nin tepkisine neden olmadı. Moskova Patriği Aleksios'un da sert tepkisine yol açtı.

1996 yılı başında Yunanistan'da Papandreu sağlık problemleri nedeniyle Başbakanlıktan ayrıldı. Böylelikle iki ülke ilişkilerinde bir dönem kapanmış oldu. Papandreu iki yıllık son iktidar döneminde Türkiye'yle her konuda ilişkileri gerginleştirdi. AB üyesi devletlerin baskı politikası sonucunda Türkiye'yle yapılan Gümrük Birliği'ne veto kullanmamış bunun karşılığında da Kıbrıs'ın AB üyeliği konusunda güvence almıştı. Papandreu'dan sonra gelen Simitis Hükümeti Papandreu dönemi politikalarından kolay kolay sıyrılamamıştı [Oran, 2001: 460-462].

Türkiye'den 1996 yılı başından itibaren AB ile Gümrük Birliği'ne geçmesinin ön koşulu olarak Rum kesimi ile AB arasında 1996 hükümetlerarası konferansın ardından başlayacak olan tam üyelik görüşmelerine itiraz etmemesini talep edilmiş, Murat Karayalçın'ın dışişleri bakanı olduğu dönemde Türkiye bu konudaki isteğe sözlü olarak muvaffak etmiş, ardından Kıbrıs konusunda resmi tutumunu deklare eden bir bildirge yayınlamıştır.

Yayınlanan bildirgede şu görüşler açıklanmıştır:

- Bir çözüm olsa bile Kıbrıs Türkiye'den önce AB'ye giremez. Böyle bir olay Türkiye ile Yunanistan arasındaki dengeyi bozar.
- Türkiye 1960 Antlaşmaları ve bunlardan doğan haklarını mahfuz tutmaktadır.
- Yunanistan'ın içinde bulunduğu AB çözüm yeri değildir.
- G.K.R.Y'nin AB üyeliği ileri götürülürse, Türkiye de K.K.T.C ile benzeri bir bütünleşmeye mecbur kalacaktır [Bal, 2001: 270].

Türkiye ile AB ilişkilerinde en önemli sorun olarak Güney Kıbrıs'ın AB üyeliği görülmektedir. 1996 yılında başlayan bir yılı aşkın bir süre devam eden hükümetlerarası konferans süreci sonunda hazırlanan ve Amsterdam Zirvesi'nde sunulan Gündem 2000 başlıklı AB Komisyon Raporu ile AB'nin 21. Yüzyılda uygulamayı öngördüğü politikalar belirlenmiş ve genişleme sürecinde Türkiye dışarıda bırakılmasına rağmen Güney Kıbrıs'a Birliğe katılma çerçevesinde kapılar açılmıştır. Lüksembourg Zirvesi'nde de bu süreç ilan edilmiş ve Güney Kıbrıs aday ülke ilan edilmiştir [a.g.e, s.145-146].

Helsinki Zirvesi sonucu ortaya kısaca şu durum çıkmıştı. Türkiye Kıbrıs Cumhuriyetinin Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın oluru olmadan herhangi bir uluslar arası kuruluşa giremeyeceği konusundaki hakkından açık bir şekilde olmasa bile zimmen vazgeçmiş oluyordu. Ayrıca Kıbrıs'ta kısa vadede bir çözüm bulunamasa da Kıbrıs Rum Kesimi tüm Adayı temsilen ve Türk toplumunu hiçe sayarak AB'ye üye olacaktı. Bu durum Yunanistan'ın uzun süredir deneyip gerçekleştiremediği Enosisi arka bahçesini kullanarak gerçekleştirmesi anlamına geliyordu [a.g.e, 154].

AB Kıbrıs ile ilgili planlarını Adanın bölünmezliği üzerine kurmakta AB Kıbrıs'ı bir bütün halinde içinde görmek istemekte, bu nedenle de federasyon tezine pek olumlu bakmamaktadır. G.K.R.Y ile yapılan üyelik görüşmelerinde Rum Yönetimi Adanın tamamının temsilcisi olarak görülmektedir.

AB, Adanın tamamını AB'ye alarak AB dışında kalan başka bir ülkenin (Türkiye'nin) Adada AB'ye sınır olmasını istememektedir [Manisalı, 1998: 43].

AB Kıbrıs'ın AB açısından uzun vadede taşıdığı ekonomik, askeri ve stratejik önemi dolayısıyla Adanın tamamının AB içinde yer almasını istemektedir. AB Adanın kuzey kısmının başka bir devletin, Türkiye'nin, kontrolünde bulunmasını istememekte, Adanın tamamının AB kapsamında olmasını istemektedir [a.g.e,75]. AB'nin Türkiye'ye ve Türk-Yunan ilişkilerinde sorun olan konularda varmak istediği noktaları şu şekilde ortaya koyabiliriz:

AB Kıbrıs'ın bütününe Türkiye'den ayırmak, tecrit etmek istemektedir. Uzun dönemde Türkiye'nin, Kıbrıs ile ilişkilerinin kesilmesini hedeflemektedir. Ege'nin bütününe AB'nin etki ve kontrol alanı içine sokmak istemektedir. Bu her iki hedefte de AB ve Yunan çıkarları uyum içindedir. Ege'yi ve Kıbrıs Adası'nın bütününe uzun vadede denetimi altında bulunduran bir AB'nin; a) Doğu Akdeniz'deki stratejik etkinliği artar. b) Ege'yi denetleyebilen AB, Rusya ve Karadeniz üzerinde de etkisini arttırabilir.

AB'nin bu politikaları ve 1993'ten beri uygulamaları, Türkiye'ye ilişkin politikasını da deşifre etmektedir. Eğer ileride Türkiye'yi AB'ye almayı düşünmüş olsa Türkiye'yi Kıbrıs'tan ve Ege'den tecrit etme konusunda bu kadar tek yanlı davranamazdı. İşin özünde, Türk-Yunan ilişkilerinin, Türkiye- AB ilişkileriyle hiçbir ilişkisi bulunmamasına rağmen, yapay bir biçimde, 1990'dan başlayarak bağlantı kurulması [www.kibris.gen.tr/turkce/cozum/kibrisuyusmazligi.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Kıbrıs'ta sorunların çözülmeden önce Rum tarafının tam üyeliğe kabulünün mümkün olmadığı şeklindeki görüşlere rağmen, AB tarafı Helsinki Zirvesi'nde almış olduğu karar doğrultusunda emin adımlarla Güney Kıbrıs'ı tam üyeliğe hazır bir hale getirmektedir [Bal, 2001: 145-146].

Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB adaylığının onaylanması Türkiye-AB ilişkilerinde olumlu gelişmelere yol açtı ve Kıbrıs konusunda ilerleme sağlanabileceği yolunda ümitlerin yenilenmesini sağladı ama yaşanacaklarla ilgili tahminlerde bulunmanın henüz erken olduğu yaşanan yeni gelişmelerle ortaya çıktı.

Türkiye'nin AB üyelik görüşmelerinde Kıbrıs sorununun Türkiye'nin karşısına her fırsatta çıkarılması kaçınılmaz bir olaydı.

Helsinki Zirvesi'nde alınan kararlar AB'nin Kıbrıs'la ilgili aldığı karar yukarıda açıklananları doğrulayıcı nitelikteydi. AB Kıbrıs sorununun siyasi çözümünün Kıbrıs'ın AB'ye kabul edilmesini kolaylaştıracağını belirtiyor. Sorunun üyelik görüşmelerinin tamamlanmasında çözülmemesi durumunda bile Kıbrıs'ın üyeliği konusundaki kararını

hiçbir önkoşula bağlamadan vereceğini taraflara ilan ediyordu. AB Konseyi başka bir deyişle şunu ifade etmek istiyordu: Konsey ilgili bütün faktörleri dikkate alacak ve kararını tarafların görüşlerine bağlı olmadan verecektir. Burada kesin olan bir şey ortaya çıkıyor, o da Türk tarafının Kıbrıs'la ilgili 1960 Antlaşmaları ve düzenlemeleri çerçevesinde Rum tarafının AB'ye üye olmasının mümkün olmadığı görüşünün AB tarafından fazla önemsenmediği bu şekilde ortaya çıkıyordu [a.g.e, s.270-277].

AB Komisyonunun 7 Kasım 2000 de açıkladığı ve Türkiye'nin AB'ya üyelik sürecindeki "yol haritasını" çizen Katılım Ortaklığı Belgesinde (KOB) yer alan Kıbrıs'la ilgili ifadeler Türkiye-AB arasında büyük bir krize neden oldu. Komisyonun Yunanistan'ın baskısıyla KOB'un kısa vadeli öncelikler bölümüne Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin baskıcı ifadeler eklemesi Türkiye tarafından "önkoşul" olarak algılandı. KOB'un içeriğinin Helsinki zirvesinin çizgisinde yer almak isteyen AB'nin tutumuna Başbakan Bülent Ecevit dahil tüm üst düzey yetkilileriyle sert tepki gösterdi. KOB'un açıklaması ardından Çankaya'da düzenlenen "Kıbrıs" zirvesinden ise AB'ye sert ve net bir mesaj Zirvede KKTC lideri Rauf Denktaş'ın BM nezdinde yapılan dolaylı görüşmelerden çekilmesi kararlaştırıldı [www.abhaber.com/kibris.html, 23/02/2004, 13:00-14:00].

Belgenin yayınlandığı gün BM Genel Sekreteri Kofi Annan Kıbrıs sorununun çözümü için Rauf Denktaş'a bir belge sunmuştur. Aynı gün Denktaş'a belgenin sunulması bir tesadüften ibaret değildir. Buradaki amaç Türkiye'ye Kıbrıs konusunda bir takım tavizler verdirmektedir. AB çevrelerine Kıbrıs konusundaki genel düşünce çözüm olmaması durumunda Güney Kıbrıs'ın bir çözüm aramadan AB'ye üye olarak kabul edilmesidir.

BM gözetiminde anlaşmalarla, arabulucularla Kıbrıs sorununa bir çözüm bulabilmek amacıyla çok fazla uğraş verilmiş, günümüzde de çeşitli uğraşlar verilmektedir. Kıbrıs sorununun çözümü için bu kadar çaba harcanmasına rağmen çözüme ulaşılamamasının nedenlerinden biri, AB'nin Rum kesimine vermiş olduğu garantilerdir.

Türkiye-AB ilişkilerinde Kıbrıs bir gösterge haline gelmiştir. Çözumsuzlüğün tek kaynağı olarak Türkiye ve Türk toplumu gösterilmeye çalışılmaktadır. Taraflar sorunun çözümünde kendi hallerine bırakılsalar çözüm yolunda büyük gelişmeler yaşanabilir. Rum tarafı ve Yunanistan AB'nin desteğini arkalarında hissetmese Kıbrıs sorununun çözümünde daha ılımlı ve uzlaşıcı bir tutum sergileyecekleri açık bir şekilde ortadadır [www.turkstudent.com 15-25/05/2004].

4 Eylül 2001 tarihinde Avrupa Parlamentosunda görüşülen ilerleme raporunda Güney Kıbrıs'ın siyasi ve ekonomik kriterler açısından üyeliğe hazır durumda bulunduğu açıklanmıştır. AP'nin sosyalist grubu üyesi Jacques Poos tarafından hazırlanan ve Poos Raporu olarak bilinen rapora göre, Rum tarafının adaylığı Kıbrıs sorununun çözümüne bağlı değildi. AB'nin önünde Adanın mevcut haliyle bile üye yapmayı engelleyici bir durum kalmamıştır denilmiştir.

Poos Raporunda Türk Dışişlerinin yoğun tepkisini çeken üç yeni unsur yer almaktadır: bunlardan birincisi, Rum tarafının tam üyeliği üzerine Adanın kuzeyinin ilhak edilmesi durumunda Türkiye'nin AB üyeliğinin söz konusu olamayacağı, ulusal programda Kıbrıs ile ilgili olarak belirtilen ifadelerin kabul edilemez olduğunun belirtilmesi ve AİHM'nin Adadaki tek meşru hükümetin Rum tarafı olduğunu belirten 10 Mayıs 2001 tarihli kararının Ankara'nın önüne konulmuş olmasıdır.

Sorunun çözümünde yaşananlar üzerine AB Komisyonu Başkanı Romano Prodi Kıbrıs sorunun çözülmeden de Güney Kıbrıs'ın üyelik başvurusunun değerlendirilebileceğini söyledi. Türk Dışişleri Bakanı İsmail Cem Kıbrıs konusunda işlerin olumlu gitmediğini söyledi. Ecevit ve Bahçeli Kıbrıs'ta bedel ödemeye hazır olduklarını söylediler. Yıl sonunda Rauf Denktaş'ın Glafkos Klerides'e mektupla yaptığı görüşme sonucunda iki lider 4 Aralıkta Lefkoşa'daki Yeşil Hatta BM gözetiminde bir araya geldiler [www.abhaber.com/kibris.html, 23/02/2004, 13:00-14:00].

AB yapılan bütün faaliyetler kapsamında Türkiye ile beraber veya tek başına bir çözüm bulma çabası içindedir. Çözüm olmasa dahi Adayı bu haliyle üye yapması Türkiye ile olan ilişkilerini etkileyebilir [Bal, 2001: 145-146].

2002 Kopenhag Zirvesi'nin en önemli sonuçlarından biri Kıbrıs'ın Türkiye'nin pazarlık konusu olmaktan çıkıp, Avrupa'nın bir kozu haline gelmiş olmasıdır. Zirve sonucuna göre 28 Şubat 2003'e kadar anlaşmaya varılamaması halinde G.K.R.Y'nin üyeliğinin garanti olduğu belgelenmiştir. Alınan bu karar hem Türkiye hem de K.K.T.C için tehdit unsuru oluşturmaktadır. Çünkü kararın bu şekilde resmileşmesi G.K.R.Y'yi rahatlatmış ve soruna barışçıl yollarla çözüm bulma çabalarına sekte vurmuştur.

Son zamanlarda yaşanan gelişmeler, Kıbrıs sorununun AB gündeminde önemli bir yer tuttuğunu ve çözüm için yoğun müdahalelerde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Son dönemde Annan Planı'nın değerlendirilmesi her iki kesimi de yoğun bir diplomasi trafiği içine sokmuştur. Sorunun çözümü için aranan çabalarda Türkiye tarafından temenni edilen şey, sorunun barışçı çözümü sağlanırken K.K.T.C halkının 40 yıldır verdiği mücadelenin haksızlığa uğramamasıdır [www.turkstudent.com 15-25-/05/2004].

Rum tarafının 1 Mayıs 2004'te üyeliğe kabul edilmesiyle birlikte AB'yle tam üyelik müzakerelerine başlamayan Türkiye'nin önüne bir engel daha çıkacaktır [Bal, 2001: 145-146].

12 Şubat 2004'te New York'ta BM gözetiminde iki kesimin yaptığı görüşmelerde Rum tarafı AB'yi sürece dahil etmek istemiş; fakat Brüksel'den buna olumlu yanıt gelmemiş, AB taraf olmak istememiştir [Akşam, 14 Şubat 2004: s12].

AB'nin ve Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki faaliyetlerini ve düşüncelerini özet olarak şu şekilde ortaya koyabiliriz:

1990'da G.K.R.Y, hakkı olmamasına rağmen, AB'ye tam üyelik için başvurdu. Brüksel Türkiye'ye, sorun yapılmasın, biz başvuruyu işleme koyacağız dedi.

1993'te başvuru AB tarafından işleme konu ve uluslar arası anlaşmalar hiçe sayıldı. Brüksel Ankara'ya, işleme koyduk ama görüşmeler başlatılmayacak, biz zaten

BM'deki görüşmeleri esas alıyoruz, Adada çözüm olmadan zaten görüşmelere başlayamayız dedi.

1993'ten itibaren G.K.R.Y, AB'nin desteğini arkasına aldığı için Türk tarafı ile görüşmeleri sabote etmeye başladı ve bir taraftan silahlanmaya hız verirken diğer taraftan da Adada sistemli olarak sınır sorunları yaratılmaya başlandı.

1995'te Ankara ile Gümrük Birliği uygulamasına geçilirken ise, "biz AB olarak G.K.R.Y'ni, Kıbrıs Cumhuriyeti olarak alacağız, görüşmeler için de takvim belirliyoruz" dediler. Ayrıca; a) Adada çözümün beklenmeyeceği, b) BM yerine AB çevresinde görüşmelerin esas olacağı konu.

Mart 1998 Edinburg toplantısında, "Türkler ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin (G.K.R.Y'nin) vatandaşları olarak görüşmelere katılabilirler" dediler. "katılmazsanız, biz 31 Mart 1998'de görüşmelere başlayacağız" biçiminde açıklama yaptılar.

1990-98 döneminde AB, tamamen Yunan ve Rum politikalarına uygun bir biçimde, Türkiye ve K.K.T.C karşıtı uygulama ortaya koymuştur. Planlı bir biçimde, Ankara'ya ve Kıbrıs Türk tarafına yalan söylenerek oyalama taktiği güdülmüştür. AB'nin, Yunan ve Rum taraflarının bu net tutumlarına Ankara, somut girişimlerini ve yanıtlarını ancak, 28 Aralık 1995 Demirel-Denktaş deklarasyonu ile vermişlerdir.

Adada Yunan-Rum ortak üsleri için inşaat faaliyetlerini hızlandırdılar ve Baf Bölgesindeki yeni üs 1997'de tamamlandı. Deniz üssü için de yapım çalışmaları sürmektedir.

Yunanistan AB içinde, Türkiye'ye karşı tüm girişimlerin düzenleyicisi konumunda oldu. Veto hakkını kullanarak bazı gelişmeleri engelledi.

AB, özellikle, 1993'ten itibaren somut bir biçimde Yunan politikasını destekleyen bir yaklaşım içine girdi. Türk-Yunan ilişkilerinde bir taraf olarak Yunanistan'ın yanında yer almaya başladı. Bu durum şu şekilde açıklanabilir: AB, Türkiye'yi tam üye

yapamayacağına karar verdi. Türkiye'yi dışarıdaki üçüncü bir ülke gibi algılamaya başladı. Bir de 1990 sonrası değişen dünya koşulları ile AB bakışı açısından Yunanistan AB'nin üyesi, Türkiye ise bu aile dışındaki bir ülke olarak algılanmaya başladı. Bu değişen bakış açısı yukarıda da belirtildiği gibi AB'nin Kıbrıs politikasına da yansdı. Türkiye'nin kültür yapısı dışında olduğu da ilk defa açık bir biçimde ve resmi ağızlardan 1993'ten sonra ortaya konmaya başlandı.

Kardak Krizi sırasında AB, Kardak'ın Yunan ve AB sınırları içindeki bir ada olduğunu ve Türkiye'nin Yunanistan'ın haklarını ihlal ettiğini açıkladı. Ege Denizi ile ilgili olarak da AB ile ilk defa AB sınırlarının Ege'nin doğusunda Anadolu sınırlarında bittiğini ortaya koyan açıklamalar yaptı.

Türkiye-AB ilişkilerinde Türkiye'nin önüne ön koşullar koydu. Bu konu ile ilgili olarak Ege ve Kıbrıs konularında Yunan tezini tam olarak destekledi [[www.kibris .gen.tr /turkce/cozum/kibrisuyusmazligi.html](http://www.kibris.gen.tr/turkce/cozum/kibrisuyusmazligi.html), 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Türkiye'de ortaya konan ilginç bir iddia da Türk yöneticilerin AB'ye girme konusunda Kıbrıs sorununu koz olarak kullanma eğiliminde olduklarıdır. Buna göre Türkiye'nin önde gelen kesimleri AB'nin kapılarını zorlamak için Kıbrıs sorunu kullanacaktır.

Türkiye'yi Kıbrıs sorununda sıkıntıya sokan diğer bir durumda K.K.T.C ile sahip olduğu özel ilişkiler, değişik bir ifadeyle K.K.T.C'deki gelişmeleri yakından takip edip yönlendirdiği görünümü vermesidir. Bu durum Türkiye'nin Kıbrıs sorununda ortaya koyduğu çözüm önerilerinin, takındığı tavırların özellikle Avrupalılar ve Amerikalılar tarafından önyargıyla değerlendirilmesinde çok büyük bir şekilde etkilidir [Bal, 2001: 287-293].

2. 5. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Müracaatı

TSK'nın mevcudiyeti sayesinde 1974 Barış Harekatı'ndan bugüne kadar geçen zamanda Kıbrıs'ta uzun yıllardan beri ateşkes koşulları altında barış hüküm sürmektedir. Kıbrıs sorunu gerek empoze edilmek istenen çözüm söylentileri, gerekse Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin "tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti" sıfatı altında tam

üyelik amacıyla AB'ye yapmış olduğu müracaattan dolayı kritik bir aşamaya girmiştir [Evran, 1996: 1].

Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 3 Temmuz 1990 tarihinde yapmış olduğu üyelik başvurusu, AB Bakanlar Konseyi tarafından 19-20 Temmuz 1993 tarihinde yapılan toplantıda ele alınarak; Kıbrıs sorununa barışçı, dengeli ve kalıcı bir çözüm bulunmasını beklemeden olumlu bir şekilde cevaplanmıştır.

Türk tarafının haklı ve ısrarlı itirazlarına rağmen tek yanlı Rum başvurusunun Avrupa tarafından işleme konması, Türkiye'nin Kıbrıs davası açısından önemli sakıncalar içerdiğinden ulusal düzeyde somut ve etkili adımlar atma konusunda faaliyetler başlamıştır [a.g.e, s.1].

Rumların AB'ye müracaat maksadını G.K.R.Y'nin Başkanı Klerides şu şekilde ortaya koymuştur. Klerides, AB'ye girildiğinde 1960 Garanti ve ittifak Antlaşmaları uyarınca Türkiye'ye tanınmış olan garantörlük hakkının gelecekte bir Avrupa ülkesine karşı pratikte işlevsiz bir duruma geçeceğini, olası bir antlaşma ile Kıbrıs Türklerine tanınacak hakların ileride Avrupa mevzuatı karşısında geçersiz addedileceğini, AB'ye girildiğinde serbest dolaşım ve yerleşim ilkesi çerçevesinde tüm Rum göçmenlerin kuzeydeki evlerine, topraklarına geri döneceklerini Rum tarafının egemenliğinin böylece Kıbrıs'ın tümüne yayılmış olacağını ve bu şekilde Hellenizm fikrinin Kıbrıs'ta nihai hedefe varabileceğini ifade etmiştir. Klerides Rum tarafının amacını açık bir şekilde ifade etmiştir.

Rumlar AB'ye üye olduklarında Kıbrıs sorununun 1963'te değil 1974 yılında ortaya çıktığını, sorunun bir istila ve işgal sorunu olduğunu öne sürecek bir Avrupa ülkesinin işgal altında olduğunu iddia edecek ve Türk Askerinin bölgeyi terk etmesini talep edeceklerdir.

G.K.R.Y'nin AB'ye üye olmasının Türkiye açısından bir sakıncası da Yunanistan'ın yanında Türkiye'nin AB üyeliğini veto etme hakkına sahip ikinci bir devletin ortaya çıkacak olmasıdır [a.g.e, s.6].

G.K.R.Y'nin AB'ye yaptığı üyelik müracaatı ekonomik nedenlerden ziyade siyasidir][Tamçelik, 2001: 214]. Rumlar AB'ye üyelik müracaatlarını yaptıktan o dönemin Yunanistan Savunma Bakanı Arnesis "Kıbrıs'ın artık Avrupa'nın savunma alanı içerisine girdiğini, bu olayın Kıbrıs Hellenizmi'nin zaferi olduğunu beyan etmiştir [Evrar, 1996: 6].

G.K.R.Y'nin siyasi amacının içeriği şu şekilde sıralanabilir:

- AB üyesi olan bir ülkenin toprağını işgal eden bir ülke konumuna Türkiye'yi düşürmek.
- AB ile Türkiye'yi karşı karşıya getirmek.
- Türkiye'ye karşı Yunanistan'la birlikte AB'de iki oya sahip olarak AB'yi kendi çıkarları doğrultusunda etkilemek.
- İçinde bulunduğu durumu meşrulaştırmak.
- Ortaya attıkları AB temel ilkelerinde bir çözüm söylemini ileri götürerek, iki kesimlilik ilkesini ortadan kaldırmak ve bu şekilde Barış Harekatı öncesine dönüşü sağlamak.
- Kıbrıs'taki Türk halkını Kıbrıs Devleti'nin içinde bir azınlık durumuna düşürmek ve Garanti, İttifak Antlaşmalarını fiilen geçersiz duruma getirerek Lozan'da Yunanistan ve Türkiye arasında oluşturulan ve 1960 Antlaşmaları ile Kıbrıs'a da yansıtılan dengeleri Yunanistan lehine bozmak [Hangün, 2002:76-77].
- Yunanistan ile dolaylı olarak Enosisi gerçekleştirmek.
- Yunanistan'a Türkiye'nin güney sahillerini kuşattırmak.
- Bir Ortadoğu ülkesi haline gelmek [Bağ, 2002:74].

2. 5. 1. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Müracaatının Hukuki Mahiyeti

1972 yılında imzalanan Kıbrıs-AET Ortaklı Antlaşması Barış Harekatından önce toplumlar arası müzakerelerin sürdüğü dönemde imzalanmış ve antlaşmanın 5. Maddesinde AET'nin Kıbrıs'taki iki toplum arasında hiçbir ayırım yapmayacağı net bir şekilde açıklanmıştır. Fakat, alınan bu karara hiçbir zaman uyulmamış, Rumları 1963'ten bu yana Kıbrıs Türklerine karşı uyguladıkları iktisadi-siyasi-kültürel ve

sportif temaslar alanındaki insanlık dışı faaliyetlere Avrupa kayıtsız kalmış, hatta yapılanlara destek veren bir tavır içersine girmiştir [Evran, 1996: 4].

Rum tarafının 1960 Anayasası ile kurulan yapıyı bozması ve Adada bir bölünmeye neden olması, tüm Ada adına söz sahibi olmadıkları halde AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunmaları, Adanın garantör devletleri İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında da problemlere neden olmuştur. G.K.R.Y'nin iddialarına göre: K.K.T.C'nin bir yasal varlığı bulunmadığı ve kendilerinin İngiliz Egemen Üs Bölgeleri hariç AB üyeliği için başvuruda bulunma dahil, tüm Adayı temsilen söz haklarının olduğu şeklindedir. 1960 Garanti Antlaşması Türkiye dahil taraflar onay vermedikçe Kıbrıs'ın AB'ye üye olmasını yasaklar [Metinsoy; Eroğlu, 2001: 108]. Uluslar arası hukuka göre; G.K.R.Y'nin yaptığı bu şekilde bir müracaat ancak iki kesimin onayı ile gerçekleştirilebilirdi [a.g.e, s.5].

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Başkan ve Başkan Yardımcısı Yunanistan ve Türkiye'nin katıldığı örgüt ve paktlara Kıbrıs'ın katılması dışındaki, dış ilişkilerle ilgili yasama organının herhangi bir kanun ve kararını veto etme hakkına sahiptir. Anayasaya göre başkan Rumlardan, Başkan Yardımcısı da Türklerden seçilecektir. Nitekim Makarios Başkan, Küçük ise Başkan Yardımcısı olarak seçilmiştir. Türklerin ve bugünkü temsilcileri olan Denктаş'ın Rumların AB'ye başvurusuna karşı olduğu açıktır. Buna göre, Türkiye'nin yer almadığı bir AB'de Kıbrıs'ın yer alması Kıbrıslı Türklerin olumlu görüşünü almadan mümkün değildir.

Ayrıca Kıbrıs Cumhuriyeti anayasanın 170. Maddesine göre her ne içerikte olursa olsun imzalanan anlaşmalarda Kıbrıs Cumhuriyeti, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'ye "en çok gözetilen ulus" statüsü verecektir. Dolayısıyla Güney Kıbrıs'ın AB'ye girmesiyle ekonomik alanda Adanın, en azından bir bölümünün Yunanistan ve İngiltere ile entegrasyonu ve Türkiye'nin dışlanması söz konusudur. Ab üyeliği bu anayasa maddesinin de ihlali sonucunu doğuracaktır. Buna ek olarak anayasanın 185. Maddesine göre Adanın tümünden veya kısmen herhangi bir devletle bütünleşmesi yasaklanmıştır. AB üyeliği Kıbrıs'la Yunanistan'ın ekonomik bütünleşmesini

(ekonomik Enosis) doğuracağından bu madde de ihlal edilmiş olacaktır [www.avsam.org/turkce/analizler/24_analiz.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

Günümüzde uluslar arası hukuk tüm halklara self-determinasyon hakkını tanımıştır. Buna bağlı olarak Kıbrıs Türk halkı da bu haktan istifade etme hakkına sahiptir. BM teşkilatı kapsamında hazırlanmış bulunan 16 Aralık 1996 tarihli İnsan Hakları Komisyonları'nın 1. ve 3. maddelerinde self-determinasyon ilkesi ile ilgili tanımlar bulunmaktadır. İfade edilen bu tanımlara göre self-determinasyon ilkesi şu manayı taşımaktadır: “bütün taraflar self-determinasyon hakkına haizdir. Bu hak uyarınca siyasi statülerini serbestçe tayin ederler ve iktisadi, sosyal ve kültürel gelişimlerini serbestçe gerçekleştirebilirler.”

Self-determinasyonun tanımından da anlaşılacağı üzere bu hakkın kapsamına, her şeyden evvel halkların siyasi statüsü, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişimlerini serbestçe tayin etme hakları girmektedir. Sorunla ilgili devletler Kıbrıs sorununa uluslar arası siyasi ve hukuki gerçekleri göz ardı ederek bakmaktadırlar [Tamçelik, 2001: 200-201].

Uluslar arası hukukun temel kaynaklarından olan anlaşmalara uygun hareket etmeme uluslar arası hukuka aykırılık anlamına gelir. Garanti Anlaşması'nın 1. Maddesi Kıbrıs Cumhuriyeti'nin “hiçbir devlet” ile tamamen veya kısmen ekonomik ve siyasi birliğe girmeyeceğini öngörmektedir. Yine aynı madde Adanın başka bir devletle bütünleşmesini veya bölünmesini yasaklamaktadır.

Bu madde de “devlet” ibaresinin geçmesi ve AB'nin bir devlet olmaması şeklinde bir görüş AB ile Bütünleşmenin bu maddenin ihlali anlamına geleceği gerçeğini değiştirmez. Adından da anlaşıldığı üzere, AB ekonomik ve siyasal bütünleşmeyi öngörmektedir. Parasal birlik, AB Merkez Bankası, ortak savunma politikası ve AB ordusu bütünleşme de önemli unsurlardır. Henüz üye devlet parlamentoları karar alma sürecinde tüm yetkilerini AB'ye devretmemişlerse de, AB birçok alanda yetkilidir. G.K.R.Y AB'ye girmekle yalnız bir devletle değil şu anda sayıları on beş olan devletle bütünleşecektir. AB Anlaşmasına göre yeni üyelik anlaşmaları her üye ülkenin onayına sunulacaktır. Dolayısıyla AB üyeliği on beş devlet ile teker teker ama aynı anda

bütünleşmiş demektir. AB üyeliği ekonomik bütünleşmeyi tamamen siyasi bütünleşmeyi ise, büyük ölçüde veya en azından kısmen gerektirmektedir. Başka devletlerle bütünleşmek ise, anılan Garanti Anlaşmasının 1. Maddesine açıkça aykırıdır.

Rum Yönetimi'nin AB üyeliği 1. Maddede geçen bütünleşme yasağının ihlali olduğu kadar yine aynı maddede geçen bölünme yasağının da ihlali anlamına gelir. Nitekim AB'ye sadece Adanın bir parçası üye olacak diğer parçasına ise, bugün olduğu gibi AB ekonomik ve siyasi ambargo uygulamaya devam edecektir. Kıbrıslı Türklerin malları AB'ye giremeyecek, AB'den kuzey kesimine herhangi bir ekonomik ilişki gerçekleşmeyecektir. Bu durum, bir çözüme ulaşılarak Adanın bütünleşmesini ihtimalini tamamen ortadan kaldıracaktır.

Buna ek olarak Garanti Anlaşması 2. Maddesiyle garantör devletlere Kıbrıs Cumhuriyeti'nin başka bir devletle bütünleşmesi eylemlerini önleme yükümlülüğü getirmektedir. İngiltere ve Yunanistan Türkiye'nin aksine Rum Yönetimi'ne siyasi baskı yapmayarak daha da önemlisi ve AB hukukundan doğan veto yetkilerini kullanmayarak Rum Yönetimi'nin AB'yle bütünleşmesine olanak tanımakta, dolayısıyla uluslar arası anlaşmadan doğan yükümlülüklerini ihlal etmektedirler [www.avsam.org/turkce/analizler/24_analiz.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

G.K.R.Y'nin AB'ye yaptığı üyelik müracaatının uluslar arası hukuka uygunluğu ile ilgili olarak Christian Heinze'nin hazırladığı rapor G.K.R.Y'nin yaptığı tam üyelik başvurusunun hukuka uygunluğunun anlaşılması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Christian Heinze'nin hazırladığı bu rapor BM belgesi olarak ta yayınlanmıştır. Bu raporda G.K.R.Y'nin AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunmasının mümkün olmadığı hukuksal ve bilimsel verilerle kanıtlanmıştır. G.K.R.Y'nin Kıbrıs Cumhuriyeti adına yaptığı başvuruyu "yasal dayanaktan yoksun" olarak niteleyen Heinze, raporunda şu görüşlere yer vermektedir:

- Rum yönetimi Adanın tek temsilcisi olarak hareket etme konusunda anayasal ya da hukuksal hakka sahip değildir.

- 1963'ten bu yana Adada yaşayan iki toplumun kendilerine ait demokratik yöntemlerle seçilmiş iki ayrı yöntemleri vardır.
- Rumlar Kıbrıs'ın tamamına hiçbir zaman egemen olamamıştır [Tamçelik, 2001: 121].

Heinze, G.K.R.Y'nin AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusuna destek vermenin, hem ulusal hem de uluslar arası hukukun ihlali anlamına geldiğini ifade etmektedir. Bütün bu hukuksal metinler çerçevesinde G.K.R.Y'nin AB üyeliğinin bu Antlaşmaya aykırı olacağı ve garantörlerin bu üyeliğin gerçekleşmesini sağlamamakla sorumlu oldukları net bir şekilde ortaya çıkmıştır [Hangün, 2002: 71].

Christian Heinze G.K.R.Y'nin Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla AB'ye üye olamayacağını hukuki gerekçelerle açıklarken, bu durumu engelleyen hususlar arasında uluslar arası hukukun yanı sıra AB Sözleşmesi, Londra ve Zürih Antlaşmalarını ve 1960 Garanti Antlaşmasını saymaktadır. G.K.R.Y'nin yaptığı tam üyelik başvurusu bütün bu sözleşme ve Antlaşmalara ters düşmektedir. Söz konusu Antlaşmalar ve maddeler EK A'da verilmiştir [Evrar, 1996: 4-5].

Türkiye'nin bütün hukuki itirazları Güney Kıbrıs'ın, Kıbrıs'ın tümünü temsilen AB üyesi olmasını önleyemedi. Oysa Yunanistan ve İngiltere, giriş anlaşmasını parlamentolarında onaylamakla Garanti Anlaşması'nın 1 maddesine yani Adanın "herhangi bir devletle herhangi bir ekonomik ve siyasi birliğe girmeyeceği" yolundaki hükmü ihlal etmiş olacaklar. Kıbrıs (bu kapsamda Güney Kıbrıs), AB üyeliği yoluyla iki garantör ülke olan Yunanistan ve İngiltere ile ekonomik ve siyasi birlik içine girerse, Türkiye'nin de Garanti Anlaşması'nın 2. Maddesine göre Adanın "bağımsızlığı" ve "toprak bütünlüğüne" saygı yükümlülüğü sona erecek. Öte yandan Garanti Anlaşması'na aykırı biçimde Kıbrıs'ı üye alması sonucunda AB, Adanın güneyinde işgale yakın bir hukuk dışı mevcudiyet kazanacak [www.deltur.cec.eu.int/ab-ab.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00].

2. 5. 2. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Müracaatına Gelen Tepki ve Tavırlar

Kıbrıs sorununun, 25-26 Haziran 1990 tarihlerinde toplanan AT Zirvesi'nden sonra yayınlanan bildiride Türkiye ve AB ilişkilerini etkilediği açıklanmıştır. Açıklanan bu karar Türkiye tepki ile karşılaşmış ve yaptığı açıklamada “bu adımın bir anlamını da Kıbrıs konusunda yapıcı bir rol oynamaktan vazgeçmesi ve Kıbrıs görüşmelerinde oluşturulan çıkmazın ve sorunun sürmesinin sorumluluğunu Yunanistan ve Rumlarla paylaşılan taraf haline gelmesi” anlamını ifade ettiği açıklanmıştır [www.stwing.upen.edu/ durduran/hamambocu/authars/ dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Bu yaşananlardan sonra G.K.R.Y AB'ye tam üyelik başvurusunu yaparken Kıbrıs Cumhuriyeti adına hareket ettiğini net bir şekilde açıklamıştır [Gürel, 1993: 103]. Türkiye'den gelen tepkiler dikkate alınmadan, önem verilmeden G.K.R.Y'nin tam üyelik başvurusu 17 Eylül 1990 tarihinde AB Konseyi tarafından komisyona gönderilmiştir [Karlık, 1998: 18].

G.K.R.Y Türkiye üzerinde baskı oluşturmak için Kıbrıs sorununu “Avrupalılaştırma” politikasını daha ileriye taşıyarak, AB Kıbrıs Karma Parlamento Komitesi'nde AB'nin Kıbrıs Hükümetinin (G.K.R.Y) tam üyelik başvurusuna olumlu yanıt vermesi gerektiği yolunda karar alması için yoğun çaba harcamış ve bu çerçevede bir karar çıkmasını sağlamıştır [Uğur, 2000: 229]. G.K.R.Y'nin tam üyelik başvurusu ile alakalı olarak 30 Haziran 1993'te Avrupa Komisyonu Kıbrıs'ın üyelik için uygun olduğu görüşünü belirtmiş ve BM Genel Sekreterinin siyasi çözüm için süren çabalarını takip ederek, durumu 1995'te yeniden değerlendirme kararı almıştır. Bu olayın hemen ardından AB Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tüm Adayı temsil eden meşru hükümet sıfatıyla yaptığı başvurunun da göz önünde bulundurarak bir gözlemci tayin etmiştir. Tüm bu yaşananlar AB Kıbrıs münasebetlerinin artık dönülmesi çok zor olan bir yola girdiğini ortaya koymaktadır.

Bakanlar konseyi 6 Mart 1995 tarihinde toplanarak “Kıbrıs” diye tanımladıkları Rum tarafı ile tam üyelik görüşmelerinin 1997 sonlarında tamamlanması beklenen

hükümetlerarası konferansın bitiminden 6 ay sonra başlaması yönündeki kararını açıklamış, 1995 Haziranında Cannes'te yapılan toplantıda alınan karar teyit edilmiş ve bu tarihten sonra AB G.K.R.Y ile olan münasebetlerine hız vermiştir. Daha sonra da "Gündem 2000" adlı raporda G.K.R.Y genişlemenin içindeki ülkeler arasında yer almıştır [Hasgüler, 2000: 143].

Kıbrıs bölünmüşlüğü Türkiye için güney Kıbrıs'ın tek taraflı olarak AB'ye alınmasının önündeki bir engel olarak kabul edilmesine ve sorunların çözümlenmesinden önce Rum tarafının tam üyeliğe kabulünün mümkün olmadığı şeklindeki görüşlerine rağmen, AB tarafı Helsinki Zirvesi'nde almış olduğu karar doğrultusunda ağır ve emin adımlar ile Güney Kıbrıs'ı tam üyeliğe hazırlamaktadır [Özcan, 2001: 146].

G.K.R.Y'nin AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusu çerçevesinde BM'nin tavrına baktığımızda; BM Genel Sekreteri 11 Eylül 1990 tarihinde yaptığı basın açıklamasıyla AB yetkililerinin G.K.R.Y'nin başvurusuyla ilgili dikkatini çekmiştir. Genel sekreter Rum kesiminin yaptığı AB başvurusu incelenirken sorunun çözümünün iki kesimin onayıyla varılacak kapsamlı bir antlaşmanın gerektiği gerçeğini ve BM Güvenlik Konseyi'nin 649 sayılı kararının çözümü güçleştirecek adımlardan sakınılması gerektiğini vurgulamıştır [Gürel, 1993: 103]. 12 Mart 1990 tarihli 649 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararında "BM ilgili tarafları Adadaki durumu kötüleştirecek her türlü davranıştan kaçınmaya çağırılmaktadır," denilmektedir [Hasgüler, 2000: 308].

BM Genel Sekreteri 1991 yılında Kıbrıs'taki taraflara sunduğu "fikirler dizisinde" Kıbrıs'ın AB'ye üyeliğinin ancak nihai bir çözümünden sonra ve bu çözümün ardından iki kesim tarafından AB'ye giriş konusunda ayrı ayrı düzenlenecek referandumlarla onaylanması şartıyla gerçekleşebileceğini net bir şekilde vurgulamıştır [Evran, 1996: 5-6].

G.K.R.Y'nin AB'ye yaptığı üyelik başvurusu karşısında Amerika Birleşik Devletleri'nin tavrına baktığımızda;

Yukarıda açıkladığımız nedenler çerçevesinde ABD, G.K.R.Y'nin AB'ye yapmış olduğu başvuru karşısında açık bir tavır ortaya koymamıştır. Çünkü ABD'nin doğrudan AB politikalarını destekleyen bir tavır içinde bulunması Türkiye-ABD ilişkilerini olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Ayrıca, AB'ye karşı takınacağı olumsuz bir tutum ise AB-ABD ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. ABD tüm bu faktörleri göz önünde bulundurarak G.K.R.Y'nin tam üyelik başvurusu konusunda açık ve net bir tavır ortaya koymamıştır. Fakat G.K.R.Y'nin yaptığı başvurunun AB'ce olumlu karşılanması ABD tarafından pek hoş karşılanmamıştır.

Kıbrıs sorununa bir çözüm bulmak amacıyla ABD 1996 yılı başında Richard Holbrooke'u Kıbrıs özel temsilcisi olarak tayin etmiştir [Uslu, 2001a: 159]. Richard Holbrooke 1999 yılına kadar Kıbrıs Özel Temsilciliği görevini devam ettirdi.

Amerikalı yetkililer, Kıbrıs Rum liderini Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olarak tanıırken, görüşmelere iştirak eden diğer liderlerin statüleri konusunda yorum yapmanın görüşmeleri olumsuz etkileyeceğini ifade etmişlerdir. ABD güneyde bulunan hükümeti resmen tanımakta, kuzeydeki hükümetin ise Kıbrıs Türk halkı adına konuştuğunu ifade etmektedir. Amerika bir anlamda uyguladığı politikalarla orta yol takip etmektedir [Uslu, 2001a: 180-181].

ABD politikalarında Türkiye'nin çok önemli bir yeri olduğundan ABD Türkiye'yi fazla üzmemekte hatta Türkiye'yi AB'ye girişte desteklemektedir [Bulaç, 2001: 184].

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne üyelik müracaatı karşısında Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tavrı şu şekildeydi: Türkiye ve K.K.T.C yetkilileri G.K.R.Y'nin AB'ye yaptığı tam üyelik başvurusu üzerine bu başvurunun topluluk tarafından kabul edilmek şöyle dursun, başvurunun ciddiye alınmasının bile Kıbrıs sorununun çözümünü olumsuz bir şekilde etkileyeceği konusunda AB'yi uyarmıştır [Gürel, 1993: 103]. Fakat uluslar arası toplumun sorunu anlamada ve kavramada pek başarılı olduğu söylenemez. 1959-1960 tarihlerinde Londra ve Zürih'te bir araya gelen Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Adanın taraf devletlerden birinin egemenliğine kalması veya bölünmesi, bir devlete katılması yerine

bağımsız bir devlet olarak uluslar arası camiaya katılmasını ve bunun ortaya koyduğu koşulları kabul ettiler.

Türk toplumunun varlığını kabul etmeyen kuzeyde de Facto olarak oluşan devleti tanımayan uluslar arası toplum böylece kurucu antlaşmalarla çelişkiye düşmektedir. Türkiye Kıbrıs'ın tek başına, Türkiye'nin üye olmadığı bir uluslar arası örgüte katılamayacağını, Garanti Antlaşması'na dayanarak ortaya koymakta, Yunanistan'ın AB vasıtasıyla Türkiye üzerinde baskı oluşturmak ve Kıbrıs Türklerini azınlık statüsüne düşürüp bu şekilde çözüm istediklerini belirtmektedir [Ülger, 2001: 203].

Kıbrıs Türk tarafı, Rumların AB'ye tek yanlı ve hukuk dışı başvurusu gerçekleştiği zamandan itibaren, bu başvuruya itiraz etmiş; Kıbrıs sorununa bir çözüm gerçekleşmeden ve bu çözüm çerçevesinde Kıbrıs Türk tarafının eşitlik ve egemenlik statüsü gerek dünya, gerekse Avrupa nezdinde tescil edilmeden bölünmüş Kıbrıs'ın AB'ye üye olamayacağını tüm gerçekleriyle duyurmuştur. Kıbrıs Türk tarafının bu konudaki görüşleri BM Genel Sekreteri'nin bu konudaki görüşlerine uymaktadır.

Kıbrıs Türk Toplumunu kendisine ekonomik açıdan büyük yararlar sağlayacak olsa dahi Rum bayrağı altında azınlık statüsüyle AB'ye girmeye karşıdır. Kıbrıs Türk Toplumunu için en önde gelen husus ekonomik iyileşme değil, azınlık statüsüne indirgenerek Rum ve Yunan egemenliği altında ezilmek ve yok olmamaktır. Kıbrıs Türk Toplumunu Rumlar tarafından kendilerine danışılmadan ve onayları alınmadan yalnız Yunanistan'ın üye olup, Türkiye'nin üye olmadığı AB yolculuğuna bu şekilde gitmeyi kabul etmemektedir [Evrar, 1996: 4-6].

2. 6. Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Meselesi İle İlgili Çözüm Teklifleri

Günümüzde Kıbrıs sorununa baktığımızda sorunun etkili iki tarafının olduğu bu iki tarafın da Türkiye ve Yunanistan olduğu ortadadır. Bu taraflardan biri olan Yunanistan AB üyesidir. Yunanistan bugünkü konumunda Türkiye ile ilgili kararları veya AB'nin genişlemesini veto etme olanağına sahiptir. Yunanistan bu hakkını Kıbrıs sorununda Türkiye'nin tutumunu gerekçe göstererek çoğu kez kullanmıştır.

Kıbrıs sorunu konusunda Avrupalı devletler BM çatısı altında ilgilenmelerine karşın Kıbrıs'ı ve Türkiye'yi AB'ye üyelik için başvurmasıyla doğrudan Avrupa Birliği olarak sorunla ilgilenmeye başladılar. Avrupa ülkeleri son dönemde Kıbrıs sorununa siyasi bir çözüm bulunmasının gerekli olduğu konusu üzerinde durmakta bu çözümün esasları konusunda fikir ileri sürmektedir. AB Kıbrıs sorunundaki gelişmeleri Türkiye ve Kıbrıs'ın üyelik başvurusundan sonra daha dikkatli incelemeye başladı. Kıbrıs sorunundaki gelişmeleri ve bu gelişmeler çerçevesinde görüşlerini raporlarında yansıtmaya başladı [www.stwing.upen.edu/ durduran/hamambocu/authars/ dsy/ab1/ Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

AB Kıbrıs sorununa bulunacak muhtemel bir çözüm için ilgili BM kararlarını esas almakta ve BM Genel Sekreteri vasıtasıyla yürütülen iyi niyet yönetimine bağlı bulunmaktadır. AB karar organlarının en yetkilisi durumunda olan AB Konseyi çeşitli kararlarında bu tutumunu teyit etmektedir.

AB'nin bu tutumu daha sonraki yıllarda da değişmeden etkisini devam ettirmiştir. Helsinki Zirvesi kararlarının özünde de aynı yaklaşım vardır [www.stwing.upen.edu/ durduran/hamambocu/authars/ dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004, 13:00-14:00].

Aslında AB ülkelerinin Kıbrıs sorununun çözümlenmesi konusundaki kararlı tutumları AB-Kıbrıs ilişkilerini de etkilemektedir. AB Lüksembourg Zirvesi'nde Kıbrıs'ı bundan sonraki genişlemede yer alacak ülkeler arasında sayarken Kıbrıs'ın AB'ye katılımıyla kazanılacak yararlarından iki kesiminde yararlanması gerektiğinin altını çizmiştir. Konsey Kıbrıs hükümetinden Kıbrıs Türk Toplumunu Temsilcileri'nin de üyelik görüşmelerine katılması konusunda istekli davranmasını talep etmiştir. Konsey bu kararında ayrıca Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği ile ilgili görüşme sürecinin BM gözetiminde sürdürülen toplumlararası görüşmelere de olumlu yansıtacağı görüşündedir. Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği için hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesinde AB Konseyi Kıbrıs hükümeti diye tanıdığı KRY'nin çözüm için çaba harcaması isteğini yansıtmıştır. Ekim 1999 da hazırlanan belgenin 31. Paragrafında kısa vadeli politik ölçütler bölümünde "BM gözetimindeki çözüm bulma çabalarına desteğin kuvvetlendirilmesi "istenerек bu tutum açık bir şekilde ifade edilmiştir.

AB'nin Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili görüşleri ana hatları şu şekildedir:

- Yeni bir anayasa
- Taraflara ait Polis gücü
- Yeşil Hattın genişletilmesi
- Rumların lehine toprak ayarlanması
- Maliye ve Dış İşleri Bakanlıklarının ortak olması
- Her iki bölge için özel yönetimler ve özel yapıların bulunması [Tamçelik, 2001 : 253].

SONUÇ VE ÖNERİLER

Akdeniz'in üçüncü büyük adası durumunda olan ve bölgede stratejik olarak çok büyük bir öneme sahip olan Kıbrıs Adası bu öneminden dolayı bölgede söz sahibi olmak isteyen devletleri için çok önemli bir yere sahip olmuştur. Bu öneminden dolayıdır ki adada sükunet ortamı çoğu zaman sağlanamamıştır.

M. Kemal Atatürk'ün Belirttiği Gibi Ada Türkiye'nin Güney sahilleri açısından çok önemli bir yere sahiptir.

Türkiye açısından stratejik öneminin yanında adanın milli ve kültürel önemlere de sahip olması Türkiye'nin adanın üzerindeki faaliyetlerinin bu derecede olmasının en yegane nedenlerinden biridir.

Türkiye için bu kadar önemli olan adaya Yunanistan'ın tek başına sahip olmak istemesi Türkiye-Yunanistan ilişkilerini etkilemiştir. Özellikle 1950'li yıllardan sonra adadaki Rumlar'ın faaliyetleri sonucunda Kıbrıs Meselesi ortaya çıkmıştır. Türkiye bu meselenin çözülmesinde çeşitli faaliyetler içersine girmişse de Rumların adadaki faaliyetleri ve düşünceleri adada uzun süreli bir barışın olmasını engellemiştir.

Rumlar'ın Enosis'e ulaşma düşünceleri ve bu çerçevede yaptıkları Türkler'in adaya müdahale etmelerine neden olmuştur.

1974 Barış Harekatı sonrasında adada olaylar durulmuşsa da harekat sonrası Türkler'in adada kurdukları K.K.T.C.' kendisini dünyaya tanıtamamasından ve Dünya devletleri tarafından uygulanan ambargolar neticesinde çeşitli sıkıntılar çekmiştir. K.K.T.C. Türkiye ile her zaman bir bağ içinde olmuş bu çerçevede da Türkiye'nin yaşadığı sıkıntıları K.K.T.C. hissetmiş K.K.T.C.'nin ortaya çıkardığı siyasi sonuçları Türkiye çok fazlasıyla hissetmiştir.

Rum yönetiminin adanın tek temsilcisi olduğunu düşünerek 1990 yılında Avrupa Birliği'ne üyelik için başvurması Kıbrıs Meselesinin farklı bir boyut kazanmasına neden olmuştur.

Birleşmiş Milletler denetiminde devam eden meselenin halledilmesi yönündeki müzakerelere bir de Avrupa Birliği'nin girmesi olayı çok farklı boyutlara taşımıştır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği serüveni inişli çıkışlı bir grafik izlerken Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye müracaatı Türkiye AB ilişkilerine önemli bir tesirde bulunmuştur. Türkiye'nin AB'ye girmeden Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB üyesi olması bazı sorunları beraberinde getireceğini düşünen Avrupa Birliği sorunun çözümü için Türkiye üzerindeki etkisini arttırmış ve Kıbrıs'ı Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda bir koz olarak kullanmaya başlamasına neden olmuştur. Son dönemde Avrupa Birliği için çok fazla girmeden BM nezdinde bir sonuca ulaşılması yönünde çalışmalarını ve baskılarını hızlandırmıştır.

G.K.R.Y 'nin AB'ye üye olması Türkiye'nin AB üyeliğinde zorlaştırıcı faktörler ortaya çıkaracağı Rum yönetiminin bugünkü tutum ve davranışlarından anlaşılmaktadır.

Rum yönetiminin AB'ye 1 Mayıs'ta girişinin kesinleşmesinden sonra AB'nin sorunun halledilmesi yönündeki Türkiye ve K.K.T.C üzerindeki baskılarının artmasına neden oldu. Bu baskılar sonucunda adadaki iki toplum arasında görüşmeler başladı. Görüşmeler sırasında Türkiye ve K.K.T.C uzlaşıcı bir tutum sergiledilerse de Rum yönetimi sürekli uzlaşmaz bir tutum içerisinde oldu. Bunu da yapılan referandum ile ortaya koydular. Böylelikle Türkiye ve K.K.T.C'nin Kıbrıs meselesinde uzlaşma istemeyen taraf olmadığı ortaya çıkmış oldu.

Kıbrıs sorunu, Doğu Akdeniz'deki güçler dengesini, AB'nin genişlemesini ve Türk Yunan ilişkilerini çok yakından ilgilendirdiğinden bu sorunu ancak bir bütün içerisinde neticelendirmek mümkün olabilecektir. Sorunu çözmeye çalışırken çözüm istemeyenlerin etkisi hissedilecektir.

Çalışmada aktarıldığı gibi Kıbrıs sorunu Avrupa Birliği'nin gündemindeki temel sorunlardan ve çözülmesi gereken biri olarak görülmektedir.

Türkiye için çok önemli bir yere sahip olan Kıbrıs'ın Türkiye'nin AB yolunda çok önemli bir parça olduğu Kıbrıs'ın Türkiye AB ilişkilerini daima etkileyeceği bu çalışma sonucu ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR – MAKALELER

AHMEDBEYOĞLU, Ali Erhan AFYONCU, Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul-2001

AKTAN, Gündüz, 20.Yüzyılın İlk Çeyreğinde Türkiye'nin Genel Politikası Ve Stratejisi Harp Akademileri Yayınları, İSTANBUL-2000

AKTAR, Cengiz, Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci, İletişim Yayınları, İstanbul-2002

ALASYA, H. Fikret, Kıbrıs Tarihi Ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara-1964

ALASYA, H. Fikret, Klerides'in AB Üyeliği Oyunu, Türk Kültürü cilt 34, NO:400, Ağustos-1996

ARMAOĞLU, Fahir, 21.Yüzyıl Siyasi Tarihi, İmge Yay. Ankara-1993

BAÇ, Meltem Müftüler, Türkiye ve AB: Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler (Çev: Simten Coşar), Alfa Yayınları, İstanbul-2001

BAL, İdris, 21.Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası, Alfa Yayınları, İst.2001

BOZKURT, Enver, Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı, Ankara-1992

BULAÇ, Ali, AB Ve Türkiye, Feza Gazetecilik, İstanbul-2001

CANBOLAT, S. İbrahim, Uluslararası Sistem, Bir Dönüşümün Analizi, Alfa Yayınları, 2.Baskı, İstanbul-1998

COŞKUN, Enis, Bütünleşme Sürecinde AB ve Türkiye, Cem Yayınevi, İstanbul 2001

DENKTAŞ, R.Rauf, Kıbrıs: Elli Yılın Hikayesi, 2000

GÖNLÜBOL, Mehmet, Uluslararası Politika İlkeler - Kavramlar Kurumlar 4. Baskı,
Atilla Kitabevi, Ankara-1993

GÜMRÜKÇÜ, Doç. Dr. Harun, Türkiye ve AB İlişkisinin Unutulan Yönleri, Dünü
ve Bugünü, Avrupa-Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa Dizisi İstanbul-
2002

GÜREL, Şükrü Sina, Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm Ulusçuluk Politikası,
2. Cilt, Kaynak Yayınları Ekim-1985

GÜREL, Şükrü Sina, Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993) Ümit
Yayınları Ankara 1993

Harp Akademileri Komutanlığı, Kıbrıs Sorunu İle İlgili Yeni Görüş Açılımları, Harp
Akademileri Basımevi, İstanbul-2001

HASGÜLER, Mehmet, Kıbrıs'ta Enosis Ve Taksim Politikalarının Sonu, İletişim
Yayınları, İstanbul 2000

İSMAİL, Sabahattin, Kıbrıs'ta Yunan Sorunu, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, No:5,
KKTC-2000

İSMAİL, Sabahattin, Kıbrıs Barış Harekatının Nedenleri, Gelişimi, Sonuçları, Akdeniz
Haber Ajansı Yayınları, İstanbul-1989

İSMAİL, Sabahattin, 150 Soruda Kıbrıs Sorunu, Kastaş Yayınları, İst-1998

KARLUK, Rıdvan, AB Ve Türkiye, Beta Yayınları, 5.Baskı, İstanbul-1998

KESER, Ulvi, Kıbrıs 1914-1923, Fransız Ermeni Kampları İngiliz Esir Kampları Ve Atatürkçü Kıbrıs Türkü, Aha Yayınları, KKTC-1992

KOCABAŞ, Süleyman, Tarihte Ve Günümüzde Türk –Yunan Mücadelesi, Bayrak Yayınları, İstanbul-1984

MANİSALI, Erol, Bıçak Sirtında Dünya Ve Türkiye Cumhuriyet Yayınları, İstanbul-1998

MANİSALI, Erol, Dünden Bugüne Kıbrıs, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul-2000

MANİSALI, Erol, Cyprus, Yesterday And Today, Der Yayınları, No:275 İstanbul-2000

MEHMET, Hoşgüler, Kıbrıs'ta Enosis Ve Taksim Politikalarının Sonu, İletişim Yayınları, İst.2000

METİNSOY, Murat, Mustafa, Eroğlu, Değişen Dünya Ve Türkiye'nin Dış Politika Gündemi, Donkişot Yayınları, İstanbul-2001

OLGUN, Aydın, Kıbrıs Gerçeği, 1931-1990, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara -1991

OLGUN, Aydın, Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu, Kastaş Yayınları, İstanbul-1999

ORAN, Baskın, Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olaylar, Olgular, Belgeler, Yorumlar, İletişim Yayınları Cilt 2, İstanbul-2001

ŞAHİN, Enis, Cumhuriyetimizin 80. Yılına Armağan "KIBRIS, Birinci Dünya Savaşı'ndan K.K.T.C.'nin Kurulmasına Kadar", Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 239-257, Adapazarı - 2003

SANDER, Oral, Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara-1979

SELVİ, Haluk, Cumhuriyetimizin 80. Yılına Armağan “Kıbrıs’ta İngiliz Eğitim Politikası”, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 231-237, Adapazarı – 2003

SOMUNCUOĞLU, Sadi, AB Bitmeyen Yol, Ötüken Yayınları, İstanbul-2002

SOYSAL, İsmail, Türkiye’nin Siyasi Anlaşmaları Cilt1 (1920-1945) Ttk Yayınları, Xvi. Dizi, Sayı 38, Ankara-1989

SÖNMEZOĞLU, Faruk, Türkiye- Yunanistan İlişkileri Ve Büyük Göçler, Kıbrıs, Ege Ve Diğer Sorunlar, Der Yayınları, İstanbul-2000

SÖNMEZOĞLU, Faruk, Kıbrıs Sorununda Tarafların Tutum Ve Tezleri, Türk Dış Politikasında Sorunlar, Der Yayınları, İstanbul-1989

SÖNMEZOĞLU, Faruk, ABD’nin Türkiye Politikası (1964-1980) Der Yayınları, İstanbul-1995

TAMÇELİK, Soyalp, Avrupa Birliği, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Münasebetlerinin KKTC’ye İktisadi, Siyasi Ve Hukuki Tesirleri, Nil Yayınları, İzmir-1997

TAMÇELİK, Soyalp, Kıbrıs Ve Avrupa Birliği İlişkileri ,Tarih Ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul-2001

TÜREL, Oktar, Akdeniz’de Bir Ada, İmge Kitabevi yayınları, Ankara -2002

UÇAROL, Rifat, Osmanlı Devletinin Kıbrıs’ı İngiltere’ye Devri, Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi, Tarih Ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul-2001

UÇAROL, Rifat, Siyasi Tarih, Hava Harp Akademileri Yayınları, Ankara-1979

UĞUR, Mehmet, AB Ve Türkiye, Everest Yayınları, İst.2000

UZER, Uğur, Mehmet Cengiz, Kıbrıs Sorunu 2001

YILDIZ, Kerim, Koray Düzgören, AB Yolunda Türkiye, Bumerang Yayınları
(Khrp), İstanbul-2002

YALÇINKAYA, Alaaddin, Türk-Yunan İlişkileri Ve Kıbrıs Sorunu, Sakarya
Üniversitesi Basımevi, Sakarya 1998

ZİA, Nazım, Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi Ve Ada'da Kurulan İngiliz İdaresi, Ayyıldız
Matbaası, Ankara-1975

BOZKURT, İsmail, Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi(Bugünü Ve Yarını)
'Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış'' Editörler; İrfan Kaya Ülger, Ertan
Efegil,Ahsen Yayıncılık 2.Baskı Ankara-2001

CUMALIOĞLU, Hakan, Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü Ve
Yarını) 'Kıbrıs Türkleri'nin Bağımsızlık Ve Özgürlük Mücadelesi'', Editörler;
İrfan Kaya Ülger, Ertan Efegil, Ahsen Yayıncılık, Ankara-2001

ERSOY, Hamit, Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi ''Kıbrıs Sorunu'nun Türk
Dış Politikasına Etkileri'' Editörler İrfan Kaya Ülger,Ertan Efegil,Ahsen
Yayıncılık, Ankara-2001

EVREN, Mustafa, Türkiye-Avrupa İlişkileri Çerçevesinde Kıbrısın AB'ye Üyeliği,
KKTC Dışişleri Ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, Ekim-1996

ÖZCAN, Mehmet, 21.yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası, Derleyen: İdris Bal, Alfa
Yayınları, İstanbul-2001

USLU, Nasuh, Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü Ve Yarını)

‘‘Kıbrıs Sorunu Ve ABD ‘‘ Editörler İrfan Kaya Ülger,Ertan Efeğil,
Ahşen Yayıncılık, Ankara-2001

ÜLGER, İrfan Kaya-Ertan Efeğil, AB Kıskaçında Kıbrıs Meselesi(Bugünü Yarını)

‘‘1974’ten 2001’e Kıbrıs Sorunu’’ Ahsen Yayıncılık,Ankara-2001

ÜLGER, İrfan Kaya, AB Kıskaçında Kıbrıs Meselesi, Türkiye İle Yunanistan

Arasında Temel Sorunlar’’ Hd Yayıncılık, Ankara-2001

DERGİLER

OLGUN, Ergün, ‘‘Kıbrıs Türk Kesimi’nin Görüşü:Kıbrıs Adası İçin Bir

Konfederasyon’’ Harp Akademileri Komutanlığı Dergisi, Harp Akademileri
Yayınları, İstanbul-2001

GAZETELER

1. Akşam,13 Şubat 2004: s12
2. Akşam,14 Şubat 2004: s12
3. Türkiye, 29 Şubat 2004: s12
4. Akşam, 6 Mart 2004: s14
5. Hürriyet 26 Nisan s 2
6. Radikal, 25 Nisan: s.1-2

TEZLER

BAĞ, Faik Serkan, Avrupa Birliği Çerçevesinde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye’nin Kıbrıs

Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
2002

HANGÜN, Süleyman Mert, Kıbrıs Sorunu'nun Yunanistan- Avrupa Birliği
ve Türkiye İlişkileri Bakımından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002

İNTERNET

1. www.avsam.org/turkce/analizler/24_analiz.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
2. www.abhaber.com/kibris.html,23/02/2004, 13:00-14:00
3. www.abhaber.com/belgeler3.htm,23/02/2004, 13:00-14:00
4. www.abhaber.com/belgeler/blg_00005.asp, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
5. www.abhaber.com/haberAyrinti.php?4958, 24/02/2004, 13.00-14:00
6. www.abhaber.com/belgeler/blg_00041.asp, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
7. belgenet.com/arşiv/ab_bel_1112/999.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
8. www.belgenet.com/arşiv/ab/ab_rapor_01_12.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
9. www.deltur.cec.eu.int/ab_tarihce.html,20-28/09/2004, 17:00-19:00
10. www.deltur.cec.eu.int/ab-ab.html,20-28/09/2004, 17:00-19:00
11. www.hurgokbayrak.com/yeni_sayfa_145.htm, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
12. www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kktc-coğrafyasih.html, 20-28/09/2004,
17:00-19:00
13. www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kktc-ekonomisi.html, 20-28/09/2004,
17:00-19:00
14. www.kibris.tkd.org.tr/Kıbrıs_trk_dosyalar/kktc-tarihi.html, 20-28/09/2004, 17:00-
19:00
15. www.kibriskd.org.tr/Kıbrıs_trkdosyalar/kktc_Kıbrısdavasınınözeti.html, 20-
28/09/2004, 17:00-19:00
16. www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/kibris_zürich_londra.html, 20-28/09/2004, 17:00-
19:00
17. www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/kibris_cumhuriyeti_sonu.html, 20-28/09/2004,
17:00-19:00
18. www.kibris.gen.tr/baris_harekati/harekatin_gerekçeleri.html, 20-28/09/2004,
17:00-19:00
19. www.kibris.gen.tr/turkce/çözüm/Türkiyeninkantonönerisi.html, 20-28/09/2004,
17:00-19:00

20. www.kibrisgen.tr/turkce/baris_harekati/harekatin_sonuclari.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
21. www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/kktchtml, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
22. www.kibris.gen.tr/turkce/kkct/ilani_hukuki.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
23. www.kibris.gen.tr/turkce/cozum/baris_doruklar.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
24. www.kibris.gen.tr/turkce/cozum/kibris_turk_tezi.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
25. www.kibris.gen.tr/turkce/cozum/kibrisuyusmazligi.html, 20-28/09/2004, 17:00-19:00
26. www.stwing.upen.edu/durduran/hamambocu/authars/dsy/ab1/Erçakıca, 01/03/2004,13:00-14:00
27. www.turan.tc/orkun/kibrisveab.html,06/04/2004, 16:00-19:00
28. www.ntvmsnbc.com,06/04/2004, 16:00-19:00
29. www.tv8.com.tr, 06/04/2004, 16:00-19:00
30. www.mfa.gov.tr/turkce/grupc/ab2004/04/26.04.2004html
31. www.kibrisgazetesi.com.tr, 06/04/2004, 16:00-19:00
32. www.mfa.gov.tr 06/04/2004, 16:00-19:00
33. www.pubinfu.gov.nc.tr.150_soru.html. 11/09/2004: 16:00
34. www.turkstudent.com 15-25/05/2004

EKLER

Ek A

1959 Londra Ve Zürich Antlaşmaları

Kıbrıs Cumhuriyetinin Temel Yapısı

Madde 8

“Kıbrıs Cumhuriyetinin, Yunanistan ve Türkiye’nin birlikte ye oldukları uluslar arası kuruluşlar ve ittifaklara katılması, savunma ve güvenlik meseleleri hariç, Cumhurbaşkanı ve cumhurbaşkanı yardımcısı gerek ayrı ayrı gerek birlikte, dış ilişkilerine taalluk eden herhangi bir yasa veya karar üzerinde nihai veto hakkına sahip olacaklardır.”

1960 Garanti Anlaşması

Madde 1

(Kıbrıs Cumhuriyeti) Her ne şekilde olursa olsun herhangi bir devletle kısmen veya bütün olarak siyasi veya ekonomik bir birliğe girmemeyi taahhüt eder.”

Madde 2

“Benzer şekilde, Yunanistan, İngiltere ve Türkiye de kendilerini ilgilendirdiği ölçüde, doğrudan ve dolaylı olarak Kıbrıs Cumhuriyeti’nin herhangi bir devletle birleşmesini veya adanın bölünmesini sağlamayı amaçlayan bütün faaliyetleri yasaklamayı taahhüt ederler.”

1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası

Madde 50.1(a):

“Kıbrıs Cumhuriyetinin , Yunanistan ve Türkiye’nin birlikte ye oldukları uluslar arası kuruluşlar ve ittifaklara katılması veya savaşma ve güvenlik meseleleri hariç , Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısı, gerek ayrı ayrı gerek birlikte dış işlerine taalluk eden herhangi bir yasa ve karar üzerinde nihai veto hakkına sahip olacaklardır.”

Denktaş Ve Kipriano Arasında 19 Mayıs 1979 Tarihli 10 Madde Anlaşması:

Madde 8:

“Cumhuriyetin bağımsızlığı, egemenliği toprak bütünlüğü ve bağlantısızlığı, bir başka ülke ile kısmen veya bütün olarak birleşmesi veya taksim ve ayrılmanın herhangi bir şekilde karşı gereken garantiler olacaktır.”

BM Güvenlik Konseyi Kararları: 649, 716, 750, 774, 939

“... bir çözüm, bir başka ülke ile kısmen ya da bütün olarak birleşme veya taksim ve ayrılmanın herhangi bir şeklini içermez.” [Bağ, 2002: 83-85]

Heinze Rum kesiminin Kıbrıs Hükümeti adıyla AB'ye tam üye olamayacağını hukuki çerçevelerde açıklarken, bu duruma engel olarak da, AB sözleşmesi Londra ve Zürih anlaşmaları ve 1960 tarihli Garanti anlaşmasının yukarıda yazan maddelerini delil olarak göstermektedir.

Ek B

Akritas Planı : Yunanistan ile Kıbrıs Rumlarının birlikte hazırladıkları politik, endüstri dahil ekonomik ve şiddeti içeren politiko- milter eylemlere baş vurarak, Zürich ve Londra antlaşmaları ile garanti ve ittifak antlaşmalarını ortadan kaldırıp, bu antlaşmalara dayalı olarak kurulan “Kıbrıs Cumhuriyeti”ni ele geçirmeyi hedef alan bir fesat dolu gizli mutabakat ve ihanet belgesidir. Akritas planı özetle; Kıbrıs Türk halkının nasıl ortadan kaldırılacağını ve Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin nasıl ele geçirileceğini buna ilişkin aşamaları; Türkiye’nin yapması muhtemel askeri müdahaleye ve Kıbrıs Türkleri’nin göstereceği direnişe karşı izlenecek. Stratejiyi kapsamaktadır. (bak. Harp Akademileri Bülteni, Haziran 1998, s.85-109)

ÖZGEÇMİŞ

1979 Yılında Sakarya’da doğdu ilkokulu 21 Haziran İlkokulunda, Orta ve Lise eğitimini Ali Dilmen Lisesi’nde tamamladı.

1997 yılında Sakarya Üniversitesi Tarih Bölümünü kazandı. Tarih Bölümünde okurken 2000 – 2001 yılları arasında Hendek Eğitim fakültesinden Sınıf Öğretmenliği sertifikası aldı. 2001 yılında Tarih Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Tarih Bölümü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans yapmaya başladı.

2002 yılında Sınıf Öğretmeni olarak Sakarya’nın Akyazı ilçesi Topağaç İlköğretim Okuluna atandı. Hala burada görevine devam etmektedir.

2003 yılında Nermin Kahraman’la evlendi.